

విషయ సూచిక

ప్రథమ భాగము.

విషయము.

పుట.

1	బాలునిభావిస్థితి	1
2	హింసమందిరము	12
3	వనదుర్గమెట్లున్నది ?	17
4	అభిజ్ఞానము	22
5	స్వస్తివాచకము	29
6	అశతసింహుడు	34
7	భగవతీ అశతసింహులు	39
8	అశతసింహుని ప్రతిజ్ఞ	50
9	ఉన్మాదిని	51
10	హృదయావేశము	64

ద్వితీయ భాగము.

1	కోటలోని, కానినాగము	73
2	లక్ష్మణుడు	84
3	మంత్రాక్షయము	93
4	“విశ్రాంతిగైకొనుడు	101

ప్రకరణము.

విషయము.

పుట.

5	రాయితంత్రము	107
6	రుద్రశర్మ	114
7	మధురసమిశ్రితమగు నౌషధము	119
8	బౌద్ధహృదయరాధనము	182
9	ఆకాలసర్పమిదియే	138
10	అంధకారమందలి కృష్ణచ్ఛాయ	143

శృతీయభాగము.

1	“నీయుగము తీరు తెల్లు?”	149
2	పురదహనము	158
3	సదాశివుని యనంతరవృత్తాంతము	162
4	భిల్లులవల్లె	171
5	శోకార్తయగు సబల	176
6	జటాధారిణి	188
7	తపోవనము	196

సంపూర్ణము.

తపోవనము.

(వనదుర్గము - శ్రీమద్భాగవతం.)

ప్రథమభాగము.

మొదటిప్రకరణము.

బాల్య భాగము.

యోగపురమునందలి గౌరీవీధి యొకనాడు బహుశన సంకుల బైయుండెను. జనసమూహ మొకవిపణికముందుభాగమున గుమిగూడియుండిరి. వారి నడుమ నొక గంభీరవదనఁ డగు దీర్ఘకాయుఁడు నిలువఁబడి యేదియో యుపన్యసించుచుండెను. వినువారందఱు నాతనియుపన్యాసమునందలి సారాంశమెఱుంగవలయునని తొందరపడుచుండిరి. ఆపురుషుఁ డొక జ్యోతిష్కుఁడు. ఆతఁడు పలుపురహస్తములం బరిశీలించుచు, వానిఁగనిన ఫలాఫలముల నెఱిగించుచుండెను.

మంగలినిచూచి యెద్దుకురితినదను సామెతగా, నుచితముగా నచ్చు ఫలమునకై, ముందుగా ముందంజవేయుట యీప్రపంచమున కొకదురభ్యాసము. ఆజ్యోతిష్కుఁడే కొలదిగా నేదో యొకధర నేర్పఱచియున్నచో నందఱు జను

అందు మూయుచును, పాపభూజోత్థిష్కృతమును, వినుచుండ నందఱకు నన్నివిధముల శూన్యముల నెఱిగించుచుండెను. కుష్మలముల నెఱిగించినవారు వివర్ణవర్ణములతో చల్లచల్లగా నావల బయలుదేరిరి. సత్ఫలముల నెఱిగించినవారు గర్విభావములతో నందే నిలువఁబడియుండి, తమ పరిచితులతో శద్ధాంతలనే పలుమారు చెప్పుదు, జ్యోతిష్కృతి మెచ్చుకొనుచుండిరి. దుష్ఫలము లెఱిగింపఁబడినవారు బహిరంగముగా గాఢస్వను, హృదయమున నైస నాజ్యోస్సుని జిట్టుచునేయుండిరి. వారు దూషించుటజ్యోస్సుని డల్లు చెప్పించులకుఁగాదు. పలువురు జనులమధ్యమున నట్లంతయు తమవిషయమై చెప్పించులకే? అట్టి శ్రీసంగము నచ్చునేమోయనియే చాలమంది తమచేతులను చూపుటకే నాహసింపఁకుండిరి. అచ్చటనున్న జనులశ్రష్టయం దాజ్యోస్సుని పలుతెఱంగులుగా నుండెను. కొందఱతాతఁడు వట్టి పొట్టఁబడినాజ్యోస్సుని తలంచుచుండిరి. మఱి కొందఱతాతఁడు బృహస్పతిసమానుడని తలంచుచుండిరి. వేటొక కొందఱ తాతఁడొక గొప్ప పండితుడని తలంచుచుండిరి. కాని, యెవ్వఁడును తమయభిప్రాయములను బహిరంగమున వెలుచుచుండిరి. అందులకా జ్యోస్సుని గంభీరాకారమే కారణమని తోచుచున్నది. అతని ఫాలభాగము విశాలమైనది. కన్నలు విస్ఫారితములైనవి. వక్షస్థల మత్యంత విస్ఫుటము. వాక్యము లతిమంజుల

ములై విన నభిలాషఁ గల్గించుచుండెను. అలానుబాహులండు గు నాపురుషుఁడు సమిధ్యమున నిలువ బడినప్పు డిచ్చసి జనులందఱికికన్న సమున్నతుడై యుండెను. ఆతఁ డుత్కలదే శస్థుఁడం. శిరీమంతయు పసుపుపచ్చలి చందనముచే నలంకరింపబడియుండెను. గండభేరుండ అంచులు గల చేలమరు, నట్లదేయొక యుత్తరీయమును ధరించియుండెను.

ఇట్లు జ్యోస్థుఁడు పలువురిచేతులను పరీక్షించుచుండగా చచ్చికి కొకపురుషుఁడవచ్చెను. అపురుషునకు ముంమిగా నిద్దఱు రాజభిటులు వేత్రహస్తాలై వచ్చి, “దారిద్ర్యము గుఁడు” అనుచుండిరి. అచ్చట గుమిఁగూడిన జనులందఱును భయవిస్మయములతో దొల గి, చిలునబడి యాపురుషునకు స్థలమిచ్చిరి. ఆవచ్చిన పురుషుఁ డత్యంత గ్రహరాశ్రితిగల వాఁడు. విచారభారమున వాతనినననము పాలిపోయెనెట్లు మిగుల క్రిశించియుండెను. కిన్నెలు చిస్తేడిములైయుండెను. అతఁడే జోధపురాధీశ్వరుఁడగు నుపసంహారము. అని జీవిత మత్యంత విషాదంకులమైనది. ఇదివఱలో వాతఁడు పాపము రాశ్రికాంతకలోనై, ఢిల్లీనుల్తానగు ఖుర్షైరు మోఁమునఁగిరి, ప్రియకూఞ్చయగుసాదామిని వాష్టేచ్చరాజునకు సత్యంతర వివాహమొనరించెను. అవిచారపురింబుననే యూపనిధ్యాయు, విమలచరిత్రయు, మహాసాన్వియు నగుకల్యాణి మహాదు ఖభారవశమున మరణించియుం

త పో'వ న ము.

డెను. ఈవార్త యజ్ఞతసింహునకు ఢిల్లీపురమునఁ దెలిసెను. అప్పటికాతనికి సర్వవిధాశాపరిపూర్ణియై యుండెను. ఢిల్లీశ్వరుఁడు తన ప్రతిజ్ఞలనన్నిటిని మఱచిపోయెను. అశిర సిరిహుని మూలముననే నిష్కారణముగ రత్నసింహుఁ డురి దీయఁబడెను. ఈవిచారములన్నిటితోడను నజ్ఞతసింహుఁడు జోధపురమునకు వచ్చియుండెను. ఆత్మఁడు తన శూన్యశయ నమందిరముఁజూచి సోఁయన నేడ్చెను. ప్రథమదినములలోన నాతనిబాల్యమిత్రుఁడగు విమలానందుఁడుకొన్ని నాశ్వాతని నోదార్చెను.

ఇప్పు డజ్ఞతసింహుఁడు మిగుల సంతప్తుఁడైయున్నాఁ డు. ఏదైన విచారకరమగు కథ నాలకించినచు, అట్టి గ్రంథ మేదైనఁ జదివినచు, హృదయభారమును సహింపఁజాలక నొంటరిగనరిగి, యాడుదానికన్న సన్న్యాసుముగ దుఃఖపడు చుండును. చిన్నపిల్లల హృదయముల నాతఁడిప్పుడు మెచ్చు కొనుచున్నాఁడు. అవి నిష్కపటములైనవనియు, నందు కలుష ప్రపంచదుశ్చింతల కెడములేదనియు, నాతని సంపూర్ణమగు విశ్వాసము. పిల్లలతో నాతఁడు విశేషముగ నిప్పు డాటలాడు కొనుచు క్రిడాలోలుఁడై యున్నాఁడు. ఇదివఱలో రాజ్యతంత్రములుండును, దురాశయండునుఁ దగుల్కొనియుండిన యా తనిహృదయ ఖిప్పుడు చక్కని ప్రేమరసముచే నాన్ద్రమై యున్నది.

జ్యోస్యుడు నిలువఁబడిన స్థలమునకుఁ దఘభూపాలుఁ
డువచ్చుట తోడనే జనులు నమస్కరించి కొంచెమోసరిల్లిరి.
జ్యోస్యుడు రాజువదనమును విదునిమిషము లనిమిషదృష్టి
తోఁ బరికించి, పిదపఁ దనస్వకార్యమునఁ బ్రవృత్తుఁ
డయ్యెను.

జ్యోస్యుడప్పు యొక బాలుని కరముంబరికించి ఫలనిర్ణ
యముఁజేయు చుండెను. ఆబాలున కప్పుడు పండ్రొండుపదు
మూఁడేండ్లకన్న నధికముగ నుండవు. ఆతఁడంబక్కపలుచని శ
రీరాంగకములతో చామనచాయఁగల యాకృతినిఁగల్గియుం
డెను. శిరోజములు సంస్కరింపఁబడక చిందరవందఱగా నుం
డెను. శరీరవస్త్రములును, విశేషశుభ్రములుగా లేక నిం
చుక మలినములైయుండెను. ఆబాలునిచేతిని జ్యోస్యుడు
పట్టుకొనఁగా నది మిగుల మృదువుగానుండెను. మొగము
మాత్రము చూటుకుండనమును సూచించుచుండెను. కన్నుల
యందొక విధమగు నైశ్వర్యసూచకమగు భావమేదియో ప్రస్ఫు
టమై తోచుచుండెను. వాడు నిర్ధనుఁడనియు, జ్యోస్యుని
స్పల్పమాత్రమైనను సంతోషపఱుపఁజాలనివాఁ డనియు
నచ్చటనున్న జనులందఱు నెఱుంగుదురు.

ఐనను, “వేలమొకవెట్టి” యనునట్లు చూడవచ్చిన
యాజనసముదాయ మాబాలుని కరముంబరిక్షించుటకై
జ్యోస్యునకు వానిచేతి నప్పగించిరి. ఆబాలుఁడును బాల్యము

గావున చేయఁజూపిం మకానుట కర్తవ్యమో తాహముతో నామోదించెను.

ఇదిమిథ్యమని భూతభవిష్యత్కాల ఫలచిర్ఛయములం జేసి చెప్పఁగల పండితోక్తములకు జ్యోతిష్కులకు రాజభయము దూరము. జ్యోతిష్కండు రాజును పురుషులనుమచి పలుకలేదు. అతఁడు పౌరులతో పాటుగా నిలువఁబడియుండెను. ఏకకరుణ నైహమేధి యొక్కఁడొకయీసనముండెచ్చి యటనుంచి పురుషులను రాజును పార్థింకెను. కాని, రాజు పగిలినచినముతో నాశనివారిచి యచ్చటనే నిలువఁబడెను.

జ్యోతిష్కండు గాలులిచ్చేను పుకొని ఫలచిర్ఛయము చెయ దొడఁగెను.

“పీచితల్లిదిండుగ్రు గాల్యముచే మిగించి. పీచిబుద్ధి యహిసూక్ష్మము. మిగుల శిశిము. కావున, బాల్యము నుండియు సుల నముగకు గాతుఁడై, ఏలలపైనుపోగలలోనే యుండి కాలముగడుపుచుండెను. ఎడమ చేపై పీచికి రాకలక్షణ సూచకమగు సాక్షియున్నది.”

ఇంతవఱకు చెప్పనప్పోకి ప్రజలలో కొకవిధమగు కుకలధ్వచి యున్నందున, జ్యోతిష్కచి పలుక లకు రాముని దాల్చినచియు, జ్యోతిష్కండు రాజును గుర్తింపఁజూగక మిగుల సాహసమునఁ దనకుఁ దోచినంత పల్కుచున్నాడనియు, రాజువలన నీపేదజ్యోతిష్కన కీనాఁడనియో మహావిపత్తు గల

దనియు, నచ్చ్యోని ననుల కిలకలమునందలి భావనుని త్రోవ
చున్నది. కొండలును లదేభావముతో రాజవనముం
బరికించిరి. రాజు రిశంశ చిలుకగివుతో, గూడిన ముఖవికాస
ముతో నుండును. అందు శ్లోమ్యునిపై నాగ్రహముగాని,
శాలునిపై స్వీయగాని, పూచించు చిహ్నములేమియుఁ దోఁ
చుబలేదు. కాని, గూశాలుఁ డశ్యంతభయానుభవివృత్త
ననుష్ఠే పోయెను. ఒకమాటు గాఢ ముఖమువంకికను
వేళొకసారి శ్లోమ్యుని ముఖమువంకికను, శాలుని చూడ
సాగెను. శ్లోమ్యునిములమునఁ దన కేలిభమిగు సహాయము
వేచియున్నదోయని పూర్వభావము. శ్లోమ్యునితోనిగి
హానిగ్రహముతోఁ గలిపేడు. లదేభ్యునిమీలికనయను
ష్ఠే నెరువంచునని కలునఁబడి యధానికామునఁ దనపూ
ర్వభోగిని కలచియము చేయుదుఁ డు.

“ఈ గాలుకుఁ డనురాఁడొక పూర్వము, లిగ
నిక మూఁడు నాని కేలదొలోపల రాక గొప్పకలము రాగ
లదు. అందు ఎరికలమున బ్రదికెనా యానృమానపురము
నకే గాఢ దాగిలఁడు. ఇది నీ కలపయ ముకేకల వైపు
వీలులేదు.” అని శ్లోమ్యుని ఁలికెను. నులు కింపించిరి.
రాజు చిలుకపువ్వ వవ్వెను. కటవే నణకుదున్న గుంశాలు
నక రాజు చిలుకన్వే పాణిము తోసెను.

శ్లోమ్యుని బాలునిచేను విడిచివేసెను. రాజుమెల్ల
గా నాశాలుని కిమిరించెను. రాజువనము శాలునతో

నాటనాడఁడలఁచిన సమవయస్కుఁడగు వేటొక బాలుని యా నందముందోపించుచుండెను. జ్యోతిస్సునిపలుకుల సంతగా రాజువిశ్వసింపలేకనియు, వారిని వెట్టివానివలె గణించెననియు జననముదాయ మభిప్రాయపడెను. శాలుఁడేమనుకొననో గాని, రాజు తన్ను సమీపించినకలఁదియు నేమాత్రమును భీతిల్లక స్థిరదృష్టంబున చూచుచుండెను.

రాజుశాలునివీపునఁ దలచేసితో - కట్టెను. శాలుఁడు రాజునకు సమస్కరించెను.

రా. — నాయనా ! ఏదీపురిమేగా ?

బాలు. — బ్రాహ్మ. నాగిపుకమే.

రా. — నీక బంధువు లేవ్వఱునులేరా ?

శాలుఁడు పురజనులక నట కొకమాట వ్రేలివోడి జూపి, “వీరండిఱును, నాబంధువులే” అని పలికెను.

అభావపూరితమై, విషయవిధినిమగు, క్రొత్తజ్ఞానసూచకప్రత్యక్షరమునకు ననులండఱు నాచందించిరి. రాజు విశేషముగా నానందించెను.

రా. — ఈబంధువులందఱును నీజననమున కాధారమునఁ గల్పించఁ గలుగుచున్నారా ?

బాలు. — మహారాజేంద్రా ! నాది యొక్కపొట్టచిన్నవాడను. ఏదొడ్డికావేళక దయవచ్చిసను నాజీవనమునకు భయములేదు.

రాజు—నీ కలిదంబు లెప్పుడు మరణించిరి ?

బాలు—మిగుల బాల్యమున. తరువాత నొక ముసలిది నన్ను పెంచెను. ఆమెను చేరు “ముసలమ్మ” యని పిలుచు చుండెడివాడను. నా కనిమి దేర్ఘవచ్చునప్పటికి మాముసలమ్మ స్థిరముమృతములలో దాగును గతిించినది. అది చచ్చినతరువాత నొక దినములందు చచ్చినదనుమాటయే యెఱుంగక నేను మంచముంబ్బుకొని, “ముసలమ్మా! ముసలమ్మా” యని పిలిచిపిలిచి యేడ్చితిని. తరువాత మఱువారొక ప్రోద్బుత మాయినొక నిప్పునక్షి దివదినముచు వచ్చుచానని గల సోరుగిలిన వద్దమ్మ వచ్చినది. అప్పుడనే నేను శివముచ్చి క్రినే పరుండి నిగ్రోబోవుచుంటిని. వద్దమ్మ నిముగ్రహించి నన్ను లేవదీసి మిముసలమ్మ చచ్చిపోయినదని వెల్లడింపగా, నానానూట కర్థము జెలియలేదు. ఆపీఠిలోనివారు చందా వేసికొని మాముసలమ్మరుదిహవఁజెరిచిరి. కేరామెరుగిని కొనిపోవీయక మిగుల చేడ్చి యల్లరి చేసితిని. కాని పలువురు బలవంతులముగనర్చు బట్టకొని ముసలమ్మను నొక పోయిరి. తరువాత నొక నేటివములనఱక ముసలమ్మ చచ్చిపోయే యూశయుండెను. కాని, చచ్చిపోయి రాకని జెలిపింపకరి. గాకనంగిలొలన్నియు గాగునొక్కయ్యందుచ్చుచి.

రాజు—గాలుని మాబలునిది గానని నిచారపడెను.

రాజు—నీచేతెని?

నాలు—సదాశివుడని యుదలును నిలుచుచున్నారు.

రాజు—మంచి నేనే. సదాశివా ! నిన్ను నేను పెంచు కోరును. నాపని నుడువా ?

నాలు—(భయపడుచు) అయ్యా ! ఈదీచనకట్టి భాగ్యము లిరుగుదు. వాస్తవిక బ్రతుకులు యీవిధము.

రాజు—నాలుని గననిగ్గిరికి దీక్షింపి, “వాడు. నికు పరిపంచ మేమో లియను. ప్రిస్తుకము గాలుడవు గావుర నీగల ఓమోమినిలి కష్టము లునుండెలియుటలేదు. నీ కిహంప విద్యాభ్యాసముచేసి నిగిన మయము వచ్చినది. నీ గింను విశముగ లుండనిచ రాత్రులొకముగయు వెలతో యున్నది. నీ స్థితి గిదు. సెకాకి మున్ననాధారమునది. నీక్షిపిముగా నికానిగా నుల చుకన్న రాజుమి దిముగ గిదుగలగో కేయిగ్గిము” అని పలికెను.

నాలు—రాజు మొగమును చూచు. ఆకని ప్రిపామి యుగోకి సములు గాలునిచ్చె యొక్కని దెను. ఇది నాకనిగోగి గు సదాశివుని చిరాకనిగి ఒకటి పోయెను.

“కమ యుగిహిహి గారిము కాచిల ” అనియెను.

రాజువెట్టచీ యొక నేరకు గా గానింప గా నొక శిక్షి ముచచ్చి పలికెను. రాజు గోమిహి నాశకిలము గాగో హించి రా మందిమున కిదిగెను.

అనాడికి వ్యస్థియును మఱి యెవ్వరిచెతులునాచి
 ఫలములు పెప్పలేదు. కాని, రాజుచనిచశదువాళ నులలో
 నాందోళన మతిరమునను. ఎందఱు రాజువేమమయు
 డని ప్రితిపచి. మఱిఎందఱు రాజు సుప్రకృతి గోప్పజి
 ను తాన శ్రష్టయగదగ్నాఁడనియు, దుల గొలుచి ముది
 కోనుమనైనదియు పిలచిరి. నది గొలుచు రాజునుకుమార
 గలిచిననియు, కానచ్చి కిచ్చున గొలుచి పొయి
 సనియు పిలచిరి. ఇదికెందఱు రాజు చేసెనని రామాయ
 ను పిలచినదియు, ఎశేషదూరాగోడండ్లును పిలుచు, దురా
 లోచ ముఖోదయ పిలచియు, రాజ్యమును ముదు
 ర్చి పిచ్చియగునేమోయగు ధియగు (మదియుప్పింపగ
 గది ప ముగియ నెదిమిప్పి న నాన న్వాఙ్మహిమ
 కనెననియు పిహ క్షమున పిచ్చి నెనాన. అని నాన
 యములలో గోర సమిచో మెచ్చి నెనానదుగు :

అనినము ముఖాగ్రహమున క్షుస్థియును ప్రము
 ధాచి సఖినిది, వియుపది కా, రాజు న చెందిన ము
 గ్గలు పులలాక లే రామ దిగులగు గొలిగొనుది.
 వ్యస్థియు తాననియమున ఎచ్చునెనాన) కిచ్చము
 నన కిచ్చకేచ్చముగిల్లుచోయచి భయమున నెనాన. కాన,
 గానాగిచ్చ సమిచ్చి దిచి ఎశేష కిచ్చదానమున పిసెను.

సంపద పరిరము.

కూర్మమందిరము.

అ. ౧౦౦౦౦౦౦౦ సదాశివునితో స్వమందిరమున
బ్రవేశించినతోడనే గృహమునందలి పరివారకన్యము, బం
ధువర్గము, సమీపముననున్న రాజమందిరము
న నుండుట కనర్హుడైయున్న రాజనాథునిపాత్రులై మెట్ట
నచ్చిన శ్యామలాంబుడగునా భార్యని విస్మయముతో
జూచిసాగిరి. ఆ కలహమున పరిచారికల నిర్దోషమును బ్రవీచి,
సదాశివుని కభ్యంతరమును చేయునని యోగించెను. పరి
చారికలు స్నానముచేయుదును గాత్రనిరక్షకప్రశ్నలు వే
సిరి. సదాశివుని కిష్టమును దినుకెఱిగించిన విషయమును
నా పరిచారికలు చిలవలయు, పలవలయుననించి, యెవ
రాభిరామాయణముతోభూషమును నిర్మించిరి.

అ. ౧౦౦౦౦౦౦౦ రాజ్యకాంక్షాధూమకై, సర్వము
న సర్వాములకరి, వాచప్రస్థాశ్రమస్వీకారము చేయు
సనియు, నీ రాజ్యమంతయు, సదాశివునికిప్పించుననియు,
నందులకే తీసికొని వచ్చెననియు, ముచిదినమున దత్త స్వీ
కార మహాత్మ్యము జలుపుననియు, నాదినమున రాజ్యనిర
మున గొప్పగొప్ప వినోదమును జలుప బహుననియు, నిర
ముందు నిరధపురమునను సదాశివునే రాజగుననియు, సకని

గుఱుడికిఁ గూర్చి మాన్యున కలయ్యెట్టమనియు, వారిగా
హావు పొందిరియుఁ కలపోరి యొక్కరప్రపంచా ది. దాశి
వుఁ గూర్చి వచ్చిరి కృష్ణుని గావించి, య సెలహుఁడ
నాలుగు మహిమోపేతముల గోశరముచేయునకుఁ దగ్గఱ
గూర్చిరీడి, పిమ్మట వారిని కెఱచెట్ల కయఁగముదిరమునకుఁ
గొనిపోయెను. అ సెలహుఁడ కామంగిరమునగాచిర మిగుల
దుఃఖము గల్గెను. అతని గృహలక్ష్మీయును కల్యాణి మరణం
చిఁచుమంది మరయె. కల్యాణి తన మరణముయమున వ్రాసి
న లేఖ యొకనికొక, విసమైఁ మఱపున రావేను. ఆలేఖ
వ్రాయు నుయమున రావేమమును హృదయమెక్కి యొక
నకు లోనయ్యెకొ కలంచి తెలంచి యొకఁడు దు జెంచెను.
అ సెలహుఁడు సదాశివునితో నామందిరమునఁ బ్రవేశించి
కవాఁములను బంధించెను. ఆ మంట సువృషికాచభాసురమ
గు ఖల్వము గలదు. దానిపై మృదులమగుశయ్య శుభ్రవస్త్ర
ములతో నలకంఠబడి యును. సదాశివునిఁగీసిని
పోయి రాజా మృదుభరమును రావ్యంకిము కెల్పెను.
సదాశివు శుదానిపైఁగాలుపెట్టుటకు ధయపఱచు, “అయ్యా!
వలదు! నేనీగ్రంథ కూర్చుండెను.” అని పలికెను.

అ—నాయనా! నీవేలకల్ల ధయపడెదవు? నీవు
నాక మారుదవు కావా? అందువలన రావ్యిని వస్తువును
సీదేకదా?

సదా—శమరు మంచివానిని నాన్న కయజూపు చున్నారు. కాని నో నానలకి నిర్భాగ్యుని. ప్రిపరణమువ దిక్క వ్వరు ?

అ—రాయనా ! అంజుక గు జగ్రతుడు డగు నశ్వ శ్వరుడే చిక్క. దానినన్ని డచిమ్ము. అని శే; కారి, నీవు నన్ను నేదో గారవభావముతో పరామివానిని నిలిచిన్లు పిలుచుచున్నావు. ఇది రా కెంకమాశ్రమును శమ్మకముగా నుండలేదు.

సదా—ఈరాజ్యమునకి మహాగాజల శైవ శమ్మకే నిల్లు పిలిచిందువలన దోషముగలదా ?

అ—నేను నాప్రియని గాను. నీకు శంకితి.

సదా—కేనుమాశ్రము శమ్మకలలో కొక్క ఉను గానా ?

అ—కావు. నీవు రాకుమారుడవు.

సదా—అట్లుగల కేను శమ్మకమని పువలసియుం డును ?

అ—నీవున్న “దాదా” యని పిలువుము. కేను నిన్ను “దాదా” యని పిలుతును.

సదా—చిత్తము. శమ యశస్రాము ప్రికారమే పిలి చెడను.

అ—దాదా? మీయమ్మకన్నకైనా జూచితివా?

సదా—మాయమ్మయినగా నేయమ్మయో నాకు
దెలియుటలేదు.

అ—ఏయమ్మయో నీకు దెలియునట్లు చెప్పవల
యునా ?

ఇట్లు పలుకుచు రాజు శయ్యపైనుండి లేచి, యచ్చ
టిగోడకుఁగల పటములలో నించుక పెద్దదియు, పవిత్ర భావ
ద్యోతకపదనయునగు నొక స్త్రీరూపపటమును దెచ్చి,
యాపటము నొకచేతిలోనుంచుకొని, సదాశివుని దనయొడి
లోఁ బరుండఁజెల్పుకొని, యాపటమునంక కనిమిషదృష్టితోఁ
జూచుచుండెను. క్రమక్రమముగా నాతనికన్నలు గొప్ప
సందోహ సంకులములయ్యెను. మఱియొకయుత్తరక్షణమునకే
యాతని కన్నలనుండి బొటబొట కన్నీటిధారలా పటము
పైఁ గురియసాగెను. ఈవిధముగా నవతరింపఁబడినట్టితో
నాపటమెన్ని సార్లు తడసిపోయి, మఱలనెన్ని సార్లు లెండినదో
యూహించ నశక్యము. తడిసి, యెండిన యుప్పునీటి చారక
లాపటముపై నిప్పటికింకను స్పష్టముగఁ గనఁబడుచునే యు
న్నది.

సదాశివుడు రాజు పటముంజూచి యెప్పుచుండుటను
జూచి తానును యేడ్వఁదొడంగెను. సదాశివుఁడెప్పుచుఁ దన
యందు సానుభూతింజూపుటఁగిని, రాజాబాలకుని బిగ్గ గాఁగి
లిందుకొని వేయుముద్దులు పెట్టుకొనెను. కళ్యాణిలేక శూన్య

తైపోయిన ను ను నీవు - క్షేమమయ్యెనే మధుర మం
బసశబ్దము పోయెనాలో మిగులదియో వాగ్విభము. లాశ
నీ హుల న వెళ్ళ వెళ్ళ గోయ్యుమి;

“దాదా!—విగాయమ్మను చూచివా? ఈ మహాల
క్షీణి కానిదిన్నుంబోయి. మఱుల చెన్నమను నాల్గ్గి
దర్శనము కాదుదా! మీయమ్మయో ఒదిదియన్నవో,
మచ్చెచ్చిచ్చిదనగు నన్నామిగిలము - నీవో, యెంతమహా
నానముని యంతునోకదా! అంతాబ్బిన్ననీం - మహాభాగ్య
మెరిగి వీది?” అని అడిగెను.

నదాశివుడు రాని నృదుకపోలములపై బ్రవహించు
మిండ్రు కన్నీళ్ళ కాలువలు పులకెరగెను. రాని నదాశివుని
మరిల మరిల ముగ్ధులై కౌనుచుండును. కి అపుడొక్క కౌను
కొన్న నగుకము కలుగనిచ్చి మహానృరాగపాపా
బంధమునకు పూర్వమ్మ నెలబడిన నానాముగిల్చి నేరే
మని ను?

మూడవ ప్రకరణము.

నదాశివుని

నదాశివుని ఒహుదినమాలగి పూర్వ మొనెద్యు
మొనెద్యుచేయుచేరి. అందు యప్పుక గొర్రెదర్శనము.

ఆదుర్గమప్పటికే. యవనులధాక కోర్వజాలక శిథిలీభావమునందియుండెను. పూర్వము ననదుర్గముచ్చస్థితిలో నుండి సప్పు డచ్చట జరుగుచుండిన దేవీపూజలు, ఆ భిల్లవీరుల యానందకోలాహలములు, వంశీనినాదములు, స్వరాజ్యసంస్థాపనాకాంక్షలు, నన్నియు నిప్పుడు చల్లగా నణగిపోయినవి. కోటయంతయు శిథిలావస్థయందున్నది. దానిని బాగుచేయు వారులేరు. వనదుర్గపై భవముం గన్నులారఁజూచి, యనుభవించిన భిల్లభిల్లాంగనలుకొండఱు శిథిలావస్థలోనున్న కోటను వెనుకటి కన్నులతోడనే చూచి భరింపఁజాలక, నొక సమూహముగాఁగూడి, శాంతిని, సరళను, ముందుంచుకొని, యొకనాఁడు భగవతీసర్వనమునకై వచ్చిరి. భగవతియప్పుడేదో ధ్యానమునందుండెను. ఆమె భావనములు రక్షసింహ చరణ కమలములయందు నిబద్ధములై యుండెను.

శాంతియు, సరళయు కొంతసడవు వేచియుండిరి. ఒక యథజామైసపిదప భగవతి కన్నులుదెఱచెను. శాంతియు, సరళయు నమస్కరించిరి. వారి నమస్కృతులను స్వీకరించి భగవతి చిటునవ్వుతో,

“బిడ్డా! శాంతీ! అమ్మాయి! సరళా! ఇదేమి రాక రాకవచ్చితిరి? ఏమైన విశేషములుగలవా?” అని యడిగెను.

శాంతి—అమ్మా! విశేషములేమున్నవి? అంతటి దుర్గ మింతటిగతికి వచ్చినదిగదా! ఇంకనింతకన్న విశేషము లేమియుండును?

భగ—దానినిపోనిమ్ము, ఇప్పుడు గతమునుఁ దలంచుకొని విచారించిన నేమైన లాభమున్నదా? ఊరక చూడవచ్చితిరా?

సర—అమ్మా! కొండలు భిల్లభిల్లాంగనలు మీద ర్చనమునకై నచ్చినారు?

భగ—అట్టి యనసరకార్య మేమైయుండునో?

శాంతి—అజ్ఞయైనవో వారేనచ్చి తమసమక్షమున మనవిజేసికొందురు.

భగ—సరే! రానిమ్ము.

శాంతియు, సరళయు బయట గుమిఁగూడియున్న భిల్లులను లోనికరమ్మనిరి. అండలునునచ్చి దుగ్గేశ్వరిపాదములకు నమస్కరించిరి. దుగ్గేశ్వరి వారిసంజను పేమతోఁ జూర్చుండుడని యాదేశించి;

“భిల్లులారా! నిష్కపట మాయారహితప్రవర్తనలారా! మీరండలును సంపూర్ణ విశ్వాసముతో నిదినటకీవనదుర్గమును రక్షించియుండిరి. మీపూర్వులు మహాశౌర్యముం బ్రదర్శించి, యీవనదుర్గము శత్రుహస్తగతము గాకుండఁ గాపాడియు, పిథివశమున పీఠస్వర్గము నలంకరించిరి. మీరండలును వారికి నన్నిహితులగుటచేత మాకెంతయుఁ బ్రేమఘాత్రులు. మీఁగప్పుడు శూరకౌగిలియు నిరర్థకులైయున్నారు. విరను, మీరందులకై నిరుత్సాహము నందవలదు. ఏమనిన, కొలఁదిదినములలోనే మీప్రతాపముం బ్రదర్శించు

టకు నక్కచినమయము పుట్టినచున్నది. యచనల మిలిన
హస్తములందు తమ పవిత్రోక్తమును విడిచిన మేవాడ రా-
క మాకునియూర్చి మీమీశౌర్యాన్నిలు : పతికాలముచనే
రవుల్కొలుపఁ గలదు. మీరంపెఱు చిప్పు డిచ్చట కేలవచ్చి
తిరో వినఁగోరుచున్నాను.” అనిపలికెను.

భగవంతుని నానంద వి వారంపెఱుగి మొగము
లొకిది సంతయమునతో నాదు నొకదాఁడనిరి. ప్రిత్యైశ్చ
రిము నీవిమ్మ : నీవిమ్మచున్న కావలగు నొకటియగు
డి. భగవంతునియ గ్రహించి;

“ఎందులకు సంతయించెడిరు? అను సంతయింపఁబడిన
కార్యమును ప్రిత్యైశ్చరి వచ్చితిరాదేమి? నాకట్టి కార్య
మాణేయమును లేవే ” అనియెను.

అదిగ నుద్ధృత కాళిగిల్లుచు నున్నదిమిలించు.

“అమ్మా! అతిగిన దేమో జరిగిపోయినది. ఐన దా
నిని మనము కాడఁదీసికొనఁగలము. ఇది కాగలకార్య
ములనే తీసిన? పరిశీలించుకొనట బుద్ధిమంతుల లక్షణము.
ఇప్పుడు వచ్చుము దొంగలు దోచుకొనిపోయినకలంపవలె
గిక్కులేక పడి చున్నది. ఎక్కడో ” డి కు లోనేలమట్ట
మైపోయినవే. ద్వారదేమయిన, పుగల శిథిలావస్థయందు
న్నది. ముందు నుండినగు రుణలకల్పన లెక్కైనను, శిథి
లమగుకోరిక మా ముఖా నున్నంతలో నాచి సహింపఁ
జాలక న్నాము. కొని గాగుచేయుటకై నానీయవల
యును.”

ధృవః యామాటలువిని యమాయిలగుభిల్లులభక్తి
విశ్వాసములకు మిగుల నానందించెను. ఒక్కనిమిషము కన్ను
లర మోడ్చి పిదప భిల్లునిజూచి,

“కాళీభిల్లుడా! నిమాటలుమిగుల సన్నాసపీయములు.
ఐనను మీరంతలో తొందఱపడగూడదు. ఈవిషమస్థితి
యందు మన మొకవేళ కోట చూరక హేతురహితముగనే
బాగుచేయఁ నలంచినను, మనశత్రువులన్న తలంపరు. మన
మేదియో రహస్యమగు ప్రబలప్రయత్న మొనరించుకొని
మరియు, చిన్నను కోటను బలపఱచుకొనినపిదప ప్రత్యక్ష
సంగ్రామ మొనర్చి దలంచితిమియు వట్టివాయుసౌధములు
నిర్మించి మనప్రదంబెత్తివచ్చెదటి. ఇదిమాత్రము కాపదు
కావున నందులకై తొందరపడవలదు. ఏనాయకమశి యీకో
టనలంకరించునని యాశపడియుంటిమో, యట్టిదివ్యమణిహా
రమునందలి పతకము విచ్చిన్నమైపోవుటను కన్నులారఁ నిల
కించినమనము, యీదుగ్గలక్ష్మిని మరలనుమంగిలినిఁగాఁజేయఁ
దలంచుటకన్న ననాలోచితమగు కార్య మింకేమియున్నది?
కోటను బాగుచేయించుటకే కాదు; మరల చింతాకమాను
నీముదుసలి హస్తము పరశువుందాల్చి రణకేళి నల్పుశుభ
కాలమును శీఘ్రముగ రాక్షెయున్నది. ఇప్పటికి మీరుమీ
సలవులకరిసి మఱివిన్ని దినములిట్లే శాంతిముఁదాల్చుట.”
అని పలికెను.

కాశీభిల్లులు—ను గ్రేవ్విరిపలుకులను మిరిరిదా మీ యభిప్రాయమేమి? అను భావముతో మిరితావారిమొక ములను పరికించెను. ఎవరుమాత్ర మామెయభిప్రాయముచ 'కదురాని నాహసింపఁగలను? భిల్లుభిల్లులని లామెకొక నమ స్కారిముచెసి సెలవువేసిరి.

భగ—నుంచిది. మిరికిని నరుగుఁడు. కాని, స్వర్ణలో మిరియైనాహసిములం బ్రదిక్కింపఁగలఁడు చిక్కిరికరుణము రాచన్నదిచి మాత్రము తెలిసికొనుఁడు. నెరుకవలె నీసారీ యును, మనుకు బరాచయము కలిగెనా? మనఃక నెన్నఁపరు శరణుసాయము గలుగదు. ఇదిప్రే ననదుగ్గనామముచును శము మనము కనఁబోము. ఇదిచూ క్తిముస్మైయిండు చు కఠినచలెను.

భగవో శాంతిమునకు పుగులేదు. క్లిష్టములను వలెయని మానలమును నవలీని.

న్యాయప్రకీర్ణము.

“...”

భిల్లులు శమచారిసరిగి. సుశయ, శాంతియుండే యుంకిరి. భగవో శున్నవిజిచి శమకమ నెలవు కలుగుచుండిన భిల్లుభిల్లుల పనికి శదేగృప్త్యతో నీక్షింపుచుగాక.

ను. అ. విశులయందుగల విశ్వాసద్భావమున నామె యత్యంత
తానందిము సందిసాగెను. శాంతి భగవతియుద్దేశమును గ్రహిం
పించెను. ఆమె ధీనితివంకఁజూచి:

“అమ్మా! ఓవిశ్రమిగు నునభరకమాకరింబమునఁ
బుట్టిన యూబవికజలియందునయిత మెట్టి విశ్వాసము పూ
ర్తిపించి యున్నదో చూచితిరా!” అనియెను.

భా. — రిజము. శాంతీ! రిజము నుచూ? ఇట్టిదూ
భరిమానము, చిత్తశుశ్రీలము, నిర్భక్తతత్త్వ, రిజాంశవర్త
నము, నన్నిచిన్న పథికము నిర్భక్తతత్త్వ యొక్కారక
యులయందే చూడఁలము. కాని, ముగిదేవనాసులందెం
దూర నిర్భక్తగూర్తములు నాడలేము సామా! నిజము
భాగ్యవంతులను సుగుణితోనెరింగి పెప్పెనయ్యు గదా!

శాంతి — శక్తి! మీదలుకలక నుచు దెలిసిమే చిక్కి
నితొరక్కణము. వాంఛాలరాగ్యమ నిచ్చినవారి గురుకు
రవల ముగి నుచుండే మనయ కలిపివలదు సుభము
గి మోక్షపోగు కలెన్నిచిక్కిన సుభము మ్మెన్నిచిక్కినవివా
హమువేయ సందిల్పించెను. మనయ కలిపి వలదు నెనమా
లగు లుచుకలెను. గురుకు వాంఛాలనుచిచ్చెమిక్కి
న సెనిమిరాంకు మ్మి కృష్ణుగారవీరి. ఎదేవనాసు
లగు మిక్కిలినది విశదమిట్టదే!

శాంతిపతి స యాదిత్యపాదులగు గురువలియు,
గురుయకే నాది, ముఖయో మూ సెనిమిక్కి మగ్గచాగి-

రాంశర్భాగమునుండి యాలకించుచుండెను. ఆవ్యక్తియప్పుడ పుష్ప చల్లని నరోవరజలములయందు శుభ్రస్నానమాచరించి పూతశరీరమైయుండెను. ఆమె తాను స్నానము జేసిర తడిచీర నొకనికుంజమున నారవేయుచుండెను. పదనంచా నమున నావ్యక్తరాకిను గ్రహించి, భగవతి తొంగిచూచెను. శాంతి పలికపలుకు లావ్యక్తికి లుగల విచారముంబుకౌగ. భగవతి నూవ్యక్తి కనులకులకుండి బాష్పములు జరికిపో లమున్నుండి చనుకట్టపై బహుళు తిలకించెను. ఆవ్యక్తి యభాగినియగు సాదామినియే. సాదామినియప్పటియవస్థం జూచి భగవతి యులిపిడెను. భగవతి తాను కుంభ్యుగిర స్థలమునుండి లేకెను. సాదామిని ఈ మార్చెచిర కిక్కిరింపు మొమునకు కిక్కిరి, యెకేమై చచ్చుచుండిన దు ఖము ను శాలింపక పోయెన యత్నింపెను. కాని, దు ఖమాగలేకు. భగవతి సాదామినిని సమీపించి యామెను తిరగజుమ్మున వ్రాల్చుచుండును. నాకభూతి దు ఖవశుల కభివృద్ధిరము గానీ, శాంతి నొసంగదు. భగవతి సాదామిని పరితాపమున గొంశభాగమును పండు సేన నిలంచెను. ఆభావమే సాదా మినిదు. ఖము నినుమడించుట ట్లాననించెను. సాదామిని యావస్త్రమునట్లే కరుణాఖిన్త వకలివేసి, భగవతి యంసభాగ మున వ్రాలిపోయెను. శాంతియు, సరళయు విషయంశము జూచుచునే యుండిరి. సరళ వేగముగిరిగి, సాదామిని శాఖ

ప్రేమినిచేసి చేలముండిసి వేముగ నారివేయఁ గొడంగెను. శాంతి సాదామిచి బట్టొనుటయందు భగవతికి సహాయ మయ్యెను.

సాదామిచి భగవతియొడిలోఁ బరుండి శంఖచేతులు ను మొమునకుఁ గప్పించి యేడ్వసాగెను. స్నానానంత ముచందు నిగిని మోజయుచుండిన యూల్యుని సాదామిచి కేశనాలమంతయు భుజములఁ బడి యుండెను. భగవతి గంపు దులంకుభులతో వారిని పక్కగించి యొక ముగిగా వేయటకు బ్రయత్నించుచుండెను.

ప్రీతి యానందమున మిఁదల శోభామయమై యున్నది. వనదుగ్గ పాకారమున నానుచు, లోలిన వగు నయొక రసాలశాఖ్యై నుఖానీపకమున యున్నయొక కుంభ మహంబునముఖోఁ ప్రీతిశాఖ్యామృత దిలంబును గలిగి మెత్తి పైపిష్టమప్పురింబున “అహా” అని యొక్కటియే కేకవేసెను. ఆకేక కలిపడి ననదుగ్గేశ్వరి నలయెత్తి కీకల కుమారిని నిలకించెను. అంకిల వెంటనే నెరవ నెఱుఁగు పాకారమునుదాటి యానందబడి మరియొక పృథ్వీమున నెటచునో కింపుండెను. అంతఁ జోచనీయావస్థయందు సముదము, ప్రీతియందలి సుఖదుఃఖ నాంధ్రముం దలంచు కొనిపప్పున, భగవతికి చిటుచవ్వరా, యాగనవిగాదు. “అహాహా! ఏమియీ భగవచ్చిము? ఈనానాటకమున

విషాదరంగ మొకవారి న సంచుచుండె, నాశుకరంగమింక వారి
క నడిచుచుండునా? అందులకే యొక హిందూస్తానీకవి.

“ప్రశంభ ఫరీస్తాన్”

“ప్రశంభ ఖబరస్తాన్”

అని యీ పద్యమును వర్ణించినాడు. అసగూ, దీని
తొకనడక స్వర్గము. ఒకనడక శ్మశానము. కలకతికింకొమెట
పన్నీరు, కలకతికింకొమెట పన్నీరు. ఇట్టి విచిత్రనాటకమును
సహస్రకలో నేర్వయికిన్న సమర్థుడగు సూక్ష్మాధురజుడొక
కవిని లేచుచున్నాడు. అని భగవతి యోచించుచుండెను. సాదా
మొక శాంతి పత్రిక పబ్లికరుని గర్భవిదారకముగాయ్యెను.
అమోగ శివశక్తియొక సుశిక్షణుని చుష్కార్యములు
తెలుపుచున్నాడు. అంతమాత్రమునే చూచె యొక
దుఃఖమునలోఁగొని పడు. శక్తి దుష్కార్యములతో పాటుగా
పుణ్యకావ్యములు, నేకకమానా జవచయునగు నామె
విరియించుచుండు కల్యాణి యథాగ్రహణము స్వల్పమయి దుః
ఖమును.

సాధము, సాదామొక శక్తియంత్రము క్షేమము. అట్టి
శక్తి క్షేమమునది చుముకాగముననే ముగించెనని విచింత్యుడు
తెచ్చుకొనమయమునకొకదాని సమీపమున న్నేన లేకప్పు
డేగాలిక శోకపాపమును? కుమార్తెలగు సహజము, పుష్కరి
పైనుండు క్షేమమునకు శక్తియును క్షేమము యుదేవిశ్వాసము

భక్తిము. అట్టి కల్పమరణము విప్పుప శాశ్వతమైనదలుకలు
జన్మించుచున్నవి. అందుచే నాశానికి శోకివివృతయై వా
య్యెను.

నహా ముగి ధగవనిగల మర సుగ్రము శాదామికి
 జేను. భగవతి ప్రియములని కష్టసఖ పరంపరలు గా
 గా నాని యొకపొలియున్నది. చాలి, శాదామిని ప్రపంచక
 మన్న కేమో యు మే తెలియను. లోకవియూడు సామేష్వి
 ర్గదామె ప్రియ సుహృద్భగముద్రముల గొనినను. ఆమె గూ
 కష్టముల నెల్ల భరింపగలదు.

నాదామి... ననుకూలనాంభ. ఇట్టియమామికిపా...
నుమి... దే మామె మికిభిష్మయ్య, మొ... గురికి... బలన
... ఇట్టివేయ... ఈవ్రాయము... యెట్టిదైరిశా
... భరిక... శిక్షమ... మాశ్రమరణదు ఖనుమానాని
మ... మెమి... పో... ఈ... యము... నే... మామె...
... ఇట్టియ... ఇట్టి... పు... నిణమి... ఈవ్రాయ
మాన... క... మ... ఇట్టి... మ... సా...
... బల... మ... మ... మ... ఈ...
య... నే... మ... మ... మ...
నా... మ... మ... మ...
మ... మ... మ... మ...
మ... మ... మ... మ...
మ... మ... మ... మ...

డితఁ చెప్పవలసిన దేమియున్నది. అది యనుభవవేద్యము గాని లేఖామాత్రమున సంశుష్టి నొసంగఁజాలదు.

ఈప్రపంచమున సాదామిని నెఱింగినవారికందఱు కను, నామెదుఃఖసృవంతి యెంతదీర్ఘము, యెంతయగాధమో తెలియును. కాని ప్రపంచజనులందఱిలోను భగవతీయే సాదామినిదుఃఖమును నిజముగ నెఱింగియున్నదని చెప్పవచ్చును. భగవతీ శరీరమాత్రం దర్శనమున వేటొకవ్యక్తివలె కాన్పించుచున్నదే. కాని భగవతీ సాదామినులకు భదమేమియునులేదు. నారియాశ్వులు పెంపును నేభానమునే దాల్చి యున్నవి.

భగవతీ దేవువొల్పుటంద సాదామిని మొగమువంకకిఁ జూచుచున్నది. అంతటి విషాదమునందుకి మాప్రీత్య తిసౌంక్యమూర్తియగు సాదామిని హులలించి సాదామిని లలిత కిరణ మెఱసిపోవుచున్నది. నినినిలానామె కేశకలలము, వీణలకృష్ణమై, ముఖమండులమున కిటీగమగు సౌందర్యముండెచ్చి పెట్టెచున్నది. ఆకర్ణాంములగు వాకన్నలు విస్ఫురితములై సముజ్వల ప్రభామయములై యున్నవి. నవోదిత యౌవనప్రాదుర్భావమున బింకముగన్న గిబ్బిగుబ్బలు కంచుకాతీతములై వెలికఁ దొంగుచూచుచున్నవి. విచారధరమున పాలిపోయినను చెక్కులద్దములనలె నినిని మెఱయుచున్నవి. నవ్వినముగ్యములు వర్ణించినట్లు పోషింకయు దంతపంక్తి లేకదానిమ్మగింజలనలె నున్నది.

భగవంతుని లోకావేశమున సాదామిచియ్యునామున
జూచి యొకపెద్దలిట్లు స్పృహలచ్చెను.

“అయ్యయ్యా ! భగవంతుడెంత సహనముగలవాడో !
ఇట్టి యానాముసక, సేసాదర్యముసక, లిదియాభలము !
ఎవ్వఱు వగాచియూపందింపడగిన యలనము ! పూమేశ్వరా !
ఎంతమోగము ఇట్టిపోనవని !” అని తలంచుకొనియెను.

భగవంతుని సంతోషములనుబోసియే గురువు పట్టుకొనిపోయి
దీక్షాలోచనమునకల బడిపోయెనని సాదామిచి తెలిసికొనెను.
ఆమెను గన్నపింపటచి నుండరాంకీ రాక్షససముదము కన్ను
లలో మెలుకెను. మఱింత దుఃఖముచచ్చెను. దుఃఖముచికి
నానందముగ సాదామిచి యొక్కమాటుబావురుమచియేడ్చెను.
ఆమెనోవచ్చుసక ఎచదుగ్గి వార్షవృద్ధి ముగిసిన నృత్యములన్ని
యులబ్రోవవ్వెనని చెను.

నాల్గవ ప్రకరణము.

సప్త పాదము.

సాదామిచి నుఁఖము భగవంతుని హృదయమున గిరిగెనె
ను. అని, మిది సాదామిచి నుఁఖముమిటగల వగిన పలము
గానీ, సమయముగాని కాదు. శాంతియు, పరిశుభము సాదా
మిచి నోదాచ్చునుండగిరి. కాని భగవంతుని హృదయము, తాత్కాలిక
లికిముగిరెచి గానియముగలగాల్పక విధిలేదని కలంచెను. భగ

వతితో పాటుగా నున్న దుఃఖించును. ఈ చిట్టమునా? యీ అపోవన చిత్తావస్థ! భగవతి భగవతి! కొన్నిసార్లు గరించును. ఇట్లు మొదలగునవి యేదియో అత్యంతావస్థ చిత్తావస్థనకే యొప్పును. ఇట్లు, అనియు, అనియు చిత్తావస్థ ముగియించుచు.

భగ—సాదామి! నామచాల. ఇది చాచింపుము మాఖమును. వెనుకటి వనదుగ్ధివచ్చును. అపోవనముగా మారి నననుమాలు ముట్టచితివా? ఇచ్చితనా నీదుఃఖము? ఎందుకై దాచవైపోయితివి? మృత్యు వెన్వడిన నవిలంఘనీయము? సర్వ ప్రాణ సహజమున నదిదా మరణము! “అ సర్వమరణంధం న” మృత్యును వివేకులచిదా? పుట్టికనాది? గట్టియేకిదా యంత్యకాలము? ఇట్టిదాచి కై విచారము? అనేక గత జన్మాంతరములయందు నీ నందలు తిలులైరో! ఎందుకు ఇంపు లైరో నీవేమైన నెటులగుదావా? నీవెన్ని ప్రాణుల కన్నిసార్లు తల్లివైతివో స్మరియ్యెదగుదా! జగము మరణము మధ్యమున, నాచుకై మైన “మాయ” యును అయేకిదా యీయజ్ఞవాక్యయందు ప్రాణులను ముందుచది! చుట్ట సంధించిన నదివా? గట్టియే నెన్వడిన తప్పించు, అనియో? ఈ ప్రాణుల కివిలంఘనీయమై, శాశ్వతమైన మరణమునై ప్రాణులు దుఃఖించుటకన్న నశాశ్వతమగు బ్రదుకకై యాచల నము చందనే? ఇది యెంతవెచ్చిననమో తెలియుటలేదా? నీవంటివనియు చిట్ట దుఃఖించునగునా? అదిగాక, ఎవరో,

మీగు నీవెరుగ్గుమున నునము చేయఁగలవని శోచనమేగా?
చక్కగ నాలోచించితివా? ఇదియే నీకు యుక్తముగ దోచి
నదా! చాలింపుము రోగిసముచు. నీదు ఖముంజూచి యీత
పోవమునంబలి పశుపక్షిప్రభృతిని సందోహము సముత
మొ; పరిహసించుచున్నదో చూడము?

సాదామిది కన్నులు తుప్పగింపయ్యెను. నివయ్యై
కూర్చుంటిను. శాశ్వతియు, చరశయు ప్రభులనగమమునో
నామె బోధపవిరి;

“తల్లీ! నీకు గల విద్య నమరిజుగి మరలెరుగదా?”
అని పలికి. భగవతి ప్రశ్నోత్తరమియలేదు. అంజులు
కొంతసేపు చిత్తవిమర్శన గాఁబెట్టిరి. సాదామిది దీర్ఘాలోచ
నము చేయ గొఱిగెను. ఇదివఱకు విచారధారమునఁ గురించి
పోయియున్న సాదామిది యిప్పుడెవని హాసమున గురిప
సయయ్యెను. మొగిము క్రిమముగి కీవురింపరాగెను. కన్ను
లందు క్రోధకషాయకము నాన్నిపసాగెను.

కానియు సాదామిది లేచి నిలుచ బడి, యుద్వేచ్ఛన్వ
రమునో “తల్లీ! భగవతీ! నీవు నామమాత్రిమున నేనాక,
నిక్కిముగి భగవతివనుదువు. నీబోధను శిరసావహించితిని.
నీవాకృతము లమృతోపచూరములు. ఇది నాకేజన్మమున దు ఖ
ములేదు. నీవనివసంబంధశాంధన్యవిషయకము లగు నను
బంధులములేదు. అన్నిటిని కే ష జ్ఞాంకరించలితిని; ఇక
నాపూర్వక కర్మవల్లమేమో యుపదేశింపుము. మిగులు.” అని
పలికెను.

ఇది నట సాదామనీవనము విలసిల్లెను. అది సుస్థిర
మై యుండెను. కింతవ్వర మనస్థిరమిది ధీరమై యుండెను. దృఢ
పాక మిలిచి శక్తియై యుండెను. నాక్యములు సంకల్పశక్తి
మును సూచించుచుండెను. కవచాకృతిములు సాగామనియేడ
ని పక్క-గా విచేరినవని తెలిసికొని భగవతి యంతరింగము
గునే మిగుల గానరించెను. శాంతదృష్టితో, చిలుకవివృత్తి
వనదు గ్రేవ్వి, సాదామని పేర్చుచున్నది;

“సాదరీ! శుభ్రమము. ఉద్యోగపడినము. బంధువు
లయందు, అందు ముఖ్యముగ దేశమానములు కన్నుగిరిము
నగ గలిపించిన మాతృదేశకయందు పొగులెట్లు శమ మను
“కారమునొక్కిమాటుగ కౌంనామన విలసిల్లె యెటులని
దానరుగాను. విద్యు, పభావమున కిట్టి యనకాశమునిచ్చుట
సాక్షిములేదు. ఏమనినది? నిన్ననాళ్ళు బూర్వము పూర్వదేవ్య
కుండగు రిక్కరినాళ్ళు నావృష్ణమున గాల్చించి గోమ
వచ్చించి యుండెనో కేను నీ కెతిగించినో యుండెను. స్వప్నము
లు నిజములు కానిమ్ము. అస్మత్ములు కానిమ్ము; నానితో
మనకు పనిలేదు. గతీయమగు నాత్మశక్తియందు నాని సమ్మ
కముగలదు. అర్థావృత్తిమన గానానితో పాఠమున గలది
శక్తివైట్టెడిన ఖైరదుర్మగమునందలి రిక్కరినాళ్ళు పని
కాల్గి నాని స్వప్నమున దోచిన విధముననే కల్పశిల్పమున
దిననాళ్ళు గలదేమామేముయ్య లేదు. కావున, నాని నల

తో భముగ్గొట్ట మనకి గిర్తనమైయున్నది. ఇప్పుడు మన
 వ్యవహారములు పరిచయమై. కిరీకవాడై చివ్వురుణముగ
 రక్షింపించి రక్షమును చిందించి మానందించిన పాపాశ్శు
 డగునరుక్ మైరునులివెచ్చని రక్షముతోరక్ష సింహునకుడర్ప
 ణములచిచ్చినగాని యాశనికాత్మశాంతిగలుగుదు. రక్షసిం
 హునకాత్మశాంతిగల్గిననేకాని మనకానందములేదు. అందు
 లని పగిన చచ్చి వేళములను గలిగించు తీవ్రకార్యములయందు
 మనమింక బ్రవృత్తులము కాదగియున్నది. ధర్మకార్యములకు
 సరాసయమును, అధర్మకార్యములకు విషయమును, గల్గుట
 స్వప్నవార్తామనముప్పుడు పవిత్రమును, విధివిహితమును, భగ
 వత్ప్రీతిగమును గను మహాకార్యము నాచరింప సిద్ధనంకల్పు
 లమైతిమి. కావున మనకి యమే కలుగుగాక ! యమే
 కలుగుగాక !!

అని పలికెను. ఆమాటలు పిలిచులడియు సోదామి
 నికిన్ను లానంది శాష్ట్రపూరితములగు ముగ్ధుడు. శాంతియు,
 సంతోషము, “చిదుగ్గోర్వరియగు భగవతివాక్యములను వేల్పులు
 పాఠింపగుగాక ! మహాత్ముడగు రక్షసింహుని పవిత్రాశ్ర
 మి శాంతి కలుగునుగాక !!” అని పలికరి.

సోదామి—మానందిముఖో

“కథాసి ?!” అని స్వప్తివాక్యముంబలికెను.

ఆటవ ప్రికిరణము.

—

ఇంగలో బయటనేదియో కలకలధ్వని విరగియెరు.

అందఱును విశ్చిబ్దముగ వినుచుండిరి.

“ఇది మహిళాసామ్రాజ్య సంస్థాపనమైన చోట. ఎర దుగ్గము. ఇప్పుడు శహానమరుపేరు బిలుచబడున్నది. తొలుదొట్ట లోనికి వార్తనంజకయే పురుషు లగుట కనకాశ ములేదు. మీరిచ్చటనే గవంశశపపు ద్వారమున వేచి యుండెను. మీరాకను నుదుర్గేశ్వరి కఱిగించి సెలవుచుం వచ్చెను.”

అని యీ ద్వారిమందున్న పరిచారిక యబ్రవచ్చి సొత్తవాడగు వాగం తెక పడి బ్రహ్మత్తమిచ్చుచుండెను. అందఱును ద్వారమునంకి కే చూచుచుండిరి. చేకరా కూ, ముంబుబ్బూని శ్వాసలచర్మధారిశయైయున్న ద్వారికిఁగి రాలగు భిల్లాంగనకాబోలును. లోచలక వచ్చి దుశేశ్వరికి సాదామినికిని, నమస్కరించి నిలచెను.

ధగ—కయంతీ! ఆవచ్చిన పురుషులెవ్వఱు?

కయం—అమ్మా! ఆకెం జోధపురాధీశ్వరుడగు నకశింహుడగుట ! తమ దర్శనమునకొకనాలునితోఁగిరి వచ్చిరారు.

అటునలువిని సాదామిని యిది పడెను. భగవతి చిలునవ్వు నవ్వెను.

అయం—అమ్మా! ఏమని చెప్పమని నెలవు?

భగవతి సాదామిని మొగమువంకకుఁజూచి కన్నబొమ్మలెగురి వేసెను. సాదామిని భగవతింజూచి విచారసూచకముగ మొగముతో “ఇదివఱకు చేసిన సర్వనాశకముచాలక మిఱలని చ్చటఁగూడ తినపాప మొగముంజూపుటకు నచ్చియున్నాఁడా? ఏమనుకొని, యే మొగము పెట్టుకొని నాకడకు వచ్చినాఁడు? ఇంకె వ్వొడైన ప్లేచ్చచుడాలుఁడు ముంకేదియైన రాజ్యశాసని మరియేయూనిగాని గూపియున్నాఁడీమో. మరియి నానొత్తుకై వచ్చినట్లు న్నాఁడు” అని పలికెను.

భగవతి చూచుటలువిని నవ్వెను.

భగ—సాదామిని! నీకాశకు నీన్నంబిచ్చికాఁడు? ఆనయెడల నీవుండునది నాకవమును చెంగనానుని యిట్లకారనార్థము మాటలాడవచ్చుగా?

సాదా—అబ్బీ! నాకంకనాతఁడు నీనుఁడా? నన్న పరిపూర్ణముగ నాశనము చేసినవాఁడవ్వరో మీరెఱుంగరా? నన్నకింపారెగిన్నకమాడైనగునన్ను, పితృనిర్జిలనగునన్ను నిగంతరాక్షసు వర్తినినైన నన్ను, బలమంకముగ లజ్జాపరిత్యాగ మొనరించి కింభ్రష్మణ్డై అభిమానము సుంపెనలేకదిలవిష్టమైన మేవాఁడరా నొరవమధాపనిగమగునని యెఱుఁప న

క, మతాంతరదృష్ట, గోమాలసభక్షకుడై సురాపాయియగు
 నొక్క శుజ్ఞుని బలవద్దవాహము చేసిన జాతిభ్రష్టుని
 యందు నేను పితరునియందుంచదగిన గౌరవమునుంచితినిగాన
 ని నిందించుచుంటిరా? ఈవనదుర్గసాభాగ్యవినాశనమునకు
 మూలకందమగు వాడెవ్వడో మీరెఱుంగరా? పరమపావన
 పుణ్యక్షేత్రమైన రత్నసింహుని ఘోరమరణమునకు హేతు
 భూతుడైనవాడెవ్వడో మీరెఱుంగరా? ఇప్పుడు ముగ్ధుల
 స్సంక్షోభమునకు హేతువైన వాడెవ్వడో మీరెఱుంగరా?
 సాధ్యమశక్తియైన గృహలక్ష్మియైన మాయమ్మ చావునకె
 వ్వండు కారణమో మీరెఱుంగరా? ఏకపుత్ర మరణవార్త
 నాలకించి గుండెలుపగిలి మేవాడభానుమూర్తియగు రాణా
 యమరసింహుని కాలగిరినందుటకు హేతునైనవాడెవ్వడో
 మీరెఱుంగరా? ఇంకను నేనాతనియందు ప్రత్యేకమగు భక్తిం
 గనుబడుననే వలయునా? అతడు నాకు గండ్రియగునా?
 బలవంతముగ మింగి భక్తింజూపుమనినను నాయాత్మయె
 క్కు సమ్మతింపగలదు? చిత్తశుద్ధిలేనికార్యము కలుగుమనిపించు
 కొనదా! అట్టి మృషావర్తనము పాపముకాదా? అదిగాక;
 ఒక్కగడియక్రిందిట వీధులు నాకేమియు దేశించితిగో జ్ఞప్తికి
 దెచ్చుకొనడు. ఈశోపోవనమున నట్టి నరకతనమాది శాంధ
 న్యధర్మములు గుడిననిదా నిలవిచ్చితిరి. సవిశ్రాంతియై
 పునః పునఃముగ వనముననేడ్యదగిన గునకల్పయిందిగో

మమకారమునే నేను మీ హితోపదేశమున విచ్ఛేదము చేసి
కొంటిని. ఇక నీకును తండ్రియని నేను గౌరవముజూపని
యెడల నాకుపాపము చుట్టుకొనునా? తల్లీ! ఇదియేమి సమం
జసము?

భగవతి సాదామినిపలుకులు విని శిరఃప్రకంపనము
చేసి “బిడ్డా! మంచిది. నీయూహ సర్వశ్రేష్ఠమైనదియే. నేను
సమ్మతించితిని. అజనసింహుడు దుర్మాంగుడని నేనెఱుంగుదు
ను. అతనిని నీవు తండ్రియను భక్తిభావమున బూజించి
తత్పాదోదకమును శిరమున జల్లుకొనకున్న పాపము సంభవిం
పదు. నేనిప్పుడేమోయంటిని, నామాటకు నాకప్పించి
తిని. మంచిదే. కాని పిమ్మట నీ బియ్యమునకును కొకేమంత్ర
ము పనికిరాదు. ఇది తపోవనమనియు, నిచ్చట బంధుశోకము
నకు గుఱియైనదో నాశ్రమధర్మము చెడిపోవుచున్నది నేనట్లు
పలికితిని. కాని, యీయెడ నీవింకొకమాట మఱచి చరించు
చున్నావు. మనము జన్మించినది పవిత్రవంతులగు వార్యవ
ర్తము. మనధర్మములు వేరు. మనయాచారములు వేరు. మనయా
చరితములు వేరు. అందుచే నతిథిపూజ మనకు సర్వదా యాచ
రితమైనది. నీతండ్రియగు నజనసింహుడెప్పుడు నీకుడుకు
పుత్రికా గౌరవమునగాక మనకుడుకు తపోవనమునకు వచ్చి
యున్నాడు. అట్టియెడల మనమాతనిని తప్పక నాహ్వానింప
వలయును. అదిగాక కనిపించినతండ్రి; ఒకప్పుడాతనియెడల

నేడైన దొంగవచ్చుటయే సంభవించునగాక! ఐదను శండ్రి
 లండ్రియేగాని, వేరుగాఁడు. మనకి శరీరముం బ్రసాదించినది
 తండ్రియేకదా? అట్టి మానసియుఁడా విరోధి! అవియన్నియు
 నటుండనిమ్ము' ఆశ డిప్పుడిచ్చికి వచ్చినయుద్దేశము నాకు
 మిగుల విస్మయమై తోచుచున్నది. నీశండ్రి యిప్పుడు
 వశ్శాస్త్రమై యుండెనని నాక నభిప్రాయము. కానిచో
 నీయంశ్శాస్త్రదోహము నల్పినవాఁడు నీకడకెల్ల రాఁగలఁడు!
 అదిగాక యాశఁడు మియమ్మ మృతీసందుటయు, శీర్లీఫా
 దుషా శనవాగ్గానమును శూన్యముజేసి, పాంచాలమునీయ
 కంపటయు, నాలోచించి, చింతించి చింతించి, మిక్కిలివిచార
 మున మునిగిపోయెననియు, వెనుక యశశింహుఁడే కాండ
 నియు, చిన్నపల్లవానికిన్న సన్ధ్యాయముగ నేప్పుచుండెననియు
 వినియుంటాను. ఇప్పుడు రత్నసింహునియొక్క శాంతిఁగావింప
 మనము కలపెట్టిచ మహాశ్కార్యమున కెట్లయినను నీశండ్రి
 వాని బలవంతుఁడగు రాక్షేంద్రుని సహాయ మవశ్యము కాన
 లసియున్నది. కనుక మన మిప్పు డితఁడెఁగునితో సంభా
 షించి యాయన యభిప్రాయము నెఱుంగుటయే ముఖ్యము
 అనియెను.

భగవతే పలికినపలుకులు యుక్తియుక్తములుగా నున్న
 వి.సాదామినియేమియుఁ బ్రత్యక్షర మీయఁజాలకపోయెను.
 ఆమె యొకరితడవు నిశ్శబ్దముగ నేదో యాలోచింపసాగెను.

“యంతే యావల వేచియున్న యశశింహాన కేమి
ప్రత్యక్షింపి మీయవలయునో యనుభావమున, నాశ్రముతో
భగవతి మొగముం జూచుచుండును.

భగ — సోదరీ ! నీయంద్రశ్యమేమి ?

సాదా — తల్లీ ! నేనాయనతో కలయెట్టి మాటలు
జాలను.

భగ — కలయెట్టి మాటలులేకున్న తలనంచిత్య
మాటలు. నీకాటండి మేమియును లేదు. ఎవరైనా
దీని ప్రకాశవంతయు తలంకటనే జలుగుగలదు.

సాదా — అట్లయిన మొగుటము.

భగ — యంత! అతనింహావహారాను రమ్మనము.

యంతే యశశింహాని పలుచునొక నమ్మటకై
యను.

భగ — శాంతి ! నీవొక కృష్ణాము నిండుబజచి
సగింపి అలకకొకతెడి నానగుచుండుము.

శాంతి భగ సగి గుంజునన రమ్మగి కొనగి ను.

—
నడిన ప్రకరణము.

—
అశశింహాని

అశశింహాని న దాశిపుచి నెహులెట్టుచి మందిరా
భింరమున బ్రవేశించెను.

ఆతని యాకృతిం జూచినతోడనే సౌదామినియు, భగవతియు నిద్దఱును విస్మయమందిరి.

పూర్వపుటాతని రూపగాంభీర్య మిప్పుడలెదు. యోధపురీశ్వరున కుండఁదగినతీవ్రో నిప్పుడాతఁడటకు వచ్చియుండలేదు. ఆతని చండశాసన సూచకములగు కన్నులిప్పుడు శాంతి సూచకములై యున్నవి. లావణ్యమో, సంభీరమో, సూచించునాతని ముఖమండలము నిస్తేజమై యున్నది. కాని, యాతని వ్యక్తిత్వమున ప్రణయభావముమాత్రము నిబిడమైయున్నట్లు తోచుచున్నది.

మహారాజకుమార్తెయై, దివ్యవైభవములం దేలియాడుచు నసూర్యంపశ్యయై యుండిన యోధపురీరాజు కుమారి యగు సౌదామిని యెక్కడ? మహారణ్యమధ్యమున నొకపాడు వడిన దుర్గముననుమ జేగురుగుడ్డలతోనుండు టెక్కడ? నవలావణ్యవిలాసశోభితయై నిండుజవ్వనమున విలసిల్లు సౌదామిని యెక్కడ? బాలతపస్వినియై యశావనావిర్భావనమయముననే జపమాలందిప్ప నీయోగిని యెక్కడ? ఇదియంతయు నజితసింహుని రాజ్యకాంక్షాఫలితమేకదా! ఆహా! దురాశాపిశాచిని! నీవెవర ఘోరికుఠ్థాలవు! నీసామర్థ్య మనమానముగదా!

తాను కుమారిఁగని ప్రేమమీఁదలెంచిన శిరీషకుసుమ పీతలగాత్రీయగు కుమార్తె, సౌదామిని గుట్టి దుర్భరమును

ప్రకృతివ్యతిరేకమును నగు నవస్థయందుండుటను గాంచినప్పుడు డక్షిణసింహుని రెండుకన్నులును బాష్పసంకులములయ్యెను. అతడు వట్టి నేలపైఁ గూర్చుండెను. అదిచూచి దుర్గేశ్వరి.

“అయ్యా! కృష్ణాజన మలంకరించి యీదీనుల యాతిభయము నంగీకరింపుడు” అనియెను.

అః—అయ్యో! ఈనిర్భాగ్యుఁ డట్టి యాతిభయమున కర్హుఁడుగాఁడు.

భగ—ఇందెవ్వఁలు తగినవారు? అట్టైన నందఱమును క్రిందనే కూర్చుండుట మంచిది.

అక్షితసింహుఁడు తుదకు భగవతిబలవంశమున కృష్ణాజనముపైఁ గూర్చుండెను. సౌదామిని యేమియును మాటాడలేదు. కాని, తొలుతబింకము సౌదామినిముఖమున నిప్పుడు కాన్పించుటలేదు. కన్నతండ్రి, రక్తసంబంధము, సౌదామిని యిట్టి పరమేశ్వరనిర్మితమగు ననుబంధము నెట్లు విచ్ఛేదము చేసికొనఁగలఁడు? తండ్రి మాటాడించినచో దానును మాటాడవలయుననియే యున్నది. కాని, భగవతితో చేసిన ప్రాబల్యమిప్పు డడ్డువచ్చుచున్నది. సౌదామిని మచిన తలనెత్తలేదు. అక్షితసింహుఁడును మాటాడలేదు. ఏమాట ముందుగా నెవరు మాటాడవలయునో? యెట్లుపక్రమింప వలయునో? యెవ్వఁకినిఁ దోచుచుండుటలేదు.

అవికరింహుడై తొలుత సంభాషించు దిలచెను. ఆశోకు సదాశివుని దిన యొకిలోనిని కీర్చుకొని, పరిష్కృతములైయున్న యాతని శిరోఽములకు దువ్వుచు;

“నాయనా! ఇచ్చట నీయక్క యుండుననిగదా చెప్పి నేను తీసికొనివచ్చితిని. చూచితివా? అదే నీయక్క సాదామిని. నిర్భాగ్యుడైన నేనే దాని జీవితమును నాశనము చేసితిని.”

ఇట్లు పలుకుచు సోకరింహుడు కన్నీరు దులుచుకొని యెను. ఇది విచారించి గము పొందునని గ్రహించి భగవతి,

“మోక్షము పెంచుకొనిన బాలుర కదనా?” అని యడిగెను.

అ. — ఈ బాలురే నేను పెంచుకొనినవి. వీని పెదనాలుక కాయల, వీరి నారా క్షుణ్ణము నెఱుంగుచు శ్రోత్రులు పెన్నినారు.

సదాశివు డీలోపల సవచిపోయి, సాదామినియొడిలో గూరుచుండి “అక్కా! నాతో మాండ్రివా?” అని యెను.

సాదామిని కప్పడెట్లో యొకితమ్ముడు లభించినాడు. ఆమె సదాశివుని గొంగులిచుకొని ముద్దిడుకొనియెను. తన తల్లి ఒడ్డియున్న వో దనకి నిమిగ్నముగా నిట్టితమ్ముడు లభించియుండునగదా యని యామె తలంచుకొనియెను. ఆతలఁపుతో నామెకు దుఃఖముపొంగి పొరలివచ్చెను. భగవతి చూ

ఉత్తర కేంద్రమున కన్నలు తుల్యమునయెరు. భూవశి
 కూచియుఁ జూచెనై చూచెను. కాచి యేరుయు సనలేదు.
 అ శరీరము జీరి నారంభమును మాది ధరింపఁ జాలకపో
 యెరు.

అ—బిడ్డా! నిగవితమును నాశనముచేసి పాపాత్ముఁ
 డగునేను. స్త్రీ బ్రాహ్మణే నికల్ల ముగించి, ది. దురాత్ము
 లగు ప్లేదులు చాలచాలాశ్యము నాశనము సన్నభయ
 భిష్టుఁ గావించిరి. ఇదిరాని గాఢాంతివేదు. ఎవత్రరా
 లగు సభాచర్యుల ఓమన నిపు వెదుకఁగొని యుత్తమవి
 తమును నాశనము చేసియు. తనీ! ఈశ్వరచక్రమున
 నాశనము గాఢము. కేంద్రము.

ఇట్టిచూపులగు సాదామయేమియుఁ గల్గింపఁగల్గి
 మియ్యదు. ఇలల ముగించె యుండి సదాశివుని నామ
 కరమయి కలు. కాని, భావన మా లోక సన్నిధి కరు.

“మోహము మును నిమిగ్న శాశ్వతము చరియు
 న్నదా?

అ—ఇ శాశ్వతముగాని నాశన చేమి మిశి యున్న
 గి? ఏమిగీల నానందము చుగ్గరింపునని మి శిక్షణిచో యాసు
 కుమారపుత్రాక నాశాశ్వాతమును బలిమిచ్చుట. నాడీవన
 మునకేమిగీడయని తలంచి యధ్ధానిలక్ష్యుని పుష్టికా
 వియోగి ను బాసలము, భస్మపూరిత మొనరింపితి. మహా

రాణాకుమారు నంతటివాడు నాదుష్కృత్యముల మూలమునే తురకలచే నురిదీయఁబడెను. సర్వాశాపరిత్యాగ మొనరించుకొని నేను సన్యసింప సిద్ధమైయుంటిని. ఇంకను నాకువత్సాహముగాక వేరేమున్నది? ఈబాలునకు జ్యోతిష ప్రకారమైననేమి, నాయభిప్రాయ ప్రకారమైననేమి, పదునాఱవ యేట తప్పక నారాజ్యము రావలసియున్నది. కావుననే నేనీ తపోవనమున నివసింపఁదలంచి ముక్తిమార్గమును బోధింప మిమ్ముఁబ్రార్థింప వచ్చితిని.

భగ—ఇప్పుడు గతమునుఁ దలంచుకొని విచారించి నందువలన నేమిలాభమున్నదిగాని మీరుచాల దూష్యమైనకృత్య మొనరించిరి.

అః—ఔను. తల్లీ! ఔను. నాకృత్యముదూష్యమే. దూష్యముమాత్రమేకాదు. దూష్యతరము. దూష్యతమముకూడను. నాపాపపువిధి నన్ను సన్మార్గమునఁ బ్రవర్తింపనిచ్చినది కాదు. ఇక నీచచ్చిన బురదపామును శూలములతోఁ బొడిచి నందువలనఁ బ్రయోజనమేమి? ఎట్టిపుత్రికారక్షణమును కల భ్రష్టునుఁ జేసితిని? ఎట్టిప్రియభాజనియగు సతీతిలకమును చేతులార చంపుకొంటిని! ఎన్నెన్ని సేనలు నావలన హతమైనవి! ఎందఁడెందఁటి పవిత్రహృదయములు శరీరములకన్న నెక్కువగాయముల పాలైనవి! కటకటా! ఈపాపములకన్నిటికి నేనే యుత్తరవాదినిగాదా! భగవంతుఁడు నాకొఱకై యొకప్రత్యేక సరక లోకమును సృష్టించియుండు నేమో నేనెఱుంగను.

భగ—ఇప్పుడు మీసంకిల్పమేమి?

ల—చెప్పితినిగదా! ఈసదాశివుడికి పెండ్లి మూడు
దేండ్లకు యోధపురపురాజగును. కావున, నీలోపల రాక్షసి
మును మంత్రుల హస్తములందుంచెదను. నాయాశ్రమమున
రవంత స్థలము లభింపజోవునా?

భగవతి యవతించి సేనాసహాయముగోరి యుండెను.
అచి నెట్లును నీప్రసంగము తెచ్చుటయే మామెను ముఖ్య
కర్తవ్యమై యుండెను. భగవతి యవతసింహునితో చిట్లుపక్ర
మించెను.

“మీపూర్వులెట్టిమహాయశోవిశాలునో; యెట్టిసత్కీర్తి
కాములోయెట్టి మహాపరాక్రమవంతులొ మీకెఱుంగనివిష
యముగాదు. హిందూస్థానమున నిప్పుకి మహాశాసామాన్య
ద్యము పెండ్లాపించబడినది. వనదుర్గముచరగాక మరెయొక్క
డనుగొనము. రాష్ట్రానమునకుం నిలమాలకి మరచిగు
చిత్కారు రాక్షసి గౌరవాగౌరములు నామానశేషమైనదియు
స్వజాతీయులై శ్లేచ్ఛదాసులగు మీబోలెవారివలనకే. ఇది
యరు మీకినిధివనేవ్యమైన విషయమే. అరికిలరు సమ్మె
బాగుండెనవారు మనలో నెంచెఱుగలరో యనంద్రి ప్రధీ
గానల కాలమునుండియు మీకెఱింగినయంతమేదా! అరు
భవమైనది. సరిహక్కుముగ మీరునిధినిపెంచగినచే యరుభ
వమునందియున్నాను. ఇది నిదుర్చుకొమ్ములగు హిందూదేశ

పు పొలిమేరలో మననిచ్చుటయే మహాపాపము. ఇప్పు టక్షైని మీరీవిషయములనుచక్కగా పర్యాయములోచింతించును. రత్నసింహుడు తురికిలచే నిష్కారముగ, ఘోరముగ నురి దీయబడియెను. అది మరణవార్త వినియేదా తజ్జనక డగు రాణయమరసింహుడు మరణించినది. ఇయపురఉదయ పురములకు గెరిసి కొకేసారిగా సభపాతాళమున కణచి వేసి, శ్మశానప్రాయము గావించుకొని మీరే. మీరు బయ ల్పడు మార్గములోచించుకొనుడు. ఇక నెంతమాత్రమును నాలసింపఁదిగెన సమయముగాదు. ఆలస్యమున ఇన్యతము విషమగును. మీరి మృతినైనది రత్నసింహులపై నభిమాన ముగాని, బాలిగాని, యాతని ఘోరమరణముచందు సాను భూతిగాని యుండనేని, రత్న సింహులకు ప్రియము మొస రింపఁ బ్రతిపద బూతులు.”

అది శింహుడు భగవతి వాక్యమును నిర్మలావధాన ముతో వినిచుండెను. వినిపించెడియు నాతనిచూకృతి విశేషముగు మార్పుచందుచుండెను. కన్నులు రోషముం గ్రొ క్కుచుండెను. వదనమున యననసంహారసూచకముగు క్రోధా నలము మెల్లమెల్లగా రఘ్నమృదువు చున్నట్లుండెను. ఆపాద మస్తకమును, నష్టతాప్రీత స్తమగుచుండెను. ఏకాగ్రచిత్త ముతో నల్లవినుచుండెను. భగవతి యింకి నల్ల చెప్పు చుండెను.

“రత్నసింహుఁ యిరిదీయఁబడిన శ్రోత్తదినములలో నొకనాఁడు నేనును, సాదామినియు నిందే కూర్చుండియుంటిమి. నాకన్న లొక్కక్షణకాలముమాత్రము మూతబడియెను. అంతలో నొక పిశాచహాపము నాయెట్టయెదుట నిలువఁబడినట్లు తోచెను. ఆవృక్తి పిశాచమువలెనున్నను, నాకు రత్నసింహాకృతిగాఁ దోచుచుండెను. తటాలున నేను పాదములపైఁబడఁబోయితిని. రత్నసింహుఁడు వెనుకకు తగ్గి “భగవతీ! యిప్పుడుకాదు. నిలువుము. నన్నవధించిన శత్రువులను సంహరించుటకై నారాజపుత్రులు యుద్ధేశించియున్నారు. శత్రుసంహారముచేసి శాంతమయిన నాయాత్మనపుడు కలియరమ్ము. ఇప్పుడు దీనినిఁబ్లి తపోవనమున నే యుండనిమ్ము.” అని పలికెను. ఆవిషయమై మనమింతవఱకు చేసిన ప్రయత్నమేమియునులేదు. ఆసోరాత్రములు నాయాత్మ యావిషయముననే తల్లడిల్లిపోవుచున్నది. “తపోవనము, శత్రుసంహారము, రత్నసింహుని యాత్మశాంతి” అను నీమూఁడువిషయములే నాకు స్వప్నములయందుగూడ దోచుచుండెను. మీరిందులకు తోడ్పడకున్నచో నాకుదాననగు నేనేమిచేయఁగలను? ఈవనదుర్గమును కాపాడుటకింతవఱకు సహాయులై యున్న వారందఱు కేవలము రణశిక్షనెఱుంగని భిల్లులు. వారినహాయమున మేమింతవఱకు గెలువఁగల్గినదియు, నిదివఱకు జఱి

† వనదుర్గము 2 వ భాగము. 18 వ ప్రకరణము. చూడు.

గిన యుద్ధమున మీరు చూచియే యున్నారనిదా ? కావున నిప్పును తిత్తితనెనానివహమునకై నేను తొందటపడుచున్నాను. మీయభిప్రాయాన నారముగి మీరింకత్వరలో నా శ్మయందు విరక్తులై, సన్యాసాశ్రమముచు స్వీకరింప నలదు. మీరీవిషయమున కేవల మాముష్మికమునే చూచుకొననలదు. రత్నసింహుని యాశ్మకు శాంతి కలునంతదనుక, మీరు నాకిన్న సధికముగి ప్రయాసపడెదని నమ్ముచున్నాను. అల్లమీరుకాత్యాయనీదేవి సమ్మఖమున వాగ్దానముచేయుడు. శరకుష్మేరుప్రభృతులగు తురకల వేక్షి నెత్తురుతోడ, మరల నా కాత్యాయనీ శిక్తియెట్టయెదుటనే శర్పణములను వనలెడముగాక, అప్పుడే శివోనసము మగుల నపద్మముగమారుగాక ! ఈలోన సంకడనుక నీసపోవసమున సాదామినియు, నేనుగి గావించు శివస్సు శలించి, మనకువిజయ మాసాదించుబడుగాక ! ” అనిపలికెను.

అంతయునుడిచి, యజునఁజూడొక పెద్దనీట్టు దువ్వలు దెచ్చెను. గడిచిన యాతని సాపకవికేమునకు, ముందు జలుగఁబోవు భగినీనచించిన కార్యవిధానమునకు స్వగ్గిపాతాళములకుగల యంత తారశమ్య మాతనికిఁ దోచెను. అతని హృదయము మగిలనొక మారు గణోన్మథముయ్యెను. హృదయము శీఘ్రములగు నాలోచనములకు లోనయ్యెను. .

సాదామిని బాలునివిడిచి ధగవతివాక్యముల నాలకించు చుండెను. సాదామిని నిమిశాంతనేత్రయయ్యెను. ఆ

యోగినియ దే విన్నవించి గూర్కొని మరల మరల గాన్పించనొగ్గు.

అంతరింపఁగల శక్తియనునది నిలువఁబడియెను. అతనితోఁపాటుగా భగవదీయ, సౌదామినియు సముదములేచి నిలువఁబడిరి. అతనినింపఁగల శక్తియుత్తరీయమును నకుఁను నకుఁ బట్టుకొని, సాష్టాంగముగ భగవతి సానముఁజైబడి, “కల్లీ! నాకు చక్కని మూర్త్యుఁబోధముల గావించితివి! నీవు నానిట్లు దేశికురాలనైతివి; నీవు వదించిఁ చింతముఁ గావించెను; నాసేనల నగ్నింతును. నేను స్వసుఖమును వర్జించి గర్వసింహుని కాత్మశాంతి కలుపఁగదయక తీర్చిముగిలించి నేయుదును. నానర్వనాశమునకుఁ గారణమైన దుష్టుడగు నగుత్తైగు చంకలుని క్తముతోడ నీవఁద్గుఁడైరివీదేవి ముఖిఁబడకే కర్మణముల నొసంగదును.” అని పలికెను.

భగవదీయ, సౌదామినియు సపదామియైనని మాతనిచేతులను నెఱియొరంగును బట్టుకొని లేచినట్లుడు “మహాత్మా! కలివాదీనులు మాకు మిరియి, మిర్కారములు చేయవచ్చునా? ఇది మాకు భృషియమును కలిగియనా! ఇదియేమి మిరియి దరించుచున్నాడు?” అని పలికె.

అతనినింపఁగల శక్తియొక్క బ్రహ్మత్వ మియ నేను. “ధావతీ! కలవ్రము. దేయెదుట కిట్టి చేయును. కలవ్ర దేశమునకు దారిఁబుము.” అనియెను.

తృతీయ ప్రకరణము.

ఎనిమిదవ ప్రకరణము.

అజితసింహుని చరిత్ర.

భగవతీ సౌదామినులు ముందు నడుచుచుండఁగా, సదాశివుని చేయిపట్టుకొని, యజితసింహుఁడు నడువసాగెను. భగవతీ, సౌదామినులు కఠ్యంతరములను గడచి నడువసాగిరి. అజితసింహుఁడును వారిననుసరించి యల్లనడచి పోయెను. తుదకు భగవతి యొకచీకటిగదిలోఁ బ్రవేశించెను. అందఱును భగవతి ననుసరించి యరిగిరి. ఆమందిరమున నల్ల పదిగజములు నడచునప్పటికి దేదీప్యమానముగఁ బ్రకాశించు కాత్యాయనీదేవి దివ్యదర్శన మిచ్చెను. దేవీ విగ్రహము మనుష్యప్రమాణమున నున్నది. ఆమె కెదురుగ కుడిపార్శ్వమున నిరంతరము వెల్లుచుండు నఖండముగలదు. దేవీవిగ్రహము పైనఁ గప్పుబడిన రతనకవచ మాదీపకాంతియందు భగభగ మెఱయుచుండెను. మందిరమున నేటుజూచిన సామ్రాజి ఘమ్యని పరిమళించు చుండెను. అజితసింహుని కాదేవీవిగ్రహముంజూడఁగనే, మహాధక్తి పారవశ్యము గలిగెను. అందఱును దేవీవిగ్రహమున కెదురుగా నిలువఁబడిరి. అజితసింహుఁడు చైతన్యరముతో దేవినిట్లు స్తుతించెను.

“శుభ్రాంబిచిత్ర వసనాం నవచంద్రీచూడా ।

మన్నప్రదాన నిరతస్తన భారసమ్రాం ।

సృష్టి మిందుశకలాభరణం
హృష్టాం భజేభగవతీం భవదుఃఖం
మాణిక్యవీణా ముపలాలయంతీం ।
మచాలసాం మంజులవాగ్విలాసాం ।
మాహేంద్రీ నీలద్యుత్తీకోమలాంగీం ।
మాతంగకిన్యాం । మనసాస్మరామః ”.

ఓదేవీ సర్వమంగళా! సమస్తకల్యాణప్రదాయినీ!
దాతాయణీ! నీజాగరమే ప్రపంచస్థితి. నీనిద్రాయే ప్రళయ
ము. నీవిలాసమే యీప్రపంచవ్యవహార మంతయును. నీ
సమస్తప్రాణిసముదాయమును సమాన పుత్రప్రాయము
లోకమంతయు నీవే గ్రీడామందిరము. లోకమునందలిశాఖ్య
ఘటనమునకు నీవెల్ల సందమందుదువో. దుఃఖసంఘటనమున
కును నల్ల యంనందింశువు. నీప్రభావమును వినిపించ బ్ర
హ్మాందాదులకు నుసాధ్యముగాదు. సకలస్థానం జంగమ ప్ర
కృతియును నీరూపమునందలి యంశములేకాని వేరుగాదు.
శక్తి! జ్ఞానాత్మా! నీపుత్రులందొక యభాగ్యుడీ పుత్రుడు.
నీవు జయమునను వినియుంటివి. నీయందు మహాదోష
చరణ మొరచ్చిన పాపులైనను శ్శాస్త్రపుటై నీకన్న సర్వగ
మితేదని వేషించినంత మాత్రమున తమింతువని వింటిని.
నేను బుద్ధిహీనుడనై యొనరించిన దోషసహస్రమును తమిం
పుము. నన్ను రక్షింపుము. నాకు నీపాదరాజీవములకన్న

వేళ్లు గిరిలేదు. గాఢాక్షాణిచే శురకల పొచ్చుగోరి చేరు
నామియ్యనేయచే ప్లేమ్మకచ్చి వివాహముచేసి తుది కా
శాధగ్ని చిత్తుడైపోతిని. ఇట్టినాక మహానరకమే గిరికా
వలసినది. ఐనను నీచియచే నేరు తూడికు నీపాలిటఁ బడితిని.
రశ్మినిఁపాలుని వరియించిన నాశయయగు నీబాలిక సాదా
మీరు శుదకభాగినియై యిట నిలిచియున్నది. ఈశాలికి
నేను “శిశు” యని పిలిపించుకొనుటకు ననుకము లగున
వలసిన స్థిలోనున్నాను. మేనాడి యువరాజగు రిక్కినిఁపాలు
డు నామూలముననే శురకలకే వధింపఁబడెను. ఆతని శాత్రు
వముందీర్చి ఢిల్లీనాథుడగు శకుఁ డైదు రక్తిమూత్రో గన్నపిం
పాలునకు నయెదుటనే తర్పణములు విడిచి యాతని శాత్రు
నమునకుఁ బ్రతీకారముగల్గి యాత్మశాంతిఁ గావించుచు ని
యెదుటనే నిశ్చింతచేయుచున్నాను. నియత్నము నీదానిఁడి
నగు నాయది. దానిని నిర్వహించు భాగము నిన్నాకవల
సినది. ఇచ్చు నటముంచినను వాలముచినను నీవేదిక
టం భైరవీశక్తి సమోఽను ”

దేవికెదురుగా గాగింబడి య శింపాలప సాష్టాంగ
సమస్తాంగ మొకరింకెను. భగవదేవికి పూజచేసిన కుంకుమను
దెచ్చి యశశింపాలుని మొగమున నుంచెను. అ గిరిపాలుఁడు
దేవీపరీనాదమును స్వీకరించి బయటకు వచ్చెను. ఆతని
వెంటనే య దలుచు బయటకు వచ్చి.

విశ్రాంతిమందిరమునఁ గూర్చుండినతరువాత సదా శివుఁ డజితసింహుని దగ్గఱకు వచ్చెను. ఆబాలుని మొగమున పెద్దకుంకుమబొట్టు పెట్టఁబడియున్నది. అతఁడుదాబాలుని దగ్గఱకుఁ దీసికొని ముద్దాడి;

“నాయనా! ఈబొట్టు నీకెవ్వఱు పెట్టిరి?”

“అక్క”

“అక్కతో సరిగ మాఁగఁజేతివా?”

“అ!”

“అక్క నీతోనేమన్నది?”

“ఁమ్ముమా! నీవు యోధపురపురాజువగుదువటగాదా? యని యడిగినది.”

“అడిగినదా? నీవేమి చెప్పితివి?”

“ఔసంగిని. నాఁడుజ్యోతిషుఁడని చెప్పినందు యంశము, అక్కకు మఱల చెప్పితిని”

“అక్క అదివిని యేమన్నది?”

“ఏమియు ననలేదు”

“అక్క మంచిదేనా? దాదా?”

“అక్క మంచిదే. కాని”

“అంతలో నిలిపివేయకు; కాని యేమి?”

“కాని యేమియునులేదు. అక్క మంచిదే”

“అది సరియే. నీవు సగములో నిలిపివేసిన కాని కేమి యర్థము చెప్పవలెను. భయపడకు. నేనేమియుచనను”

“అనవుగాని నీవు విచారపడెదవు?”

“విచారపడను. చెప్పు”

“అక్క. నా మొగమున కుంకుమ బొట్టుపెట్టినది. నేను మఱల అక్కమొగమున బొట్టుపెట్టబోయితిని. అక్క నన్ను నిచారించి యేడ్చుటకారంభించినది. నాకు కారణము తెలియ లేదు.”

ఇనువు కుంకుమలతోడ దివ్యమంగళస్వరూపముగ నుండఁదగిన సౌదామినికి వికారస్వరూపము నొసంగి యిట్లు మహమ్మదీయాంగసం జేసి విడిచిన మహాపాతకము అజ్ఞాతంబున నుండిగాక మరియెవ్వటిది? సదాశివుని మాటలువిన్నవప్పటి కజ్ఞాతంబున కన్నులకు గిట్టున నీరు తిరిగెను. కంఠముగద్గదిక మయ్యెను. మొగము నైవర్యము సందెను. గద్గదికంఠముతో నాశంబు,

“నాయనా! అక్క యెక్కడనున్నది?” అని యడిగెను.

“దాదా! చూడు. నేనామాట చెప్పినచో నీవేడ్చెదవని చెప్పలేదా? అన్నంతపనియుఁ జేసితివి. నేను నిష్కారణముగ నిన్నేడ్చించి పాపముఁ గట్టుకొంటిని.

సదాశివుని మనస్థుంత్వప్రకృతి కజ్ఞాతంబున నున్న కన్నులలోనిండిన బాష్పములం దుడుచుకొని.

“దాదా! నేనేడ్చుటలేదు. కాని, అక్కనొకసారి యిక్కడికిఁ దీసికొనిరమ్మ? అనియెను.

అతతసింహుఁడు తన్ను సంతోషపఱుపఁ జూచుచు న్నాఁడని సదాశివుఁడెఱుంగును. ఐనను సతనియూజ్ఞ నుల్లంఘింపఁజాలక.

“అట్టి పిలిచెదను” అనిపలికి సాదామినికొఱ కావలి మందిరమునకుఁ బోయెను. అతతసింహుఁడు చాలసేపు కన్నీరు గార్చెను. సాదామినికి తానిచ్చిన యవస్థందలఁచుకొని చాలసేపేడ్చెను. మ్లేచ్ఛ సహవాసదోషమును, రాక్షసికాంతౌదుర్గోషమునుఁగలసి యేకతని జీవితమును చుహోదుఃఖమయముగా కొనరించెను. ఆదోషములు కేవలమాత్రని జీవితము నేకాక యకే లగు పరితాప పరాధవ దుఃఖముల పాలొన రించెను.

“నా స్వయంకృతాపరాధములను నేను దుఃఖముల క పాలులు న్యాయమే. నాదుఃఖములు నేనానందిముతో ననుభవింపెను. పాపము. ప్రపంచానుభవమున రవంతైన నెఱుంగి సాదామినిచేసిన పాపమేమి? రిక్షసింహుఁడు చేసిన పాపమేమి? నావాప పరిపాకమిందతని ముక్తినిచదా? కాని యిది వారినారి పూర్వాధివసంచిత దోషమా!” అని యతసింహుఁడు కలంకసాగెను. సదాశివుఁడు వచ్చి దగ్గఱ నిలువఁబడి;

“దాదా! అక్క వచ్చివది.” అని పలికెను.

అతతసింహుఁడు మహాప్రసంగమునుండి వెప్పిరిలి గడ్గదికి స్వయముతో “ఏది నాయరా? అక్క?” అని యడిగెను.

“అదిగో! తలుపుచాటున నేడ్చుచు నిలువబడి యున్నది” సోదామిని యేడ్చుచు నిలువబడి యున్నదని వినుట తోడనే యతఃసంహునకును దుఃఖమాగలేదు. కట్టతెన ప్రవాహజలమువలె నాటని దుఃఖము పొంగి పొరలివచ్చెను. అందు పెద్దగానేడ్చుచు;

“నాబిడ్డా; ఇది రా తల్లీ! ఈ కలభిష్టుని కన్నెత్తి చూడుము. చాటిన నుండవేల?” అనియెను.

సోదామినియును దుఃఖమాపుకొనలేక పోయెను. ఆమె యును నోరున నేడ్చుచువచ్చి శండ్రికంతమును బిగ్గి నాగి లించుకొనియెను. శండ్రియును, కుమార్తెయు, నొకరికొకరు కాగిలించుకొని యేడ్చుచుండిరి. వారిదు ఖమును శాంతి, శాంతి జేయుట కెవరికినశమకును? శ్వాత్పాతము దుఃఖవారిధారాహ పమున వారి యిరువురికనుకొలకల నుండియుఁ గ్రిందికిఁగ్రిన హించుచు పాపపుంజములం గడిగివేయుచున్నట్లు తోచుచుండెను.

రక్తసంబంధము, ప్రియజనకపుత్రి కావత్రిప్పే మము, ప్రేమిమలానురాగము తపోవనమధ్యమున ప్రేమానందలహరియందు వేముగి గొట్టకొని పోవుచున్నవి. చిరకాల సమావేశమున నాజనకపుత్రికాహృదయయుగళము ప్రేమార్ద్రమై యుండెను.

అతితీసింహుఁడు సోదామినీ సదాశివుల నిద్దరకు కెండు తొడలపైఁ గూర్చుండిఁ బెట్టుకొనియెను. మృదులములుగు

సదాశివుని శిరోములను నడవి చూచెను. అవి మిగుల నానందకరములుగా నుండెను. తెండవచేశ సాదామినీశిరోజములను తాకి చూచెను. ఆశిరోజము లనేదినములనుండియు సంస్కారము లేకుండనుండెను. జడలుట్టి, బిరుసెక్కి, జైలాభావము నందిన సాదామినీ కుంతలములను స్పృశించి యశిశింహుడు మఱిత దుఃఖించెను.

“బిడ్డా! నీజీవితము నెంతదుఃఖమయము గావించితిని? నేను మిగుల దోహత్తుడనుగాదా! తనయా! వివాహసంతరమున నీవు సమృద్ధింతువనియు, లోకమెఱుంగని ముద్దరాలవనియు, దలంచి యవివేకనైతినిగాని నీవిట్టి విజ్ఞాన శాలినివని యెఱుంగనైతిని. నాదురదృష్టమున, నాపాపఫలమున, నాయవివేకమున నీజనని మరణకాలమున నగ్గఱింపఁబడ్యము నాశిబ్బకుండుట నపాజమే! కాని నీవు వింతిహూపుచు నుండువగుటకేమి సేతువునల్లీ! నాపాపఫలమే మీ ముంకటరు చుట్టుకొనియెనా?

అంతసేపందు విశేషదుఃఖముతో సాదామినీ కిరము వాహ్నినించి ముద్దిమూనుచు “వాజ్ఞేయతల్లీ! నీవు మూర్ఖానస్థయందున్న యానమయమున ఘేచ్ఛుచు నీమెడయందు మాంగల్యముం గట్టిననియా పసుపు కుంకుమలనుగూడ ధరింప మూచితివి? అంతలో నీవు ఘేచ్ఛుచు విధేయపత్నివైతివా? అది నిమగు మాంగల్యము మాశ్రమగునా? నాయవి

వేళకార్యమునఁగల్గిన మతసాంకర్యమునకై నీవు నీస్వసౌఖ్యములం బరిత్యజించుకొంటివా! బిడ్డా! ఈమాట వినినకొలఁదియు నాగర్భము విదారించుకొని పోవుమన్నదిగదా!

అజితసింహుఁడు మరలమరల దుఃఖించుచుండెను. అకతసింహునితోఁగలసి సౌదామినియును రోదనము చేయసాగెను. వారిద్దఱును దుఃఖించుచుండుటంజూచి సదాశివుఁడును నేడ్వసాగెను. అకతసింహుఁడు సౌదామినీ సదాశివులను, చెటియొకచోతోఁగఁగిలిండుకొని “నాబిడ్డలారా! యేడ్వకుండు. మనకువిధి యిట్టిఘటనమును గలిగించినాఁడు.” అని పలికెను.

“విధికాదు. అకతసింహుఁడు కలిగించినాఁడు. కలభృష్టుఁడగు చంద్రసింహుఁడు కలిగించినాఁడు. వాపాత్ముఁడగు సకతసింహుఁడు కలిగించినాఁడు.” అను పలుకలు మెట్టనే విసరబడెను.

అకతసింహుఁడును, సౌదామినీ సదాశివులును, అదరిపడిరి. ద్వారమునఁగలఁ జూచిరి. ఉన్నాదినియగు నొకవృత్తి పకపక నవ్వుచు ద్వారమును కండుచేతులతోఁ బట్టికొని నిలువఁబడెను.

అమె యెవ్వరు? నీమూ; కాక పగ్గిని.

తొమ్మిదవ పాఠము.

ఉత్పాదన.

పద్మినిచరిత్ర మగాథమైచది. అశ్వంతవిషాద సంభరిత మైనది. ఈ ధర్మముగలవృత్తికి పదేండ్లకపూర్వమున నీమె నారాయణసింహుడను రాజు దుష్టునిచేతిలోఁ బడి యనేరకకష్టముల నందియుండెను. నారాయణసింహుడను పద్మినిని సంహరింపఁబోగా నామె నానిరంకకక సేకేదించుములు విమలయను నానూతనమున యోధపుంగుమున కిల్యాణి, సహగారిశియై నిలములుబుచ్చెను. పద్మినిపుట్టికయే వనకుగ్గే శివోయగు ధగి వతి. నారాయణసింహుని బానిసఁజేసి, ధగివతి నొకఁగిల్లుఁబు రక్షించి కెచనివాఁడుగు పరదుగ్గమునకుఁ గొనిపోయి పెంచుకొనెను. 'గ్లిల్లి'ని యెంచెడిమొన ధగివతియే వనకుగ్గేశ్వరి యయ్యెను. పద్మిని కల్యాణ ముగఁగింపబడెను, కల్యాణికి మాత్రయు, యోధపురగాఁ బుట్టికయు నగు సౌదామిని మేన్పడితిరకఁ యగుటచేకను స్థానధిష్ఠి వయ్యెను.

నిమలయే పద్మినియని చాలకాల మెవ్వఱు వెఱుంగఁ

లకపోయిరి. ధగివతియే కెచని పుట్టికయని పద్మినియు గగిహి చియుఁపలేదు. ఒకదినమున ధగివతిసౌదామినులు తమకు సర్వాశాపి పూర్తియైనదిని విరీరమునఁ గమయవస్త్రములను, శిరిమనఁ దదాగ్రీమాలి కిశోభిమను విసిరి చికుర

జాలమును, వక్షమును రుద్రాక్షమాలికాసహస్రమును ధరించియున్న సమయమున భగవతీయే వనదుర్గమును ప్రశాంతి సహితముగా శపోవనమునుగా మార్పడలించి శచభరిత్రము నెల్ల సౌదామిని కెఱిగించుచుండెను. ఆసమయమున పద్మిని యామాటలను విని భగవతీయే శనపుత్రియని గుర్తించి గోళాలునవచ్చి కౌగిలించుకొని,

“చిన్నశనయా! హార్యాగ్యురాలగు నీకల్లి పద్మిని యింకను జీవించియున్నది.” అనిపలుకుచు దుఃఖించెను.†

తరువాత కొన్ని రాళ్లు పద్మినియెవ్వటికిని గనపడలేదు భగవతీయు శచశనిపోకడ నంతగా విమర్శించియుండలేకు. తరువాత మరల పద్మిని యిదే కనబడుట. సౌదామినియు నాశసింహులకునుగూడ, నామెను మెంటుకే గుర్తించి.

సమీపమున నుదాశివుని పద్మినివివరములగు భీతినంది, “వెట్టిముండ వెట్టిముండ” అనిపలుకుచు భయకంపితమున సౌదామినిని కౌగిలించుకొనియెను.

సౌదామిని బాలునివీపుపై గట్టి.

“నాయనా! భయపడకుము. వెట్టిముండ కాదు. మన పద్మినియే. మనక పిన్నియగును.” అనిపలికెను.

సౌదామినిపలుకు లకశసింహుల కాశ్చర్యమును గలిగించెను.

* † వనదుర్గము 2 వ భాగము 17వ ప్రకరణము చూడఁడు.

“అమ్మా! గూమె మన విమలవాదా? పద్మినియనియు
మనస్వినియనియుఁ బలికెదవేమి?” అనియడిగెను.

సాదా—గాయనా! ఆమె మనవద్ద విమలయను పే
రతో ప్రచ్ఛన్నముగ దినములు గడిపినది. అమ్మ మౌనం
చినతరువాత కొకనాడిక్కడికి వచ్చినది. అప్పుడమె మనభగ
వతి శిష్యుని శిష్యుని. భగవతి తన్ను సోదరీయని పిలుచుకొ
నునది. అందుచేత మనస్వినియని పలికినది.

ఆనూతులువిని పద్మినిమఱు వికటహాసముఁ జేసెను.
బాలుని మఱు భ్రాతృదేవు. సాదామినిమఱు బాలుని భ్రాత
దీ పైను.

పద్మిని పకపక చప్పుదు సాదామిని పిలువెల్ల వేరి
పాడెను. “నినరీతిక? శిష్యురూపిని పుకెరు నీనీగారు
వాదా! ఇద్దరు నున్నదేమి? హాహాహాహా!” అనియెను.

పద్మిని ప్రచ్ఛన్నవేషమున కరిగింపించి మదిర
మున బహువశ్యములుండి యున్నది. అందు కిల్లాతకాంత
రంగిని గాతె యుండెను. ఆమెపూరియ మిరిసింపానకు
నప్పుడుముగి దెలియును. ఆమె పూరియముగ గానము
రణముగ గానముకిరకొప్పించి యెరుగెద. అట్టి పరిహాస
స్వభావముగల వాడెక్కినది పరిహాసముగల కరిగెనమయ
మూదాదు. అట్టికరిగిలో పూర్తిమ గుణమున్నితయగు విమల;
నగమింకాకరియుగల విమల; కలయందైన కొరికొప్పించి

యెఱుంగని విమల; సాదామినిం దరప్రాణపదముగాఁ జూచు
కొనినవిమల; యోధపురరాజకుటుంబమునకుఁ జీలలోని నాలు
కవలె ప్రవర్తిల్లిన విమల; ఇష్టం దీనమయమున కీర్తిలో
పరిపక నవ్వుటయేమి? గర్భశూలా యమోఽములగు పలుకు
లచే నెత్తి పొడుచుటయేమి? ఇవి సహజములైన విమలలక్షణ
ములు కావే! కాకున్న చిట్టిప్రవర్తన మేమి? సదాశివుఁడని
సట్లేమి యున్నాదినియై యుండునా?

ఇట్లు తలఁచి తలఁచి యతఃసింహుఁడు శిరము మోదుకొని,
“ఓటకంఠ! ఎఱవనిర్భాగ్యుఁడను. ఎండితీర నావలన
నేనిధిములగు దుస్థితులకు పాలుగావలసియున్నాఁడో!” అని
యేడ్వసాగెను.

సాదా—నాయనా! ఏడ్చివేడ్చి కన్నులు వాచిపోవుచు
న్నవి. ఏడ్పునలననేమి ప్రయోజనము? ఊరడిల్లుము.

అతఃసింహుఁడు కన్నులు తుడుచుకొని,

“బిడ్డా! చూడఁడుము. ఏడ్చినాకుగా ఏ కెవ్వరికి? ఎట్టి
సుగుణశీలయగు విమల యిప్పుడెట్లు వెట్టిదెవోయినదో! ఇది
యంశయు నాపాపమే. నాపాపమే”

అని మరలనేడ్చెను. పద్మిని యనుతునిజూచి, పరిహా
సించి నవ్వుచు;

వెట్టి! వెట్టి!! వెట్టియెవ్వరికి? నీకా? నాకా? ఎంకవెట్టి
వాడవు గాక నన్న రత్నమువంటిబిడ్డన తఱకకీచ్చి పెండ్లిసే

యుదువు? వెట్టియట! పాపాలోకమునకు సిగ్గుచేడుట లేదో!” అనియెను. *

అ — ఔనమ్మా వివలా! ఔను. నిజమునెప్పినివి. చేనే వెట్టివాడను. నే నావెట్టిపనిని చేసియుండుటచేతనే నీవువెట్టి దానవని పలుకవలసి వచ్చితి. ఇది నట్టిపనిచేయును. మరల వెట్టివాడనుకాను.

ఈగంధర్వనోళమంతయు గావల శాంతముగ యోచనా నిమగ్నయైయున్న భగవతివినెను. భగవతి లోపలకు నచ్చి చూచునప్పుడికి శనకల్లి వాడిటలించియున్నది. నాడునన్ను గుర్తించినవరువాక, మరల నీయాకృతితో నామె భగవతికిఁ గాన్పించుట కదియేప్రారంభము. భగవతియేమోపలుకబోవు చుండఁగనే పగ్గిని గొప్పకింతముతోఁ బలుకనాగెను.

పద్మి—బిడ్డా! భగవతీ! చూచుచూడు. ఈతొంటికి యశశసింహులకు నన్ను వెట్టివాడనుచున్నాఁడు. వెట్టియట! వెట్టి!! తనకా వెట్టినాకా? భగవతికి నయితమా మా లులు విపరీతముగాఁ దోచెను.

“అమ్మా! నీవించుకవిశ్రాంతిఁ బుచ్చుకొనుటమంచిని. లోపలకరమ్ము” అని భగవతిపలికెను.

పద్మి—బిడ్డా! నాకడుపునఁ బుట్టినపుత్రికారత్నమనకు నీవుచిల్లగానుండ, నాకది విశ్రాంతికాడఁటమ్మా! నాకు వెట్టి యెట్లైనదిని యెవఁడుపలుకఁగలడు. చూడు వేలిలిగిపెను లేడు. ఆశాలులు సముతము, నన్ను వేలిలితోఁ జూపి “వెట్టి

ముండ్లి అని యీముసలాయన కోరికెప్పుడున్నాడు. నెరు
కరిమరుష్యులుకారు. నెరుకరి వ్యవహారముకాదు. మరుష్యులు
కందటకును వెళ్ళిదియ్యమేట్లున్నది. ఇంకేమున్నది?
భగవతి యీమొకకన్నాత్మగల గల్గిన యన్నాదావస్థకు
ఓంకార విచారపడినది, నామెరు స్యయముగా మందిరాభ్యంత
రమునకు గొలిపోయెను. అంతరిహారంబు లచ్చటనే కూర్చుండి
యాచిత్రముం యీమమంజరి.

పాయన ప్రకరణము.

సమయము.

అంతరిహారం. సదాశివునితో గలది, శరవసము
నలది జోధపురిమునకు వచ్చుచున్నది కనుక చుట్ట విమలానం
దకుగాన్పించెను. విమలానందకుండుకల్యాణిమరి శాంతిరమున
రెండుమూలసాగులుయోధపురిమునకువచ్చియంతరిహారం
దాన్చియుండును. విమల సమయమునకు యోధపురివర్తకు
పూర్ణముగ నూరట చందలేకని తెలిసికొని, విమలానంద
కుండు శనివాసన ముము శనకు గీరికయ్యెను. విచ్చి కొం
తెడ వంతరిహారంతో విచ్చిచ్చ సంభాసించి యరగుముం
దుండుగలదు. అట్టి సమయముయందా మునుకుగాని
మిత్రులును, తామెనర్చిని బాల్యకాలమునదిని విచిత్ర
విషయమున సనేకమును చెప్పుకొనుచుండును. అముచ్చటల

కింకమాలేదు. నానగ్రామములతోను సనేశశివరెవ్వారూ
చందిరికాయమినులు పెంచుచును. అందు ముఖ్యముగ
కల్యాణిని, తనకును జరిగిన ప్రణయకలహములమాట శశ
కి కల్యాణితో సమావేశమైన ప్రధమదివసముయందలి
విచిత్రప్రేమసంభాషణములును, అదలి చూడనిమయును
నమమ విమలానందుని సంభాషించు చినుత్కరినదనము
లును, అందుకు లక్షావళియగు కల్యాణి సిగ్గుపపటయు
మున్నగు సనేశవిషయములతో కూడి యుండుచుండును.

అంతసేపందు వాక్కుకన్నవలె తానుకల్యాణియెడల
నొనరించిన యపరాధమును, సాదామిరియందు గావించినవి
దోషమును దలంచుకొని మిగుల దుఃఖార్తుడై శోకించు
చుండువాడు. ఆకారకలమున దివ్యశీల కోవ్వానెరిపూర్ణ
శచే నెలుంగు తారకాధిపతియగు చంద్రవికిరణజాలము
లాకరికన్నకలగక లయించి బాష్పగిందువులలో ప్రతిఫలి-
చుచుండెను. ఇట్లున్నప్పుడును సనేశసింహుని యుద్ధగిరినము
ను నిశాకామినీమణులు చివ్వుతెగినగములతో నాలకించి
తలపంకించుచుండెడివి. సమీపమునందలి కరుణాములునాం
నగంధీగ్రహస్థములతో నాలకించుచుండెడివి. అర్ధరాత్రము
లయందు నృత్యశాఖాంచలముల నానీనలైయున్న కోయలకు
మారికిలు కమ సహజమృదులమౌఢురీమయకంఠస్వరము
లతో “ఘోర” యెట్టించుండెడివి. బిడ్డవేళే సనేశసింహుని

భూతకాలగంబులగు నమస్తదు ఖవిషయములు నొక్కమా
టుగ స్మృతికివచ్చి బిగ్గటగా ముక్తకరమున హోరనిదుఃఖం
చుచుండువాఁడు. ఆదుఃఖమునకు ప్రకృతిసయితము ప్రకృతి
యగుచుండెడిది. ఆవివాదసమయములయందువిమలానందుని
యనునయవాక్యములు రవంతైన ప్రయోజనముగాకపోవుటం
దెలిసికొని, యాశఁ జిత్తసంహృతికన్నులనఁ దుడిచి లోప
లకుఁ దీసికొనిపోవుచుండెడివాఁడు. మహాసుఖానుభవమునజీవి
చిన యజితసింహుని జీవవమ్నా మిట్టిదుర్భరకష్టకంట కనిచ
యముచే నిండియున్నది.

సదాశివుని బెంచుకొనినపిదప సతీతసింహునకు కొం
త మనసైర్యము గలిగెను. నిశ్చలభావముతో నాశఁడిప్పివొ
కింత మనుష్యులలోఁ గలసి యున్నాఁడు. సదాశివుని దాను
పెంచుకొనిన వృత్తాంతము సజితసింహుఁడు విమలానందున
కుఁ దెలియఁజేసి యాతనికొక్కమాటు యోధపురమునకు
గమ్మని వ్రాసియుండెను. కాని, యాదినములలో విమలాం
దునకేదో యొక కార్యభారము ప్రబలియుండుటచేత రాజు
లక పోయెను. ఈలోపల సతీతఁడు శపోవనమున కరుగుట
యు, నచ్చట దేవీపద్మసన్నిధానమున నల్పిన ప్రతిజ్ఞయు
గతప్రకరణములయందు మాపరకులు చదివియున్నారు.

అజితసింహుఁడు శపోవనమునుండి మరలి వచ్చునప్పటికి
కతనిహృదయకోర్కల్య మెరిసి పోయెను. ఆతనియాత్మ

‘శాంతి నంది యున్నది. వెనుకటి భావములన్నియును తారు మూర్తైపోయినవి.

ఈసారి విమలానందుడు యోధపురమునకు వచ్చునప్పుడు జితసింహునకాశ్మశాంతిని గల్గించుటకై గొనిర వేదాంతగ్రంథములను దనవెంటఁ గొనివచ్చెను.

శకటావతరణ మొనరించి యక్షతసింహునదాశివు లింకిలోనికి వచ్చిరి. గుమ్మమునందే వారికంటికి విమలానందుని విమలమూర్తి లోచనగోచరమయ్యెను. అక్షతసింహుని విమలానందులు హర్షముతో సన్మోహాల్లింగము గావించుకొని సౌధాంతరమున కిరిగిరి. లేఖాపరిచయమువలన ప్రధమ వీక్షణముననే నదాశివుని విమలానందుడు గుర్తించెను.

* * * *

అవశిష్టములన్నియు దీరినతరువాత విమలానంద సదాశివులతో సుకసింహుడు తాంబూలచర్వణము చేయుచు నొకచో నాసీనుడై యుండెను. అప్పుడు వారిట్లు సావకాశముగ సంభాషించుకొనసాగిరి.

విమ—మిత్రమా ! నీవు పెంచుకొనుచుంటినని నాకు తెలియజేసిన బాలుఁడీతఁడే యనుకొనుచున్నాను.

అ—ఁను. విమలానందా ! ఈబాలునిది శ్యామలవర్ణము యైనను చక్కనియవయవసౌష్ఠ్యముగల్గి యందముగా నున్నాఁడుగాదా ! నీయభిప్రాయమేమి ?

విమ—అ తా ! శ్యామలవర్ణ మైనదేశమాత్రమున నం సౌష్ఠ్యచమునకు లోపమెట్లొండును ? ఇంతేకాక; నాకుతక్కిన వర్ణములన్నిటికన్న శ్యామలవర్ణమునందే గౌరవము విశేషము. చిమలానందుఁ డాలోచనా శూన్యఁడై, యేమాటయు నానవాయించుగాఁడు. అశఁడు తానాశినమాటను దక్కగా నమర్థించుకొనఁగలిగిన నేర్పుగలవాఁడు. ఇప్పుడాశఁడనిన మాటయు, సనాలోచి ముగ నాశినది గావనియు, దానికేది యో చిన్నయుపన్యాసము నాశఁడు చెప్పకపోవడనియు, చక్షు సెఱఁగఁగఁడెఱుంగును. అందుచే నాశఁడా మాటపై చింకేమి చెప్పవో వినఁదలంచి, కతూహలన్మ్రష్టతో నాశనినందఁ జూచుచుండెను. ఆభావము నెఱింగి నిమలానందుఁడు చెప్ప దొడలెను.

విమ—మిత్రమా ! శ్యామలవర్ణ మశ్వరశపవిత్ర మైనది. సర్వవిశాలప్రకృతికని శ్యామలవర్ణమే యాధారభూతమైనది. ఈపలుకులు నీకాశ్చర్యకరములుగాఁ దోఁపవచ్చును. కాని, మాంసము. భగవద్స్వరూ మిదమిత్థమని నిర్ణయించివారింకవఱ కెవ్వఱును లేరుగదా ! అట్టిరూపము శ్యామలవర్ణముతోడే హిందూచిత్రకారుఁడు చిత్రించుచున్నాఁడు. ప్రకృతి కాధారమగు నాదిశక్తియందును, శ్యామలవర్ణమునే వేయుచున్నాఁడు. అగాధమై, నిర్మలమైయుండు సౌరమునకును సత్త్వగ్నోమై, యనంతమగునాకాశమునకును

మారస్థమగు సమస్తప్రకృతికిని, శ్యామలవర్ణమునే చిత్రించుచున్నాడు. ఇందులకేదోయొక హేతువుండక యుండునాదా! అదియేమైయుండునో నీవుచెప్పగలవా?

అ:—మిత్రమా! అతినిగూఢమున, అత్యంత పవిత్రమున, భావసంపూర్ణమున, నగు నీప్రశ్నకు విప్లవకలిగినంతటి విజ్ఞానముగలవాడనో కానో నీవెఱుంగవా?

పిమ్మట—రే. అట్టేన నాలకింపము. సహస్ర శీర్షి దేవం అను పురుషస్తావనచనమున కర్థాంతరమేమి? జగదీశ్వరునకు వేగుశిలలు కలవనియా? కాదు. సహస్రశబ్దమునకు “లెక్కింపరాచి” అనుభావము. లెక్కింపరాచిశిలలు మాత్రముగలవా? అనియును వట్టిదే. ప్రపంచమంతయు జగన్నాథుని హాపమే. అందుచేత జగమునందలి ప్రాణులందఱును భగవంతుని యాకాగములే. అందులకే, “ఇందులకుడందు లేడిని సందేహమువలదు” అని దానవబాలుడను ప్రహ్లాదుడు, పరిమేశ్వరుని జగన్మయత్వము నెఱింగించి యున్నాడు. అన్నిప్రాణులయందును యాశ్వరుడే. అట్లయిన ప్రకృతి యాశ్వరుడేకాచి, శ్యామలకారమునకును, ప్రకృతికిని సంబంధమేమని యందువా? అట్టేన ప్రకృతికిగలవర్ణముశ్యామలమే. అకాథమగు సముద్రము నొక్కమాటు పరికింపుము. శ్యామలమై దాన్నించును. విశాలోన్నతమగు గగనము దీనినింపు

ము. అదియును శ్యామలమే. దూరస్థమగు పర్వతశరుసమూ
హాది సమస్తప్రకృతినిఁ దిలకింపుము. అంశయును మనభౌతిక
నేత్రములకు శ్యామలవర్ణసంయుక్తమై నోరొడును. ఇట్టిప్రకృ
తయే పృథ్వీశ్వరుని యాద్యు. కావున, నాశచికి సంయుక్తము విశే
షవేదాంశభావసంఘన్నుండగు హిందూచిత్రప్రకారము భగ
వదాద్యునికి శ్యామావర్ణమునే వేయుచున్నాడు. ఈవర్ణము
సంగింకటి భావముకలదు. నాశీవర్ణమనిన నీహేతువుచేతనే
విశేషగౌరవము గలదు. కావున, మన సదాశివుని యాకా
వ్యమృత్యుంకపవిత్రమైనది. ఇకను మహా-దృష్టశాలియని
నాయభిప్రాయము.

అందుచుగా విమలానందాచారి చిన్నమాంబుల బట్టి
కొని, వెనక భావముగల యుక్తవ్యాసము నిద్దురుండచు. ఇది
యంకయు సజ్జనిగియు నక మొదటిరండియు నభ్యాసము.
అందుచేత నకసంపూర్ణుని విశేషమును నాశ్చర్యమునందక
పోయినచు, ఆశని యోచనాసామర్థ్యమునకును పరిశీలనా శక్తి
కిని, మిగుల సబ్బరమందెను. విమలానందాచారి చెప్పిన చరణ
యు సదాశివునకుఁగూడ వెలిసిపోయెను. ఆశనిబోధ యం
తఁగి సులభగాహ్యమై యుండెను.

అట్లు—మిత్రమా! నీవు మన సదాశివుడదృష్టశాలి
యని చెప్పితివి! దా? నాకావిషయమును మఱిగక విపులముగ
నెఱిగింపుము?

నిమలానందునకు హస్తావరీక్ష కొండము వెలియును. కావున నానంద రాజునానతిపై సదాశివునిచేసిని విశేషపరిశీలనముగ కొంత తడవుగూచి, సవిమర్శకముగ శిరుఃప్రకంఠనముచేసి, చేతినివదలివేసి పెదవివిటచెను.

ఇంతవఱకానీమొమ్మనునందే దృష్టియుంచి లక్ష్మీందుమండిన రాజుతోండరపడుచు “మిత్రమా! పెదవివిటచినివేయి? ఏమైన సత్తుడనగుటకును గలగా? “అని యడిగెను.

విమ——నీపీతాంబు సతిప్రేమతో నెందునా మండి యుండువు. నేనేమిచెప్పిన నీకేమి స్వము నల్లించునాడనగుదునయ్యాగుల చింతించుచున్నాను.

రా——నీపిష్టు పెప్పికి కన్నులు కప్పినట్లనేశివీ. పూర్వముగిదిగిరిపైనున్నది. నాకు విశేషచింత న కొరణముగిరిగిరించినట్లుగను.

నిను——అదియును నిశేష. నీకుకొప్పికి కప్పదు. నీకుము. సదాశివునకు మూలమునానుకేంద్రలో కొప్పగిడిము రానున్నది.

అజ్ఞి——మిత్రమా! నీచేతిని గాపరిశీలించియేచెప్పితివా?

విమ——నీ మఱియొకవిధముగా చెప్పెదనా? అదిగాక నిర్భీషాదకమగువాస్తానా? చేతినినాలుగైదుసారులుసవిమర్శకత్వముతోఁగూచి మరి చెప్పితిని ఇదికప్పదు. గండము నిశ్చలమైనమాట.

రా——చులూన దా! నీవిట్లుచుంకివేయి? ఒక జో

తిష్కండి బాలునకు పదాటవయేట యోధపుర రాజ్యాధిపతి
యగు మహాత్తరయోగమున్నట్లు చెప్పినే?

విమ—ఉండవచ్చును. అదియొక యాశ్చర్యముకాదు.
ఏమనిన; నేనిప్పుడీ బాలునకుఁ గల్గునని చెప్పినఁగండ మసా
ధారణమైనది. దైవసహాయము రవంత కల్గినఁ దప్పిపోవలసిన
దే. కాని, సామాన్యముగ శాస్త్రము. ఆగండమున నీశనికి మరణ
మే సిద్ధము. కాక, దైవయోగమున శాస్త్రమునో నింతటి య
దృష్టజాతకమిది గలుగదు. ఒక యోధపురరాజ్యయోగమే
కాదు. సురరాజ్యాధిపత్యయోగమైననుఁ గలుగవలసినదే.
అశిశింహుఁడెప్పుడు విమలానందుని మాటలను విశ్వసించెను.
గండమును నలంచుకొనినప్పు డాశినిహృదయము కలఁగ
వీడి విషాదమయమయ్యెను. ఆశుఁడు పెదవి చప్పరించి యనం
త్రుఁడై సూచించుచు “ధనాకాంక్షియగు నాశ్వోతిష్కండి
రాజ్యప్రాప్తిమాటనే నా కెఱిగించెనుగాని గండముమాటను
చెప్పలేదునుమా!” అని పలికెను. కాని, సదాశివుఁడ మాట
కడ్డమునచ్చి.

“దాదా! శ్వోతిష్కండి దూషింపకుము. పాప మా
తఁడు కేవల ధనాకాంక్షి కాఁడు. శమము వినుటయందు
పరాక పడి యుందురేమో. కాని, మూఁడునాలు గేండ్లలో
నాకు గండముగలదనుమాటను శ్వోతిష్కండి స్పష్టముగ
చెప్పినాఁడు.” అని పలికెను.

అ—(ఆశ్చర్యముతో) దాదా! అట్లనా? పోనిమ్ము;
అట్లయిన నీవైనను నాకీమాట నేల చెప్పితివిగావు?

సదా—మీరామాటచవిని యుం'గిరనుకొంటిని. అది
గాక తమరు నన్ను షుచుకొందుమనుమాటలోని యర్థ
మును, తమకిప్పటివఱకు నాయందుగల యవ్యాసముగు కరు
ణయు, నాలోచింపఁగా, స్వీకరింపఁగల చెప్పిన గండమును
తప్పించుటయే మీవిశేషోద్దేశమైనట్లు నాకు దోచినది.

అ—నీ క్షణింతోచినను, యీమహాపాయకని విషయ
మునుగొట్టిచినానోడ కొంచెమైన నీవుప్రస్తావించి యుండవల
సినది.

ఆమాటవిని సదాశివుని క్రిందికిగూచుచు;

- “దాదా! మీకెఱిగించిన లాభమేమి? మీరిదివఱకు
ప్రపంచవృత్తులన్ని'చి మఱచి, గతించిన మాయమ్మగానివి
తపోవశమునందున్న అక్కను కలంచుచు, మహావిచారిమున
మునిగి యుండువారైయును, నిష్కంఠ, నానలకచే మీరింక
మాత్రమైన నానందముతో నున్నారనియు, వాని' మీకు
నిశమయమున చనేకలు చెప్పిరి. ఇది వాయవ్యప్రమేదాయని
సంశృప్తఁడనై యున్న నేను మీకు నాగండిమువిషయమైన
విచారవార్తను చెప్పి, మిమ్మునిష్కారిణముగ దుఃఖపెట్టఁ
గలనా? నాగతికేమి? నావిధియెట్లున్నదో యల్లసరుగలదు.
అందులకు నాకువిచారమేమి? ఇంకవఱకు నావాంఛ, తనవాం

డును, దిక్కు-మొక్క-క పంచపంచల సంచరించిన వా డెగు
గానానేడు? అట్టి నాకిట్టి మహా గౌరవమును యీరాజ్యమున
నావంశి యేనామాన్యజనులకును లభింపని హియోదరణాను
గ్రహములును, యీమహానై ధ వశును గల్గుటయేనాకు పది
వేలు. తమదియలేకన్న నేనెప్పుడు కేమైయుండునో అని
పలికెను.

ఆమాటలువిని యాశనిచి శ్రవణశుద్ధిమున కానంగ
మనంది యాశనిహారు శా గాలుని కంగిలించుకొని ఫాల
మీరు ముగిసినవియెను. వినులానంగులగు సదాశివుని
హితులకు చాల సంశ్చయమయ్యెను. ఆశని గాలులకైనను
హియము కాలమున్నె మైసదనియును, విశ్వాసయున
వెనదినియు, చున్నున్న స్వప్నమునకుకొనెను. ఇట్లగాలుని
యం దీర్చిరానకేమాత్రము కిగితిమున్నును, అన్యాయము
చేయఁజనియు, గంపము కప్పనేచుచ్చు ననియును కలంకెను.

ఆశనిహారుని హృదయ మంకిత చింతాకిలమై
యన్నది. ఆశని కొంతకడ వాలోచించి చిట్టగార్చువిడిచి,

“విమలానందా ! మానవున కిగ్తప్రముచాలనివేళ
హృదయక్షోభమున కేదోయొక క్రొత్తవిచారిము సంభవించు
చునేయుండును సుమా!” అని పలికెను.

అశనిహారునిమనస్సు మరలనొక క్రొత్తవిచారిము
నకు లోనయ్యెనని విమలానందున కాయొక్క మాటతోడనే
బోధపడియెను. ఆశని విచారము నెట్లుసమాన్వయము విమ

లానందునకిప్పుడు విధాయకకృత్యమైయుండెను. ఇట్లాలోచించుచున్న విమలానందుడు తటాలున నజితసింహునితో నేదియోచెప్పవలయునని యాతనిమొగమునకుఁ జూచునప్పుటి కాయనిగుండెలు దడదడ లాడిపోయెను.

అజితసింహుని మొగ మొదుచేతనో భయంకరపరిశ్రమమును గాంచియుండెను. అది విశేషకోప ఘూర్ణితమైయుండెను. కన్నులయందు రక్తము పేచుకొనినట్లు తోచుచుండెను. అసనము మిగుల గంభీరమైయుండెను. అప్పుడప్పు డాతఁడు దీర్ఘములగు వేడినిట్టూర్పులు విడుచుచుండెను. ఇందులకేమి కారణము? అతనికింకెంతో నేమితోచియుండును? ఇప్పుడీతని కీభావోద్యేక మేమి గల్గినది?

విమలానందున కేమియుబోధపడలేదు. ఏమిఁగిల్గించుటకును బాలుపోలేదు. విమలానందుఁ డాతని సమీపమునకుఁ బోయి వీణపుకట్టించు “అజితసింహా! అజితసింహా!” అని పిలిచెను.

అజితసింహుఁడు విమలానందునకు నూరుపలుకలేదు. అతనినంకకుఁ జూడలేదు. ఊర్ధ్వముఖముగ నేకాగ్రీవృష్టితోఁ జూచుచుండెను. అజితసింహునిదృష్టియెల్లప్పుడైనను సరించుచుండెనో యావంకినీ విమలానందుఁడు చూచెను. అచ్చటనేమియున్నది. మందిరమునకుఁ గలవాసములు, దూలములు తప్ప నింకేమియుఁ గలనబడలేదు. అదియొకవిధముగ భావోద్యేకమై

శ పో వ న ము.

భయంపడని విమలానందుడు డూహించెను. మరల వెనుకటి వలెనే “అశతసింహా!” అని పిలిచెను.

అశతసింహుడు ప్రశస్తితర మీయలేదు. ఏకాగ్రముగ నట్లే చూచుచు లేచి నిలువబడెను. సదాశివుఁ డాతని యుద్రేకమునకు భీతిపండి యామందిరమునందలి యొకఁ యాంబోయి చేతులు వెనుకకు గట్టుకొని బిక్కమొకముతో నిలువబడియెను. విమలానందుఁ డెచు లేచి, యశతసింహుని చేయిపట్టుకొని,

“అతా! అశతా! అదేమి? ఆయుద్రేక మేమి? ఎక్కడికి బోయెదవు? నిలువుము” అని పలికెను.

అశతసింహుఁడు బలవంకముగ నొకచేయివిడిపించుకొని విమలానందుని వినరి, యావలకు దొంగెను.

విమలానందుఁడు తూలి దూరమున బడిపోయెను. సదాశివుఁడు చక్రతుండై మరికొంత వెనుకకు నేగెను. మరల నాతని మాటలాడించుటకు విమలానందునకు దైర్యము చాల లేదు. అశతసింహుని కన్నులెఱ్ఱని నిప్పులవలె మెఱయుచు గిరిగిరిదిరిగిపోవుచున్నవి. కంఠపైన తెప్పపడుటలేదు. ఒక టే దృష్టి.

“రక్షసింహునియాశ్చ, శత్రుసంహారము, ప్రళీకారము, సర్వశాస్త్రవసంహారము, శరుక్షైరు మోసము, ప్రాయశ్చిత్తము, పశ్చాత్తాపము, భగవతీ సంకల్పము, భయంకర ప్రళిజ్జ” అని యశతసింహుఁడు పలుకనాగెను.

అసహనములయ దానన భావోద్వేగమును ప్రియ
పలుదు మామలలున్న పినబడుచుండెను.

అంతసేపయిడవచ్చున మనతో మామలలులేదు. ఎవ్వ
రితో మామలలాడుచుండెనో యీశ్వరుడగుటయగును. విమల సం
దుఃఖిప్పిని నాతనితో నేమియు బలుకలేకపోయెను. సదా
శివుడు గడిగి డివణిగుచుండెను. విమలానందుడు భావని డన
దగ్గిరిని కిదిగిని వీపుదటచెను.

అంతసేపయిడవచ్చున నెరుకకవలెనే గూచుచుండెను.
కాని, మున్నడొకటి మొగమున కోరికములేదు. అదికొమ
కొమముగా శాంతినిండ వచ్చెను. అందుభక్తిభావ ముదోగ్య
కమగుచుండెను.

“మహాభావా! ప్రియమా! నీకు సమస్తము
విన్నవించుచు నీకు సమస్తము. నీ గొప్పపౌరు
మహాసత్త్వోభయింపబడు మమ్ము పరితేపదుఃఖినింపము;
నేజ్జించుచున్నది. నీవు మహాపాపాత్ముడను. నీ ఘోరమరణ
మునను నీచేకారణము. నాయధఃపతి నముతో పాటుగా మీరి
దటచును దుఃఖమునుగి గల్పించితివి. నాచునాగ్రహించు
పశ్చాత్త్యజము. నీ పోనసముచుగలి కాత్యాయనీశక్తి పా
ములు సాక్షిగా నీకాశ్మశాంతిని గుర్తునని ప్రియము

చేసిని. రాసదాశిపురక గండమును చిత్తతో భమునకు పాల్ప
డియున్నాను. వారి కెవ్వఁడు గండమును ల్గించునో చూచె
డఁగాఁక. రాశరీరమున ప్రాణములున్నంతవఱ క్కాని జుల
గదు. నేను వేయిదేవతలను నమ్మలేదు. నీయాశ్మశక్తియే
నాకుఁగోఁపఁజాలి. నీయాశ్మకు శాంతి.”

అని పలుకుచు సంతసింపఁగా మూర్ఛిల్లినచంద
మున కేలఁపైఁ బడిపోయెను. విమలానిందుఁడు వచ్చియాశఁడు
పడికుండఁ బట్టునెను.

ఓం శాంతి:

ప్రథమభాగము.

సంపూర్ణము.

తపోవనము.

(చరిత్రాత్మక నవల.)

ద్వితీయ భాగము.

మొదటి ప్రకరణము.

కోటలోని కాలవాగము.

ప్రమరసింహ రాణావారి మరణానంతరమున చిత్తూరు రాజ్యము నయితము గతిలేనిదుస్థితి నందెను. రాణాయ మరసింహునకు భగవానుసింహుడను పేరుగల మంత్రియొక్కడనుండెను. అతడే యిప్పుడు రాణాసింహాసనముపై కిరీటమునుంచి, యాసమీపమున వేరొక యాసనముపైఁగూర్చుండి, గతించిన రాజుపేరుమీఁద రాజ్యపరిపాలనము జేయుచున్నాడు.

ఇట్లు చేయుచుండుటచేతను, భగవాన్ సింహుఁడు చెప్పిన శ్రీరంగ నీతులచేతను, నాతఁడు ధర్మప్రవర్తకుఁడని చిత్తూరు రాజ్యమునందలి ప్రజలొకవేళ తలంచుచున్నను, అతడట్టి వాఁడు కాఁడనియు ప్రజలకన్న మాపాతకులే ముందుగా గ్రహింపఁగలరని విశ్వసించుచున్నాము.

అది నాయంసమయము. అసన్నాపితైలులకు సహస్ర
మయూఖులు మిగుల విస్తృతముగ బింబముతోడను, అష్ట
తాపీహనుగు లేయొడితోడను, పశ్చిమదిశాకలంబున గా
త సువర్ణకాంగులచే మిశ్రితముగ సాయంకన మేఘములచే
సర్వ సుఖముల యుండును. మందిరోద్యానమునందలి
శకుశాఖాపద్మముల చున్న కోమలాగూ పల్లనములు హరి
రేపితములైన సూర్యునివలన బ్రతికలించుచు కన్నక
ములగు వింకి యుదము నొంగుచుండును.

అర్కాగ్రామ శాసమునందలి కుడ్యభామునకాచి
యన్న గవాతప్రిదోమున, ఆముక్తివాతాయనపథమున
నొక శాలామిత్ర కూర్పుండి యుండును. ఆమెను పదునైదు
వర్షముల వాయుముండి యుండును. ఆమె శిరోములు నీల
మాలై భుజములందు వివృతములై పడియుండును. ఆశాల
గులాబింగుళికములను, హరితారిణవృక్షమిశ్రితముగ చేరి
మును కరించి యుండును. ఆమె యవయవము అన్నకు
వసధారిమున పరివముచే నిండి మిమన లాగుచుండును.
ఆమె ముఖమున విహరి మేమాత్రమున సూచింపబడుచుం
డలేదు. పరిపూర్ణ విశ్వాభావమున ముఖమునందు మెల్లప్పుడు
ను కళకళలాడుచుండును. ఆశాల మహామక్యంకమనోహర
మై పూర్ణచంద్రికాగర్భమై నవ్విచపుం కళలందు
చిన్న గుల్మలు పుచ్చుచుండును. ఆమె యానా మయోకాంక

గవాక్షమున నెవ్వఁజూటకు వేచియుండెను. ఆమె మాటి మాటికిని గవాక్షమునుండి క్రిందికి చూచుచుండెను.

ఏదేని యొక కార్యమునకైగాని, యొక వ్యక్తికైగాని వేచియున్నవారికి కాలము మిగుల మందముగ నడచుచుండును. అట్టిసమయమునం దాకార్యము కాకున్నను, ఆవ్యక్తి రాకున్నను, వేచియున్నవారల యాశాభంగము కడుంగడు విపరీతమైపోవును. నిమిషములు యుగములైనట్లు కాలమతి మందవాహినియై యుండును. ఎక్కడ చీమ చిటుక్కుమన్నంత స్వల్పధ్వనియైనను, తన హృదయగతవ్యక్తియే వచ్చుచుండినట్లకారణముగఁ దోచుచుండును. అందు విరహులగువారి యవస్థ యత్యంత వర్ణనాతీతము.

ఆశాలిక యట్లే యాసీనయై యుండెను. క్రిమముగా సంధికారము దిశాముఖములందు వ్యాపించి సాంద్రముగ నలముకొనుచుండెను. మందరమంతయు నసంఖ్యాకిములగు దీపకాంతులచే నలంకృతమై విచిత్రకాంతిప్రభాసము ద్వేలితమగుచుండెను. ఇంతలో నొకపరిచారిక యొక దీపముంగొని నచ్చి యటనుంచెను. ఆపరిచారిక రాకకు తుల్కిల్లిపడి, యా బాలిక జాగ్రత్తస్వప్నమునుండి ఘేల్కొనియెను. శాలిక పరిచారికఁజూచి.

“ఇప్పుడెన్ని గంటలైనదే?” అని యడిగెను.

“అంటలేమో. కాని, చీరకళామాత్రము వ్యాపించినది.”

బాలిక దిశలఁదిలఁచెను. నిజముగా సంధికారమే! ప్రకృతికిఁగల్గిన మార్పు నింతవఱకామె గుర్తించి యుండలేదు.

“వత్తునన్నపిదప యెన్నఁపను మాటఁదిప్పినదిలేదే! నేఁడేల నింతజాగ్రత్తనది.” అని తలచి యాబాల తానువేచి యున్న వ్యక్తిరాకయందు నిరాశా భావముంబూనెను. ఆమె యాస్థలమునంజి లేచి వెడలిపోవ నుద్యుక్తురాలగునంతలో నొక పరిచారిఁ మఱువఁబడియున్న యొక కాగితముబడెచ్చి యామెకిచ్చెను. ఆమె తొందరపడుచు దానింగైకొని.

“దీనినెవరిచ్చినారే!” అని యడిగెను.

“ఒక బాలుఁడెవ్వఁడో దీనిందెచ్చి నాచేతికిచ్చి “మీ దేవిగారికమ్మ”ని చెప్పి వెంటనే వెడలిపోయినాఁ డమ్మా!”

“దీనిచ్చిన వారెవ్వరని యడుగ లేక పోయితివా?”

“అడిగితివి. కాని, యాబాలుఁడు నాప్రశ్నకు త్రరమిక అంతయు సందేయున్నది; చదువుకొన్నఁ దలియఁగలఁదని పనికి వెడలిపోయినాఁడు.”

ఆమాటవిని యాబాలిక పరిచారికను సాగనంపి లేఖ ను విప్పి చదువ సాగెను. అందిచ్చున్నది.

“మనోహరీ!

వాగ్దాన ప్రకారముగా నేను నేటిసాయం కాలము నీకడకు రాజాలక పోయినందులకు మిగుల విచారించుచున్నాను. నేడు నామనస్సంతయు చింతాసంక్షుభితమై యున్నది. లిందులకు హేతువు నాకే యూహితీతముగానున్నది. నేనిప్పుడొక యవసర కార్యముపై నరుగుచున్నాను. రెండుమూడు దినములలో నేతెంచి నీకు నానోటనే కొన్నివిశేషాంశముల నెఱిగింపఁగలనని తోచుచున్నది. ఈలోపలనీవెవ్వఁజిని విశ్వసింప వలదు. జరుగుచున్న కార్యములు కొంచె మననుకూలముగ జఱుగుచున్నవి. కోటలో నొక కాలసర్పము తిరుగుచున్నదని గ్రహింపుము. సమయమొదలినప్పుడది మన యిద్దఱిలో నొక్కరినిగాని, వీలయినచో మనయిద్దఱునుఁగానికాటువేయక మానదని నమ్ముము. మిగుల జాగ్రత్త.

ఇట్లు నీదాసుఁడు.”

ఆబాలిక యాలేఖం జదువుకొని మిగుల పరితప్తహృదయ యైపోయెను. కోటలో తమకు కీడుఁగోరుచున్న యా కాలసర్పమెవ్వరో యామె గ్రహింపఁ జాలకపోయెను. ఆమె యొకసారి, పదిసారులు, లెక్కలేనన్నిసారు లాయుత్తరముఁ జదువుకొనియెను. ఆమెకేమియు భోధపడలేదు. కాని, తన ప్రియునకై యెద్దియో మహాపద వేచియున్నట్లు మాత్రము హృదయమునకు స్ఫురించుచుండెను. ఆతఁడు లేఖలో వ్రాసిన చందమునసరిగా మూఁడుదినములలోపలదనకడకువచ్చునో?

రాజో? యనిసయితము సందేహము గల్గుచుండెను. ఆమె గవాక్షమున కభిముఖముగా నిలువఁబడి నిమిలితనేత్రయై జగదీశ్వరధ్యాననిమగ్నస్వాంతయై

“హేస్వామీ! కృపాసింధూ! దీనరక్షకా! అనాధనాథా! మే మేపాపమెఱుంగని వారము. మమ్ము నీవేల కష్టములపాలు చేయుదువు? నిరపరాధులం గావ బిరుదుగల్గినవాఁడవు గదానీవు! ఈకోటలోన నిజముగ నొకకాలసర్పము తిరుగుచుండుటయు, మాపైఁ బగఁబూని కాటువేయ నదనునకై వేఁచి యుండుటయు నిజమేయైనను స్వామీ! కాళియాపి గర్వంబును మాయించిన నీ క్షీయల్పహిత్రంబగు కాలసర్ప మేపాటిది? దానింబోకార్చి మమ్ము నిరపాయులంజేసి రక్షింపుము. స్వామీ!” అని ధ్యానించుచుండెను.

రెండవ ప్రకరణము.

అక్షయిణి.

ఒక దినమున నునయపురరాజభవనద్వారముకడ నొకభీకరకాయుఁడు రాజప్రతినిధియగు భగవాన్ సింహుని దర్శన మపేక్షించి కూర్చుండి యుండెను. అతని శరీరవర్ణము మిగుల నల్లఁగానుండెను. అటవికులక సహజముగు పరశువొకటి యాతని దక్షిణహస్తమునందుండెను. భుజముపై నను, కటి.

ప్రదేశమునను, రెండు శాస్త్రాలములు కట్టబడి యుండెను. ఆతని నల్లని మొగముపైన నెట్లుగా చింతనిప్పులవంటి రెండు కనుగుడ్లును గిరిగిరఃదిటుగుచు మెఱయుచుండెను. శరీరము సాంద్రోమాచ్ఛాదితమై యుండెను. దండలును, పిక్కలును, తొడలును, వక్షస్థలమును బలిష్ఠములైయుండెను. దుబ్బుగిట్టి గుండ్రముగా దిరిగిన మీసము లాతని పౌరుషమును స్పష్టపఱచు చుండెను. ఒంటరిగ నాభీకర పురుషు నొక యరణ్యమునఁ దిలకించితిమేని యాతఁడొక వింతయాకృతిగల యడవిజంతువని తలంచుట కేసంశయమును లేదు.

తన రాకను భగవాన్ సింహున కెఱుకపఱుప ద్వార రక్షకునిలోనికంపి, యతఁడచ్చటనున్న యాసనముపైఁ గూర్చుండెను. ఆభీకర కాయుఁడు మాటిమాటికిని భగవాన్ సింహుఁడు వచ్చుచుండేనేమోయను నాశతో లోపలకుఁ తొంగి చూచుచు నాతనిజాడ గాన్పింపమికి విసుగుకొనుచు, నాదారిని నడచువారినందఱతోను “మీప్రభువునకింకనుఁ దీరికగా లేదా” యనియును, ఎవ్వరో మీకై వేచియున్నారని చెప్పి యాయన నొక్కసారి బయటకుఁ దీసికొనిరమ్మనియును, నన్నేలోపలకురమ్మన్నచో నేనేవచ్చి నాల్గుమాటలాడివచ్చెదనని చెప్పవలసినదనియును, పలుకుచు నాతఁడుమిగుల నస్థిమిత హృదయుఁడై యుండెను.

పదినిమిషములు గడచినతరువాత తొలుత భగవాన్ సింహునికడకు వాతఁడుఁగొనిపోయిన ద్వారరక్షకుఁడేవచ్చి;

“ప్రభువుగారి సెలవైనది. నావెంటరమ్మ.” అనిపలికెను.

అమాటవిని యనాగరికుడగు నాయాటవికపురుషుఁడు గంభీరమగు కంఠముతో వార్తనుఁగొనిపోయి యింతతడవు చేసిసందులకు సేవకుని, యీమాతృపుకబురుపంపుటకింతతడవేల చేయవలయునని యజమానుని, నోటికివచ్చినట్లు దూషించుచు, విసుఁగుదలతో నాతనివెంటరించి యెంటరిగ నేకాంతమందిరమున సుఖాసీనుఁడై యుండిన భగవాన్సింహుని కడకరిగి యెదుటఁ దనసమున్నత దీర్ఘగంభీరాకారముతో నిలువఁబడెను. భగవాన్సింహుఁ డాతనిఁజూచి ప్రముదిత హృదయుఁడై మందహాసముఁ జేయుచు,

“ఓహో ! లక్ష్మీ ! ఎన్నాళ్ళకు దయవచ్చినది. కూర్చుండుము” అనిపలికెను.

లక్ష్మీ—భగవాన్సింహుఁడు చూపినయాసముపైఁ గూరుచుండి మీసము నొడివేయుచు

“తమకులక్ష్మీ యింకను జ్ఞప్తియందున్నాడా?” అని యడిగెను.

భగ—మిత్రమా ! అట్లనెదవేల ? నీయుపకారములును, నీస్నేహభావములును మేము మఱువఁదలఁచినను మఱువనిచ్చునా ?

లక్ష్మీ—ఔనాను. అందులకే నాకంతటి గొప్పప్రతిఫలము గలిగినది.

భగ—ఇప్పటికి కాదగినకార్య మావగింజలో నర
భాగముకాలేదు. నీవిత తొందఱపడనేల?

లక్ష్మ—తొందఱగాక శాంతించిన లాభమున్నదా?
కార్యములేదీయు సంతయనుహముగా నుండలేదు.

భగ—ఎందుచేత? నీకేమైనవిశేషములు తెలిసినగా?

లక్ష్మ—అన్నియును విశేషములే. మనముకలలో
నైనను కలంపినివి!

భగ—భగినతి యేమైన తీవ్రమగు నాందోళనము
చేయఁబోవు మిన్నదాయేమి?

లక్ష్మ—చెప్పదివినుము. ఈనడుము నొకనాఁడువర
దుర్గమునకు యోధపురాధిపతి శనమెట నొకబాలకుని దీసి
కొనివచ్చెను.

భగ—ఎవ్వరాబాలకుడు?

లక్ష్మ—ఆబాలకుని గాధయే మనము విశేషముగా
స్మరణనలసినది. అదియంతయు మెల్లగా నెఱిగించెదను.
ముందుగా ననదుర్గకిధ వినుము. యోధపురాజును, భగవతి
యు సఖ్యభావముతో నుండియు యోధపురేశ్వరుని కుమార్తె
యగు సాదామిని కండ్లించి జూచుటతోడనే మృతినందిన
తల్లి క్షణివచ్చినదికాబోలును; కొంతతడవు దుఃఖించినది.
తరువాత భగవతి యోధార్పణగా నూరడిల్లినది. యోధపుర
రాజు దేవీని హిమిస కదురుగా నిలువ బడి కనకు రాజ్య

కాంతఃజూపి, భగ్నచిత్తునిగాఁ జేసిన విశ్వాసహీనులును, రక్షి
సింహుని బలవంతముగాఁ జంపిన దయారహితమానసులు
నగు స్నేచ్ఛులను నాశనము చేసెదనని ప్రతిజ్ఞ జేసెను. ఇప్పు
స్థితిఁగతుల ననుసరించి పమయ మొనరినవో యోధపురపు
రాజు మాభిల్ల సేనలతో తనసేనలనుఁగూడ గలిపి వనదుర్గ
సంరక్షణమునకుఁ బంపునని యాహించుచున్నాను.

భిల్లుఁడు లక్ష్మీవచించిన యీతదివాక్యముల నాల
కించి, భగవాన్ సింహుఁడు కొన్ని నిమిషము లనిమిషలోచనుఁ
డై యాశనిమాటలనే యాంతరదృష్టి నాలోచింప సాగెను.
లక్ష్మీసయిత మేమియును మాఁగఁడలేదు. కొన్నిక్షణముగా
మందిరము నిశ్శబ్దముగ నుండెను. తుదకేదియో యోనకు
ల్పమును స్థిరపఱచుకొని, శిరఃప్రకంపన మొనర్చి, భగవాన్
సింహుఁడు మరిల పలుకసాగెను.

భగ—యోధపురరాజు తనవెంటఁ గొనివచ్చిన బా
లుని చరిత్రము గలదంటి వదియేమి ?

లక్ష్మీ—ఈతఁడు యోధపురమున వీధులవెంట భిక్ష
మొత్తుకొనుచుండిన నిరుపేద బాంకుఁడంట! ఒకనాఁడొక శ్రోత్రస్య
డు పలువురక హస్తాగ్రములనుఁ జెప్పుచు వీచిహస్తముం
గూడ పరిశీలించి పదునాఱవయేట యోధపురమున కధిపతి
యగునని చెప్పెనంట! ఆమాటల నొకరింహుఁడు విన్నెంట!
ఆయుత్తరక్షణము మొనలుకొని వానిని దరిద్రజీవన సం

పూర్ణముగ వదలిపోయినది. అజితసింహుఁడేమి యూహించు కొనియెనోకాని బాలునిఁజెచ్చి పెంచుకొనుచున్నాఁడట !

భగ—ఇందువలన నాతనియద్వేష మేమైయుండునో ?

లక్ష్మీ—అదియెవ్వఁడెఱుంగును. పలువురు పలువిధ ములుగాఁ జెప్పుకొనుచున్నారు.

భగ—ఏమని చెప్పుకొనుచున్నారు ?

లక్ష్మీ—కొందఱు బిడ్డలన్న మమకార మున్నవని న్నారు. కొందఱు విషప్రయోగముఁజేసి బాలుని నాపఁ దలఁచినాఁ డనుకొనుచున్నారు. కొందఱు బాలునిని గుఱ కొని రాజ్యమప్పగించి తాను, వనభూమికిఁగి, తపస్సు పెరి కొనఁదలఁచె ననుకొనుచున్నారు. లోకముగదా ఎవఁటిఁదోఁ చినమాట వారు.

భగ—తపస్సు చేసికొన దలఁచినవాఁ ఁ, నా స్వకలేని వాఁడు నైనయెడల తననేవలచు వనదుగ్గేశ్వరిఁ సహాయము గాఁబంపి రత్నసింహుని యవతులు చంపెనట్లొఁధాస్మిని దీర్చు కొనఁదలంచు ప్రయత్న మేలచేయును ?

లక్ష్మీ—ఈప్రయత్నము తరువాత జరిగినదేదా ? అప్పటి కాసంకల్పము లేకపోయియుండును.....ఏదియెల్ల జఱుగునోమనవిప్పుచు చెప్పలేము. కార్యకలికముల వలననే యీయద్వేషము లెఱుంగఁదగినవి.

భగ—ఇప్పుటికి విశేషము లింతేదా ?

లక్ష్మీ—ఇంతే.

భగ—మనము మనయాలోచనములను హృదయమునందే యుంచుకొని, కార్యముపట్ల జాగుచేయుచుండుటచే నింతమునిగినదని నాతలంపు. ఇందులకు నీవేమందువు.

లక్ష్మీ—నిజమే! కాని, మనము జాగుసేయుటకును దగినంత హేతువు కలదుగదా?

భగ—ఏదియున్నను, ముందుగా మన మతసింహాని కిడికొక్క వాతకనైన బంపియుండవలసినది?

లక్ష్మీ—ఇప్పటికైనను చెడిపోయిన దేమున్నది? కాని, ముందుగా నింటిలోని సమాధానమును గుఱించి నిశ్చయము తెలిసికొనుడు. పిదపగదా వాతక సంపవలసినది.

భగ—ఇంటిలోని సమాధాన మేపటిది? మనచేతిలోనిపని.

లక్ష్మీ—అట్టి ధైర్యము మీకున్నచో నాలస్యమెందులకు మఱి?

భగ—అదే యోచించుచున్నాను.

లక్ష్మీ—సరే! మీరు యోచించుకొనుచుండుడు. కాని, నామాటయేమి?

భగ—స్పష్టముగ చెప్పవు. నాకెట్లు తెలియగలదు.

లక్ష్మీ—నేను చేయుచున్న సహాయమును మీకెఱుంగుదురుగదా! ఇంకేమి స్పష్టముగ చెప్పవలెను?

భగ—మితకార్యములుకూడ నై నపిమ్మట నీయుణమునుమాత్రము నేనుంచుకొందునా?

లక్ష్మీ—అది వేటుమాట. ఎప్పటిదప్పుడే. యీగోజులలో నెవ్వరిని నమ్ముటకును సాధ్యముగాకుండ నున్నది.

లక్ష్మీ భిల్లుడు నిర్మోగమోటముగ నిర్భయముగఁ బలికిన యీ యసంతృప్తవచనములకు, భగవాన్ సింహుఁడు హృదయముననే మిగుల కష్టపడి లోలోన “నీచునితోటి సంబంధమిట్టిదే!” అనుకొనియెను. వెంటనే యాతఁడు లోనికిరిగి రత్నస్థాపితమగు నొక స్వర్ణహారమునుఁ దెచ్చి, యాతనికి బహుమతిగానిచ్చి శృప్తినొందెనో లేదోయని యాతని మొగమువంకకుఁ జూడఁదొడఁగెను. ఆ స్వర్ణహారము లక్ష్మీకన్నులకు విశ్రాంతినిఁ గలిగించినమాట వాస్తవమే యైనను ఆతనిది ముడిలేనిగొంతుక. ఎంతయైనను మ్రింగి హరింపఁజేసి జీణింతుకొనఁగలదు. ఆతఁడు తనహృదయసంతృప్తిని బయల్పడఁజేయుకొండ ముఖచిహ్నములను యధారీతిగనే యుంచి, యా హారము నటునిటుఁ దిరుగవేయుచు,

“నాకు నీనివలన నేమగును?” అని పెదవివిటచెను. భగవాన్ సింహుని యుద్దేశము మారిపోయినది. ఆతఁడు మఱింత యసంతృప్తుఁడై “ఉంచుము; తరువాత చూతము.” అనిపొట్టిగఁ బ్రత్యుత్తరమిచ్చి యచ్చటి నుండిలేచుచు “నీవు రెండు దినములు దాటినపిదప నాకుఁ గనఁబడవలెను. పనియున్న

ది." అని లోలక బోయెను. లోలక భీష్మము స్వర్ణహారమును భద్రపతిచుని, తానుగూడ బయటకు బోవుచు హృదయమున "నాముకుపుదగ్గఱ నిట్టిపేదలు వచ్చెనా అం యు బయల్పడినాదు. నేను వట్టివెట్టివాడినని యాయన తలంపు" అనుకొనెను.

నూనడవల్లించినము.

మలకటము

ఇప్పుడు నూనడకలకు మేవాడరాజ్యప్రతినిధియు భగవాన్ సింహుని కుటుంబవిషయములతో సంబంధముగ లిగించెదము.

మృతినందిన మేవాడరాజ్యాధీశ్వరుడగు నమరసింహరాణా జీవించియుండినకాలమున తన యగ్రచరిత్రయుండిన యీ భగవాన్ సింహునిమాట మీరకుండెను. అల్పమైనదైనను, ఘనమైనదైనను, యీతని యాలోచనములేకుండ రాణా యోగ్యమునుజేయ నొల్లకుండెను. రాణా మరణవిషయమున ననేక దుష్ప్రతీకులు ప్రబలెను. అవియన్నియును విశేషభాగము భగవాన్ సింహునిచరిత్రమునే కళంకపఱచునవియై యుండెను. కాని రాణా మరణమువలనను భగవాన్ సింహుని యధికార పాబల్యమువలనను ప్రజల మేలును వెలిచి యూరకుండిరి.

భేదీపుమున స్వచ్ఛుక్రియగు రక్షసింహుని ముఖ్య
 ఘోరమరణ వాగ్దానికానమున శోకభారమున హింస
 నోపడి, రాణా మరణించెనని లోకులు విశ్వసించియుండిరి.
 కాని, కోటలోని యొకరికొకరు విశ్వాసపాత్రులగు సేవకులు
 మాత్రమే మాయన మరణకారణమును వేరొకవిధముగాఁ
 దలంచి యుండిరి. కాని, యాసేవకులుసముద్ర మేరణము
 ననో రాణా మరణించినదిగదా కొక కారణములలోని
 లనే చిరామయులగు యుండియే యులోమును విడిచిపో
 యిరి. అందులకుఁ దగిన కారణము నాగి మేల్వరుణ్ణి యెఱుం
 గివలయును. ఏదియెట్లున్నను ప్రజలయందు భగవాన్ సేవి
 హునినై సంకరా నిశ్వాసముగలవని ప్రకటించెను. చాళు
 ననో సేవకులొకరిని దుశ్చరిత్రములనే విశేషముగా
 నెఱుఁచుండిరి.

భగవాన్ సేవిహుని కింకర కేళి మామరకులను.
 ఆశనివేద ప్రభాకరుడు. రక్షసింహునిచ్చునియు, సింహ
 గాణామరణమును, ప్రజలయందొకవిధమగు కల్లోలమును
 గలిగించెను. రాజ్య మరాజిమైయున్న నాకొఱంకమాత్రము
 కాల్పింపనీయకుండి, భగవాన్ సేవిహుని రాజ్యవ్యవహార
 ములయం దప్రమత్తతతోఁ బ్రవర్తిల్లుచున్నను, భవిష్య
 మునకు గల విధానమునుగుఱించి యేమియు నాలోచింప
 కరకుండు ప్రజలు కానినై దురభివృద్ధియును చిగురుగి

పఁజేసెను. మృతినందిన రాజాభార్యయగు వృద్ధురాలు మీరాబాయి యింకను సజీవయైయున్నది. ఐనను భగవాన్ సింహుఁడౌమె యాలోచనము నేవిషయమునందును గైకొనుటలేదు. ఆడుదియగు మీరాబాయి సర్వతంత్రస్వతంత్రుఁడగు భగవాన్ సింహు నేమిచేయఁగలదు. “రాజ”ను నామమొక్కటితప్ప మిగత సర్వవిషయములయందును భగవాన్ సింహుఁడు రాజసమానుఁడై యుండెను.

భగవాన్ సింహుఁడు మిగుల వ్యవహారదక్షుఁడు. ఆతఁడు చతురుఁడగు చోరునివలె చిత్తూరురాజ్యమును క్రమక్రమముగ మ్రింగివేయఁ దలంచియుండెను. తన యభిప్రాయమును ప్రజల కొక్కమాటుగ నెఱిగించుట మహాపాయకరమని యాతఁడెఱుంగక పోలేదు. ఏనాటికైనను తనకుమారుఁడగు ప్రభాకరసింహునే చిత్తూరురాజ్యలక్ష్మీ వరింపనున్నదని యాతఁడు నమ్మియుండెను.

చిత్తూరురాజ్య వ్యవస్థ కేవలము మంత్రియగు భగవాన్ సింహునిపైననే పూర్ణముగ నాధారపడియుండ, యోధపురరాజ్యస్థితియుఁ గొంచె మించుమించుగ నట్టియవస్థకే వచ్చియుండెను. యోధపురాధిపతియగు సజితసింహుఁడు ఢిల్లీశ్వరుఁడగు షర్మిష్ఠువలన సంపూర్ణ నిరాశా పరిభూతుఁడై రాజ్యకాంత్రావిరక్తి నందెననువార్త నాలించినపిదప రాజ్యపుష్టాప్రవీడితుఁడగు భగవాన్ సింహుఁడు తనయొకకమారుని

నజితసింహునకు దత్తునిగానిచ్చి, చిత్తూరు, యోధపూరు, రాజ్యసింహాననములకు రెండింటికిని తనకుమారుడగు ప్రభాకరసింహునే యధిపతింజేసి, రాజ్యాధికారములను తనకు టుంబమునుండి దాటి యావలకుఁ బోకుండఁ జేసికొనుట కిది యే మంచినమయమని యాతఁడు స్థిరపఱచుకొని యుండెను. గతప్రకరణమున భగవాన్ సింహుఁడు లక్ష్మీభిల్లునితో నొనర్చిన సంభాషణమున కొంతభాగము మాపాఠకమహాశయుల కిప్పుడు బోధపడుచుండును. అజితసింహుఁడు లక్ష్మీభిల్లుఁడుతెచ్చిన సందేశమంతయుఁ దనకు వ్యతిరేకమేయని యిప్పుడు తలపోయుచున్నాఁడు. తనకుమారుని పెంచుకొనునని యజితసింహునిపై నాశ పెట్టుకొనియున్న భగవాన్ సింహుని కర్మములకు సదాశివుని విషయమగు వృత్తాంత మతని పాతమై తోఁచెను. కాని, రాజ్యకాంత్రావేశమున నున్నత ప్రాయుఁడై యున్న భగవాన్ సింహుని హృదయమునకు తనకేక కుమారుఁడే కలఁడనియు, ఆయొక్కకుమారుని దత్తునిగానొనర్చుట యాచారవిరుద్ధమనియు, నిందులకై తానుప్రజల యాక్షేపణములకు గురి గావలసివచ్చుననియుఁ దోపలేదు.

తండ్రియభిప్రాయము లిట్లుండ కుమారుఁడగు ప్రభాకరసింహుని చిత్తమెట్లు ప్రవర్తిల్లుచున్నదో తెలిసికొనుట ముఖ్యము. శిల్లీనగరమున శిల్లీశ్వరుఁడగు శర్మకైరువలన ఘోరముగ నురిశిక్షకుఁ బాటుకొన్న మరణించిన రత్నసిం

హుసికిన్న మిత్రికి మారడం నీ ప్రభాకరసింహుల ప
 నాలుకేండ్ల మాళిము చిన్న వాడు. వారిరువురు సత్యం
 సాహసముతో మెలంగా మివచ్చి. రత్నసింహుని ప్రభాక
 రుడు “అన్న” యని పిలుచుచుండువాడు. వారి యన్యోన్య
 స్నేహభావముం దిలకించిన వా రండఱును భవిష్యమున
 రత్నసింహుడు “రాణా” యగుచుండును, ప్రభాకరసింహు
 డు కనికరం గల మిత్రుడు అగుచుండును దిలకించి. కాని, నిధి
 నియోగము నెఱుంగి నెవ్వటివశము ? వేయేల ? అనేక మా
 రలు రాణాయన, మంత్రియును, ఆనందముతోఁదిమగి మా
 రుల విషయములం జచ్చించుకొనునప్పుడు, రాణాభవాన్సిం
 హుని జూచి, “మిత్రుడా ! మరల ప్రభాకరసింహు లిద్దఱు
 ను నేకగర్భమున జనియింపలేదనుమాటయే కాని, ఏకోదరులు
 నగుతే మిట్టివాక్సల్యముం జలియుండరునుమా ! మనయ
 సింహమున మరల బ్రోగిగా నీబాలులిద్దఱును ప్రజాపా
 లనముఁ జేయునప్పుడు మిమ్మిదిగన్న సభికుము సుఖం
 పెండ్లలని నానమ్మకము.” అనుచుండువాడు. కాని యా
 మాటలకు భివాన్సింహుడు కనయబ్రాయమును, విశే
 షము నెఱిగింపక రాణావారి ముఖప్రీతికొఱకు మాళిమే
 కోలఁదిగా చిలునవ్వునట్టి యూరకుండువాడు. పాపమమా
 యిగుండగు రాణా తన మిత్రియైదోశమునగాని, అప్పటికే
 యాకని హృదయక్షేత్రము మెల్లమెల్లగా మొలకలెత్తు
 చుండెన న్యాయకాండ బీములనుకాని గుఱుకొని, శివస్వ

కీయోద్దేశముల ననుసరించియే ప్రపంచమంతయు నడచుననిఁ
వెట్టియానందమునకు లోనగుచుండువాఁడు.

పిట్ట పిడుగువలెను, దావానలమువలెను, మహాదు
ఖకారణమైన రత్నసింహుని మరణవార్త మేవాడరాజ్యము
నఁ బ్రతిభవించి, సాంద్రముగ సలముకొనిన పిదప కర్త
వ్యమునం దశక్తుడై బాలుఁడగు ప్రభాకరుఁడు చేయునది
లేక యూరకుండవలసిన వాఁడయ్యెను. ఐనను, పాపమా కో
మలహృదయమెంత సంక్షుభితమయ్యెనో యితరుల కవేద్య
మైయుండెను. రత్నసింహునిఁ దలంచుకొని ప్రభాకరుఁడు
రాత్రిభాగములయందు తనశయ్యాతలమునంతను నిరంతర
బాష్పప్రవాహములచేఁ దడిపివేయుచుండువాఁడు. చిన్ననా
టినుండియుఁ దనకును, రత్నసింహునకునుఁ గ్రీడాస్థానములై
యుండిన సర్వప్రదేశముల నాతఁ డున్నతునివలె నూరక తి
రిగివచ్చువాఁడు. ఎవఁడైనను రత్నసింహుని మరణవార్తం జె
ప్పుకొనునప్పుడు, మిగుల విచారముతో సంఘమువిని, దుఃఖా
కులమానసుడై చాటునకేగి కన్నీరు తుడుచుకొనుచుండు
వాఁడు. మరియొకప్పు డెవ్వరైన తూరవాక్యములతో తన్మర
ణమునకుఁ బ్రతికృతి సలుపవలెనని సంభాషించునప్పుడు ప్ర
భాకరసింహుఁ డంతయు నుద్రేకిసముత్సాహంతరంగుడై
యాలకించుచు, లోలోన భీషణగర్హారావంబు లొనఁగించువా
డు. ఒక్కొక్కప్పుడు రత్నసింహునిఁ దలంచుకొని యుష్ణ

రక్తము నాశములం బ్రసహింప తనమిత్రుని ప్రాణముల నన్యాయముగఁ బాపివ కఠినాత్ములగు కటకుతుటకల నిప్పుడే వధించి మిత్రుని ఋణంబుఁ దీర్చుకొందునని లోలోనఁ బ్రతిజ్ఞబద్ధుఁడై యువ్వెత్తుగ నొరనుండి కరవాలముం బెఱికి, యంతలోనఁ దనయశక్తతం దెలిసికొని, శాంతించు చుండువాఁడు.

మేవాడ రాణియగు మీరాబాయి హైమవతియను నొకబాలికం బెంచుకొని యుండెను. హైమవతి ప్రభాకరున కన్న రెండేండ్లు చిన్నది. కొలఁదిపాటి వయోభేదమున్నను, రత్నసింహ హైమవతి ప్రభాకరులు మువ్వలునుమహారాణియగు మీరాబాయి సంరక్షణమున చిన్ననాటనుండియు సరమరిక లేకయే పెరిగి పెద్దవారైరి. హైమవతి ప్రభాకరునివలెనే రత్నసింహుని “ అన్నా ” యని పిలుచుచుండునది. కాని, యామెకు చిన్నప్పటినుండియు, ప్రభాకరుఁడనిన నొకవిధముగు లజ్జయో, భీతియో హృదయమును పీడించుచుండెను. ఆమె యాశని నేవరుసతోడను పిలువక మిగుల ముభావముగ మాటలాడుచుండెడిది. అందులకుఁ తగినట్లే ప్రభాకరుఁడును, హైమవతిని పరిహసించి విజయమందుట యందు మిగుల ప్రీతిగలవాఁడై యుండెను.

ఈగ్రంథమునందలి రెండవభాగమున ప్రథమప్రకరణమునం దొకానొక వ్యక్తికొఱకై రాజప్రాసాదమున వేచి

యుండిన బాలిక యీహైమవతియే. ఆమె వేచియుండిన వ్యక్తియీ ప్రభాకరుడే- చిత్తూరురాజుప్రాసాదమునందును, అందలి యుద్యానవనములయందును, సుందరసరోవర తీరములయందును, అన్యచింతావిహితులై మహానందమున, మోగుచుండిన మువ్వరు వ్యక్తులయందును, నొకవ్యక్తిగతింప నిష్పడిరువురే మిగిలియున్నారు. రాణియగు మీరాబాయి రత్నసింహుని దుఃఖము నిష్పడు హైమవతిని సూచకముగా ని మఱచుచున్నది. ఆమె యొక్కొక్కప్పుడు సాయంవేళల యందు హైమవతినిఁ దనయొడిలోఁ గూర్చుండఁ బెట్టుకొని, కుమారుడగు రత్నసింహునిఁ దలఁచుకొనియు, పతియగు నమరసింహు రాణానుఁ దలఁచుకొనియు, పెద్దపెట్టున దుఃఖించుచుండును. అప్పుడు హితులైన సుందరులందఱు నామెను డగ్గరి యోదార్చుచుందురు. అట్టి సమయములయందు హైమవతియుఁ దనదుఃఖము నాపుకొనఁజాలక వాపోవుచుండుచది.

రత్నసింహుని మరణానంతరమున హైమవతీ ప్రభాకరులు వెనకటివలె సమావేశమగుటలేదు. ఐనను, వారిరువురును నిలసికొనినప్పుడు మాత్రము, రత్నసింహుని ప్రశంసకప్పు వేరొకమాట వచ్చుటలేదు. అనేకదినములు వారాప్రసంగమునఁబడి పొద్దుపోవుటయు, సంధికాలము దిశల నావించుటయు సయితము మఱచుచుండుట గలదు. రత్నసింహుని వధించిన శురకలక కగు ప్రాయశ్చిత్త మొనర్చి

తీరదినని, ప్రిభాకిరూప పరుమగా నైపునోకి ద్విముం
జెప్పిదు వాని గొల్పుమింపవా.

ఇప్పుడు వారిపురిపొదియములందును వెనుక
యానంపిము లేదు. వెనుకవలె నర్మోక్త భాషణములును న
చ్చుమింపటలేదు. చారిరువురు కిన్నోనన్ ముఖానలోకిన
మొదట్కు చుట్టోకి కిన్నోనము వారి స్మృతిపము
లందు నిలిచి ను ఖమున ముంచివేయుచున్నా.

కామున కి మేయమగు మహాశక్తిగదు. కాలము
గడచిన కాలదియు, నెట్టిదు ఖములును, ప్రివిరోధములును,
ఎట్టికష్టములును, మఱుననునచ్చుచుండును. ఆ కాలశక్తిగదే
యిప్పుడు నైపునోకి ప్రిభాకిరుల పొదియములందును,
కిమికిముముగ దుఖశాంపిని లిగిండుచు నున్నా. వి
న, దానిముగు కిన్నోనముని వధాచరి క్రిము మాశ్రము
వారిమానగములందు మునునను చినను మునునను గా
నిగికిమిగునుంజెను.

హేమనోని రాశి పెంచునెన సంకీర్ణము, రామవృ
త్తాంతమును నందగ్గరిమునున స్థానికమున మాపారకల
కొలుకబు.

నాల్గవ పాఠము.

.. విశ్రాంతిని గైకొనదు.

నానందు శనమందిరమున విమలానందసదాశివులతో సంభాషించుచునే యశతసింహుడు విచిత్రముగ భావోద్వేగమునంది హృదయావేశమున రత్నసింహుని యాకృతి శనకుఁ గాన్పించిన చందమున “నీకాశ్మశాంతినిఁ గూర్చెదను. నీయాశ్మశాంతియే నాకు తోడు.” అని పలుకుచు మూర్ఛాగతుడైన పిదప నేమయ్యెనో విచారింశము.

ఆవేశాపూరితములగు వాక్యములతో విఱుచుకొనినో, పైఁబడిన యశతసింహుని విమలానందుఁడు పట్టుకొని శుభ్ర శయ్యాశలమునం బరుండఁజేసి యొకరిద్దఱు నేవకులంబిలిచి పరిచర్యకై నియోగించి తాచు శయ్యపైఁ గూరుచుండి నిదానమున నాశనివనవముఁ బరీక్షింపఁజొచ్చెను.

అశతసింహుడు లేవలేదు కాని, యూర్పు లభిశముగా నుండెను. గుండెలు తీవ్రముగఁ గొట్టుకొనుచుండెను. విమలానందుఁ డాతనియొకలిపైఁ జేయివేసి చూచెను. అగ్నిహోత్రమువలె కాగిపోవుచున్నది. దేహస్థితిం బరికించిన పిదప విమలానందుఁ డించుకీ భీతిల్లెను. ఆశకు తాను భీతిల్లినచందమున ముఖమునం దోపనీయక పక్కనున్న నేవకునొకనిం జూచి “ఒకనైదువ్వి సత్వరముగఁబిలుచుకొని రమ్ము.” అని పలికెను. నేవకుఁడు వెంటనే వెడలిపోయెను.

పో న న ము.

సమీపమున నేయున్న సదాశివుడు విమలానందుచి
తన రముఁ జూచి—

“అయ్యా! దాదాగారి? కెట్లున్నది” అనియడిగెను.

విమ—పరీరము మిక్కిలి వేడిగా ఉన్నది; ఏమిచే
యవగిసదియు నైదుద్రుఁడు నచ్చిచెప్పినగాని మనకేమిచె
లియును?

సదా—(భయపడుచు) అయ్యా! దాదాకేమియు
భయములేదుగదా?

అశ్వత్థకాలపరిచయమునందే అంకశింహునియందు
సదాశివునకుఁ గల్గిన భక్తివిశ్వాసములకు విమలానందుఁడు
మిగుల కృష్టనందెను. అంత నాతఁడు సదాశివునిఁ జూచి,
“నాయనా! దాదాకేమియు భయములేదు. చూచి
తివిగదా? ఇంతసేపి నుండియు, నాతనికిఁగల్గిన యుద్రేకము
ను. ఈజ్వరమాయుద్రేకమునకు ఫలితముదప్ప మలేమి
యు భయకారణములేదు. నీవు భయముదక్కి యుండుము.”
అనియెను.

సదా—ఇప్పటి యుద్రేకము మాత్రమేకాదు. నన
వనదుర్గమునఁగూత మీయసహృదయము చాల సంతోషము
పాలైపోయినది. ఈయనచిత్త వికారమున నీయనయుండఁగా
నొకానొక థానని అదినాకు పిన్నియగునని మాయక్క నౌ
దామని చెప్పినది. ఆథాకిని యున్నట్లురాలై యుక్కడక వచ్చి
దాదాన దూషించినది. అక్క సనరానిమాట లాడినది.

అందఱును మిగుల విచారమునకు లోనై పోయిరి. నామట్టనకు నేను ఆవెట్టిదానింజూచి భయముచే కంపించిపోయితిని. ఇప్పుడు దాదాకు వచ్చినజ్వరము అప్పుడు నాకు వచ్చినదేమో యనుకొంటిని.

విమ—ఆయుర్వాదిని యెవ్వఁలో నీవెఱుంగుదువా ?

సదా—నేనెఱుంగుచు; కాని, దానిపేరు విమలయచి దాదాయుచు, పద్మినియని అక్కియు రెండుపెద్దు చెప్పిరి. ఆమె వనదుర్గేశ్వరికి కల్లియగునట. చుట్టతుదికి, వనదుర్గేశ్వరియేవచ్చి యామెను శాంతిపఱచి లోనికిఁ దీసికొనిపోయి పరుండఁబెట్టినది.

విమలానందుఁడు యోగపురిమున నున్నకాలమున, విమలను శాంగుల నెఱుంగును. సదాశివునిమారు పిలువతో డనే యాకాశమలికపడి, “ఏమి ? అట్లయిన విమలకు ఏచ్చియెత్తినదా?” అనియడిగెను.

సదా—జూరు - ఏచ్చియే. ఏచ్చిగానిచో నట్టిచేష్టలే, చేయుచు ?

విమ—కారణమేయని యూహించిరి ? నీవువింటవా ?

సదా—కారణమునకేమి ? ఆమె యిదిసఱకు మాయమ్మకు హితురాలై యుండునది యటగాదా ! మాయమ్మ మరిణమే ఏచ్చికి కారణమైయుండును. ఇంకొక కారణము కొనితేవలయునా?ఆఏచ్చిదానినిచూచి గాదా యేడ్చినాఁడు.

విమలానంద సదాశివు ల్లి, సంభాషించుకాలమున
సేవకుడరి వైద్యుని దీసికొనివచ్చెను. వైద్యుని జూచుట
తోడనే విమలానందుఁబలేచి యెదురుగానరి? తీసికొనివ
చ్చెను.

వైద్యు—ఏమి జరిగినది ?

జరిగిన సంగతినంతయు విమలానందుఁబ పూనకుచిచ్చి
స్స, వైద్యున కెఱిగించి, వనదుర్గమునఁ బ్రవర్తిల్లిన యున్నా
దినీకథనమును అప్పుడు, అక్షతసింహునకుఁ గల్గినచిత్త సుఖో
భమునుగూడ నెఱిగించెను. వైద్యుడంతయును విని శిరః
కంపముగావించి.

“ సకే ? ఇకనేమి ? స్థితిగతులు హేతుయుక్తములు
గనే యున్నవి. అంత విచారముననున్న యీ ప్రాశ్న క్షి
చిత్త త్తోభమున నింతమాత్రపు భ్రమమువచ్చెనని నాశ్చర్య
మేమి ? ” అని పలికెను.

విమ—నాడిరీక్షించెదరా ?

వైద్యుఁ డజితసింహుని శరీరముపైఁ జేయవైచి
చూచెను. అది యాతనికొక యగ్నకణమా యని తోఁచెను.
వైద్యు—నాడిని పరిశీలించ నక్కరలేయే శరీరమేదేవాస్థి
ని స్పష్టపఱచుచున్నది.

విమ—నాడిని సయితము చూచిన శ్రేష్ఠముకదా !

వైద్యు—తమకట్టి యభిప్రాయము గల్గినవోఁ జూ
చెదను. నాకందేమి కష్టమున్నది ?

ఇట్లని నైద్యుడవలసింహుని నాకింటికించి,

“వైత్యనాడి బాగుగ పనిచేయుచున్నది. మరోదార్బ
ల్యమువలన చిత్తము వివిధయాతనలకు లోనై యాయవస్థ
కు దెచ్చినది. సరియైన విశ్రాంతియు, హృదయశాంతియు ని
ప్పుడనేక్షణీయము. ఈయాషధమున నిమ్మపండ్ల రసమునఁ
గొంచెము శర్కరవేసి యిం . ఇది క్రమక్రమముగ శాం
తింపఁదగినది.” అని పలికి యొక గురికిం బ్రమాణముగల
మాత్రా నొకదానిందీసి విమలానందుని చేతికిచ్చి, “మర
నాయనసరమున్న యెడల కలురంపుఁ ; తీణమాత్రమున
నిటకువచ్చి వ్రాలఁగలగు ; ” అని పలికి స్వప్నహాళిముఖుఁ
డై చనియెను.

నైద్యుడనిన కరువాక కొనియరగ లోపించిన క
రువాక నజకసింహు కొనిపొక్కుండి పెంపవచ్చుకొని దొ
రలెను. విమలానంద సదాశివునికి యచిమిష్టముగఁగోరి
నిపెట్టియుండిరి. కరువాక న కసింహుఁడు హింసయుమునో
“దాహము ” అని పలికెను. ఆమాట చెవినిగొనినాశోక
సదాశివుఁడు సమీపముననున్న పాత్రలోని నీయబో
యెను. కాని విమలానందుఁ డాతని నెఱ్ఱొనర్చ నియలేదు.
ఆతఁడు సదాశివునిచేతిలోని పాత్రను బట్టించి నిలిపవేసి
యంతికుమున్నే తాను నైద్యుని యాదేశప్రకారము సుస్థి
పఱచియుంచిన యాషధపాత్రమును అజకసింహున కిచ్చెను.
అజకసింహుఁడు యాషధమును గుటగుట ద్రావేసెను.

• మందు త్రాగిన కరువాత అతితసింహుడు బాగుగ కన్నలు దెజచి నలువంకలకును దేరిపారఁ జూచెను. అతని కన్నల కిద్దరు పరిచారకులును, విమలానందుఁడును, సదాశివుఁ డును మాత్రము గాన్పించుచుండిరి. అతితసింహుఁడు విస్మయముతో విమలానందునిఁ జూచి, “ నేనిక్కడ శయ్యమీద నున్నానా ? ఇట్లెందులకుంటి నో నేనెఱుఁగను ; నాశరీరమున మిక్కిలి నీరసముగా నున్నదేమి ? ” అనియెను.

విమ—మీరు కొంతతడవు విశ్రాంతి కైకొనుఁడు. శరవాణ సావకాశముగ పట్టించు సంగతులు నన్నిటిని విన్నవి చెడిను.

అ — ఏమి ? ఏమైన సంగతులు పట్టియుండెనా ?

విమ—బోయి పరిగినది ; కాని, గుఱ్ఱము వానిప్రశంస నెత్తి ఁడు. మీరిప్పుడు కొంతకాలము చక్కని విశ్రాంతి కైకొనవలసియున్నది. వైద్యుఁడు కూడ సర్వే చెప్పినాఁడు.

అ—(ఆశ్చర్యమితో) నాకొఱక వైద్యునిఁ గూడ విలిపింపవలసివచ్చినదా ? అట్లైన నాకాకిస్మికముగ నేదో జబ్బుచేసియుండును. ఏదీ వైద్యమహాశయుఁడు ?

విమ—ఇప్పుడే యింకికి వెళ్ళినాఁడు. అవసరము గల్గినచో కిబురింపిన వెంటనే వచ్చెదనని చెప్పి వెళ్ళినాఁడు. మీరు కొంచెము విశ్రాంతినిఁ బుచ్చుకొనుఁడు.

అతితసింహుఁడు చిటుఁ జూచి యచ్చట నిలువఁబడి యున్న సదాశివునిఁ దన దగ్గఱకుఁ దీసికొని, “ నాయనా ?

సదాశివా ! నీవు నాదగ్గఱనే యుంటివా ? అవును ;
నాయనా ! నీకునేనన్న సపరిమిత వాత్సల్యము!.....”
అని యేదియో శిష్యుఁడొప్పుచునే సదాశివుని చేయిబట్టు
కొనిన వాఁడు పట్టుకొనినట్లే చల్లగా నిదురఁబోయెను.

అది యశావధప్రభానమని విమలానందఁడు తెలిసి
పోనెను.

వివరప్రకరణము.

అంబు, అంబు

భావాన్ శిష్యుని స్వవిషయములయందును నాంశ
రంగిఁడును శాశిరాజ్యశంకరియంత్రీ యుండును. ఆశంకరి
శాశిరాజ్యుఁడు. మాపాఠశాలలో శిష్యముచేరి బ్రాహ్మకథ
యను “వనదుర్గ” మును సవలయందు చిత్తూరు యువరాజు
రక్షిసింహుచే వేష విలికాఁడుగాఁ గాన్పించిన శిష్యు
డను నాశివకి నిశ్చయమగును. ఈశివేను దుద్రాశివ
దుద్రాశివమిగుల నైపుణ్యము. అశంకరిశాశిరాజ్యశంకరిని
మిగులనాశివమము. ఆశంకరి యునివిద్యుత్తమును నన
లగు శిష్యుఁడయ్యెను. కాని, నైదియయ్యెను మిగుల సమ
గ్గుఁడుగుటచే నాశంకరినివృత్తుచు యెదురాన వెఱుకును. అందుచు
రాజామితరాజశంకరిమున మరల రాజాయంబువా యుండిన

మంత్రి భగవాన్ సింహాసనకు సకలరాయకార్యములయందును నాతడొంతరంగికుండై కూడ నుండెను. ఇదిముఖ్యముగ నాతనియందు ప్రజలకు నెఱపు గల్గియుండుటకుఁ గారమైయుండెను.

లక్ష్మీభిల్లుఁడు వెడలిపోయిన మరునాడు భగవాన్ సింహాసనం నుద్యోగమునఁ బిలిపించెను. నుద్యోగము మంత్రి పిలువనంపుట పామాన్య కార్యముకాదు. ఆనాడెవ్వనికో యాయువు మూడుటగాని, యుద్యోగమూడుటగాని, రాష్ట్ర త్యాగమో మరయేదియో యొక కీడుకలుటగాని సంభవించునని పౌరులందఱు నెఱుంగుదురు.

నుద్యోగ పూర్వాచార సిగ్గుమను సంకరఖా లింగు గుఱిని వెడల్చుచోని యందులగుల యుత్తరీయమును నుడ నేలుపెట్టి భుజముపై వేసికొని నుడుట గంధపుష్పక్షయగుల యడ్డబొట్టు తీర్చి పెట్టుకొని కలహనబొమల సందులకు కుంకుమ రేఖలుద్దిగి పౌరులు కననంకిఁ జూచి కమలోదాము గునకునలాడుకొనుచుండి పురవీధిని నడచుచు మంత్రిమంత్రిరముం బ్రవేశించెను.

నుద్యోగము రాని విని మంత్రియగు భగవాన్ సింహాసనం వేగమున నాతని కదురుగావచ్చి, తనకూలోచన మందిరమునకుఁ గొనిపోయెను. భగవాన్ సింహాసనం మంత్రి మునుక ద్వారరక్షకునిఁ గాపుంచి జాగ్రత్తయని పోచ్చరించి కిరప నుద్యోగముతో నిట్లు సంభాషించెను.

భా—మీరు మీ విశేషములేమైనా దెలియనచ్చినవా?

భా—మీయనుకూలముండేదా తెలియుట.

భా—వాసంజయము చిటునవ్వనవ్వి

“అది మేముచూసినవలసినమాట” అనిపలికెను.

భా—మీకేమి కుమారులు? మీరుగారు? రాజు లేనిది రాజులవారు. మీరు నాగరికము లోనికి వెళ్ళితిరా? మాకు రాజు గారున్నారని.

భా—అందులకైనా ఏమి మాశ్చర్యము మీకు? కావలసినది!

భా—అతే మేమాశ్చర్యముల నామిమాత్రమే. నువ్వైత్యములనారు.

భా—పోనిం. అదికానిం; ఇదిగియే నురు నిలుపునవలసియున్నది.

భా—ఏదెస? కృత్యచర్యము నడదాగోమి?

భా—అందులకు నమ్మగిలునంపుటయే మీదనగదా!

భా—నీ—అత్తయిది చిట్టినవచ్చి మిదిదా మునసకే?

భా—మీమియునులేదు. యోగపురరాజు సంతసించునది తాము పోనిం? మీకేదోనదేదా?

హిద్రో—బేను

భగ—ఆచారికి ధర్మకైదు రాజ్యాశ్రమముపై యాశనిస
మాన్యమైన సౌదామినిని రహస్యముగ గొనిపోయి పెండ్లి
పెట్టెను, రక్షింపఁబడినదియును, సౌదామిని వనదుర్గ
మున యోగినిగా నుండుటయు, నీలోన పుత్రీకావియోగ
దుఃఖమున మంచముపట్టి యాశనిభార్యకూడ మరణించు
టయు సయితము మీఁకరిగిన విషయములే.

రుద్రో—బేను.

భగ—శరువాహ, అత్యంతసింహుఁడు చాలదిశములు
అవమానదుఃఖముచేరెను, భార్యవియోగదుఃఖముచేరెను
పదువ్రదుమొగములఁ జూచుటకేచాల లక్ష్మించెను. తునకు
రాష్ట్రముపై విరక్తిచంది, వనవాసమొనర్పి సంకల్పించెను.
అట్టిసమయమున నొకజ్యోతిష్కుఁ డొక నిరుపేదబాలుని
చేయించాచి, యాశని పదునారవయేట యోధపురరాజ్యాధి
కారయోగము గలదిచెప్పగా నత్యంతసింహుఁడబాలునింటికిఁ
గొనివచ్చి సమస్తసౌఖ్యములను సమకొని పెంచుకొనుచు
న్నాఁడు. ఈనడుమ కొన్నినాళ్ళకొదలు చిత్రసింహుఁడబాలు
లునితోఁగలసి వనదుర్గమునకరిగినట్లును, అచ్చట భగవతి
యుపదేశమున మనస్సుమరిలి, ఢిల్లీశ్వరునిపైకి వనదుర్గవా
సుఁడు దాడిపెట్టు సందర్భమున తననేచలను తోడుగాఁచుచు
టకను, మరణమందిన రక్షింపఁబడియొక్క శాంతిగల్గించు

టకును, దేవసన్నిధానమునఁ బ్రతిష్ఠిచేసినట్లును, ఒకారోకోరిమగుననిన్ననే వినియుండును.

రుద్ర—ఓహో! అట్లుగను నేదోయొకవిధముగా యోధపురమున కొకవారసుదాసు డమరి పోయినాడన్నమాట?

భగ—మీరుసరిగా నాలోచించితిరి. ఔను. ఇప్పుటివఱ కామతిలేని యశశసింహుని సంకల్పమట్లే.

రుద్ర—అట్లే తుదకంట జలుగునా?

భగ—ఎంతమాటాడితిరి? జలుగునా? జలుగునెత్తుమా? ఇంతంతవీరులు బ్రదికియుండఁగా రోకలిత మెత్తుగొరుననాథబాలుఁడా యోధపురరాజ్యమున కధికారియగుట! ఒకబోడిజోన్ముని వెట్టి మొట్టిమాటయా యందులకుఁ బ్రమాణము! మతిమాలిన యశశసింహుని వెత్తిపంపకములు లెక్కలోనికి వచ్చునా?

రుద్ర—అట్లయిన నిష్పడిందుల కేరుచేయఁదగినది?

భగ—ఆయాలోచనమే తమరుపదేశింపఁ దగినది.

రుద్ర—అట్లుగాదు. నీవేదియో యొకసంకల్ప మొనర్చుకొనిదా కార్యనిర్వహణమునకై నాకొఱకు వారణాశ్రమి నది. నీయాహు ముందుగాఁ జెప్పుము. ఎడప నే నందలి సాధక బాధకముల వెఱిగించెదను.

భగ—ఏమున్నది? మనప్రభాకరు నారఁడు పెంపకము చేసికొనికదో మనమిదివఱ కాలోచించిన దానికె

తోడై చిన్నూరు యోధుర రాష్ట్రములు పెంపు మానంశ
మునందే నిలిచియుండును. అప్పుడు మంత్రాష్ట్రము మీకు
ఓంఽమున నిలిచియుండును. ఇదే నామాలోచనము.

ఆమాటవిని రుక్మిణర్మ చాల నేపాలోచించెను. ఈద
కాశంబోంక శిరఃకంపముచేసి,

“ఎదిగి మారుడగు ప్రిభాకరుని సంపదము చేయుట
యనుమాటయగులి యగ్ధమేమో నాకు దో మటలేదు.”
అని యెను.

ధీ — సంపదమనగా : కలము మారిగూడదు.
గోత్రము మారిగూడదు. రాష్ట్రముమాత్రమే సరికిమిం
దెవలెను. అట్టిపక్షివుల్లెనే వ్యవహారిము ననువదలెను.
కానిరా మునుగుప్తమున ద్విరరీసిగా మునాన నానిమి
కొనలెను. ఇదే నా కీతి.

ధీ — ఈవిషయ పక్షివులయందు మునాన యభి
ప్రయమును లికిం రా?

ధీ — నాని యగ్ధ వ్రాయ మెరి? నాని : ము
మేమిప్పిస నిచింప!

ధీ — మునూలో : ము శ్రేష్ఠముగ నేయున్నది.
కని, కని పక్షివనాన మేమగునో పుట్టిన కని గాని పెప్పి
జూను.

ధీ — కాని : పక్షికి మెట్లగునో లట్లగుచు, ముట్ల
గునో ముదుగా మునూలో దనములో మునింగి, కిన్తవ్య

మూఁగులమై చు-చుండి చేయుచది మా-మీమున్నది.
మనపనియందు మనముండుట మంచిదిగాదా?

దాని—అట్లయిన నేనిప్పు చూచేయవలసియున్నదో
స్పష్టముగ నెఱింగింపుడు.

భగ—యోధపురముచుండి, అ సరిగ్గాను నిర్మిం
పుండు. ఇమకు మర్యాదలవిషయమై నేనెఱింగింప చుక్క-అయే
లేదు. ఎనను నానిధి నేను చిరవహించెదనీ. అవిధింపుడు.
ఆకనికరి గల్గినకష్టములకై నానుభూతిం గనఁబఱపుండు. రా
ష్ట్రమన్యాకాంత మగునేమోయరు భీతిని సూచింపుండు.
ఇరుకైరు యోధపురరాజ్య మపహరింపఁదలఁచిన మచ
రహస్యదంతము శిలినెట్లు చెప్పుడు. మేవాప యోధపు
రాజ్యములు కంఠను నీరక్షిరముల న్ని శిఖ్యమున చున్నదో
ఇశువులు శేరిగూడలేరని పలుకుడు. అందులకొక్క ప్రభు
పుగలుటయే యుక్తమిహుండు సూచింపుండు. చిత్తూరురాణి
మనప్రభాకరుని పెంచుకొనుట నినుమతించెననుండు. యోధ
పురమచకు సముదము ప్రభాకరుఁడే ప్రభువగుట యుక్తమ
మా? మనుండు. అని యుద్దేశమొప్పున్నదో విహించి
సామదాచభేదములను ప్రయోగించి చూడడు. గురకు
కార్యము సఫలము గాకన్నయెడల నాగవదియగు ని శోపా
యమునకు మనప్రయత్నములు మనము చేసికొనవచ్చును.

రుద్ర—చిత్తము. అట్లయిన శేషకడనే శేష బయలుదేరెదను.

భగ—నాధ్యమైనంతవఱకు నామముచేసే నార్యానుసంబంధమున చూడఁడు?

రుద్ర—ఇదివాకు మీరు వేఱుచెప్పనలెనా?

ఆటవ ప్రక్రియము.

౧౮౫౬.

వైద్యుని యాషధప్రభావము వలన నిద్రాపవ శుద్ధైవ యజ్ఞసింహము సంపూర్ణము. నిరువదినాలుగు గంటలు నిద్రించెను. ఈలోపల వైద్యుడు వచ్చి తనయాషధప్రభావమును వణికించిచెప్పి, ఇప్పుడు ముఖ్యముగా నీయన సర్వావయవములకును మంచి విశ్రాంతికావలయుననియు, చందులకయి నిద్రను గల్గించు నాషధమునిచ్చితివనియును, నిద్రలేచిన వెంటనే శరీరబలమునకు మంచియాషధము నొనగెదననియును వచియించెను.

విమలానందుడు వైద్యునితో నిట్లు సంభాషించి సమంజసగానే యొక సేవకుడగుదెంచి విమలానందునకు సమకర్పించి చిత్తారునండి రాయబారియై వచ్చిన రుద్రేశ్వర రాజుగారికిం వెను. విమలానందుడు రాజ సమీపమున న

దాశివుని గూర్చుండఁజెట్టి తాను స్వయముగ రుద్రశిర్మ
కెదురుగా నదిగి సన్మానపూర్వకముగా లోనికిఁ దోడ్తెచ్చెను.

ఆదినమున రాజనానమున రుద్రశిర్మ నామమున విస
నివారులేరు. సాధారణముగ నానందేశ్కండికిని కడలకే కన
లఁడు. తుదఁకెక్కికేచి వచ్చినచో నాస్థుమున మనసంతో
భము, విషాదము, సముత్పన్నమ మయే తీరును. అందుచే రా
జనకు లొలుతనే యనారోగ్యముగ నున్నసమయమున య
మధర్మరాజువలె దర్శనమిచ్చిన రుద్రశిర్మరాక్షసు వినుట
తోడనే. విమలానందుఁడు మిగుల ఉమకితుఁడై యెట్లయిన
నాననివి సంతోషముగ నావల కంపివేయుట యుక్తమమచి
కలంచెను. అందులకే యాతఁడు స్వయముగ నెదు రేగను.

రుద్రశిర్మను వెంటఁజెట్టికొని విమలానందుఁడు రాజ
శయనించియున్న మందిరమధ్యమునకు వచ్చెను. రుద్రశిర్మ
గాఙ్గస్థియేమియును బాగుగ నుండిలేదని గ్రహించి విమలా
నందునిఁజూచి

“ప్రభువున కస్వస్థతగా నున్నదా?” అని యడిగెను.

“ఔను. నిన్నటివఱకును క్షేమముగనే యున్నాను.
నాతోడి వనదుర్గమునందలి సమాచారములనుఁ గొన్నిటిని
చెప్పుచు సంభాషణమధ్యముననే యుద్రేకిపూరితులై యే
మేమియో పల్కుచుఁబడిపోయినారు.”

రుద్రశిర్మ యామాటలకు మిగుల విస్మితుఁడయ్యెను.
అనికరింపబడి మానసోద్రేకిమునకుఁ గారణమేమో, అతఁ

డెట్టి యనందభవనములచే మూర్ఛాగతుడయ్యెనో తెలిసికొనవలయునని రుద్రేశ్వర్ హృదయము సముత్సహించెను.

రుద్ర—మీమాటలు మిగుల విస్మయమును గల్గించుచున్నవి. అయ్యయ్యా ! అశశింహుఁడు మిగుల మేత్తచిమవస్సుగలవాఁడు. పాపమాతని హృదయావస్థ యెట్టిది ?

అశశింహుఁడు రత్నసింహుని విషయమగు నుద్రేకముచే మూర్ఛాగతుడయ్యెనని చెప్పినచో రత్నసింహుఁడు శమయువరాజునైన రుద్రేశ్వర్ యజితసింహుని విషయమున సంశ్లేష్టహృదయుఁడగుననియు, కుటలహృదయుఁడగు నాశనినేదో విధమున నానందింపరచి సంపుటయే యుక్తమార్గమనియు విమోచనండుఁడు శలపోసెను.

నిమి—అపరిచితములగు పూర్వమిత్రుల శపోనవమానకరిగి యచ్చట అగడ్తాత్రియగు శ్రీపురనుంగరిని సందర్శించియు డెను. మీయువరాజుగు రత్నసింహుని తురకలు దారుణముగ హత్యచేసిన వృత్తాంతమును భగవతి యాశనిక స్మృతిగలిగించి చిల్లనన్యసమేకమై శాను శరుణైరు వినాశమును సంకల్పించుచున్నారనియు, అందులకు నీసహాయము కావలయుననియు, అశశింహునిదిగి స్వల్పే, యని యాశనిచే దేవీ సాన్నిధ్యముననే, ప్రితిష్ఠ చేయుచుకొనెను. ఈయన యా వృత్తాంతమంతయు నాతో చెప్పుదు నంశరాశవాన దృష్టిసారించి రత్నసింహుని యాశ్రితి కనక గార్పించినవిధమున

మహాదేవి కావేళ సంక్షుభితచిత్తుడై “నీకాత్మశాంతిని గల్గింతును. నీకొఱకై యుద్ధముచేయుదును” అనిపల్కుచునే మూర్ఛనందెను.

రుద్ర—అప్పటిమూఢుల యుద్ధవివేకమును మెళకువరానేలేదా?

విమ—మెళకువ వచ్చినది. కాని వైద్యమహాశయుడు వచ్చి యీయనసర్వాంగములకు నిష్పాపము క్షమించి శాంతి యవసరమని చెప్పి నిదురిపట్టుట కొషధమిచ్చినాడు.

రుద్ర—ఇట్లే నిద్రయందెంత సేపుం ఎనో తెలియునా?

విమ—అదివైద్యులే చెప్పవలయును.

ఆమాటవిని యచ్చటనే యున్నవైద్యుడు

“అయ్యో! నేనుకూడ అదే చూచుచున్నాను. నాయకావధిబల మిరువదినాల్గుగంటలకాలము. అనగా సంపూర్ణముగ నొక్కదినము మాత్రమే యుండిగలదు. ఇప్పటికి కొంచె మించుమించుగా నిరువదినాల్గుగంటలును పూర్తికావెనవి. ఇంక మెళకువరావచ్చును. మెళకువ వచ్చినవెంటనే సత్తువ గల్గుటకొషధమున సిద్ధముగ నుంచుకొనియున్నాను.” అనిపలికెను.

రుద్ర—నేను కొన్ని రాజీయవిషయముల నీయనతో సంభాషింపవలయునని వచ్చితిని. అవి చాలముఖ్యములు; ఆల

స్వముఁగూడనివి; మెళుకువ నచ్చినశోడనే నేను సంభాషింపనచ్చునా ?

వైద్యుఁ—అది-యిప్పుడు నిర్ధారణముచేసి చెప్పఁజాలను. నేను దేహబలమునకై యాయనకుఁబోవు నౌషధము చెయుపచిని బట్టికొప్పవను.

శరువాత రుద్రేశర్మ యేమియును మాఁగలేదు. ఆమందిరిమునఁ బ్రవేశించినప్పటినుండియు నాశని దృష్టియుఁ తయును సదాశివునిపై నున్నది. అతఁసింహుఁడు పెంపకము చేసికొనుచున్న ఏదబాలుఁడితఁడే యైయుండునని రుద్రేశర్మ గ్రహించినచు, అప్రసంగ మెత్తుట శనకార్యమున కవరోధ కారణమని శిలసికొని మిన్నకుండెను. సదాశివునిఁజూచి యీశఁడెవ్వఁ? రనియైననుఁ బ్రశ్నింపలేదు.

శరువాత నిశ్శబ్దముగ పదినిమిషములకాలము గడిచెను. అందఱును ప్రశాంతదృష్టులతోడ నజిగ్రసింహునివంకకే తిప్పవేయక చూచుచుండిరి. అప్పుడాశఁడు సన్నని మూల్గుతో నొకవంకనుండి యింకొకవంకకు పొయెను. అసమయమున విమలానందుఁ డజితసింహునితో నేమో మాటలాడి నుద్యోగించెను. కాని యాశఁడు నోరు మెదల్పక పూర్వమే వైద్యుఁడుచేతితో సంక్షేపేసి మాటలాడవలదని సూచించి, మెల్లని కంఠస్వరముతో

“ఇప్పుడేమియు మాటలాడింపకుండు. ఆయన తనంతట తానే విశ్రాంతి పొంది మాటలాడినాడు.” అనిపలికెను. విమలానందుడు మరిల మాటలు లేదు.

ఏడివ ప్రకరణము.

చురుకెగిరి తిపిగుకొడుము

కొంతసేపయిన పొరలినతరువాత నావులించుచు నా తసింపాలుడు కన్నులుదెలుచెను. విమలానందుడు దగ్గటకు బోయి శరీరమును పట్టిచూచుచు,

“మహారాజా! ఎట్లున్నది? శరీరమున తేలికగానున్నదా?” అని యడిగెను. అతనిసింహుడు తలయెత్తి విమలానందునిజూచి, హీనమైన కంఠస్వరముతో “విమలానందా! నీవింక చిక్కచనేయున్నావా?” అని యడిగెను.

విమ—మీగీర్తిలోనుండుగా నేచిక్కడనుండక వేలుగా నెక్కడనుండెదను?

అ—నాపాదములదగ్గట చున్నవారెవ్వరు?

విమ—మన సదాశివ్రుడు.

అ—నాదాదాయేనా? ఏడియేడి? నాయనా? నాచిన్నిదాదా! నాముద్దులదాదా? ఎక్కడనున్నావు? ఇకరా? నీముద్దు మొగమును నాకుజూపుము. అబ్బా! అబ్బా!! నీవు నెంతో పీడకలలను గల్గినితండ్రి! నీకేకీడును

గలుగకుంపనుగాక ! ఈ లోనివృత్తాంతమువలెనే నీమీడివీష
లును కల్గితై పోవుచుగాక !!

సదాశివుడు పాదములదగ్గఱనుంచి లేచిపోయి, య
శసంహునకు దగ్గఱగాఁ గూరుచుండెను. అతిశసంహుఁడౌ
బాలుని మృదువగుహస్తముం దనచేత నుంచుకొని ముద్దుబె
ట్టకొని “నాయనా ! స్వప్న మే నిజమైయుండినయెడల నిన్ను
మరలఁ జూచియుండక పోవుదుననుమా!” అనిపలికెను.

ఇట్లనుచు నశిశసంహుఁడు నల్లడలఁ బరిశ్రమచేచు. అప్పు ట
రుద్రేశ్వర మొగమాశనికీఁ గాన్పించెను. అశిశసంహుఁ
డాశ్చర్యపడి, “నిన్ను శుశుచుకొనుచు లేచికూరుచుండి,

“ఓహో ! ఇదియేమి ? రుద్రేశ్వరగారావలెను గలయనే
సినారు ?.....స్వామీ ! నమస్కారము.” అని పలి
కెను.

రుద్రేశ్వర, యాతని నాశీర్వాదించి కొంచెముదగ్గఱగాఁ
గూరుచుండి “రాజేంద్రా ! ఇదియేమి ? ఇంతగా వ్యాధి
స్థులై నీరసించియున్నారు!” అనియెను.

అట్లనీరసించుటయేమో నిజమేకాని నాకుఁగల్గిన
వ్యాధి యెట్టిదో నేనింతవఱ కెఱుంగను.

ఇంతలో వైద్యుఁడొక యాషధపుగిన్నెను తీసికొని
వచ్చి

“మహాప్రభూ ! దీనిని, నేవింపుము. బలము చేత నీర
గలదు.” అనిపలికెను.

అజ్ఞానాంఘ్రిపదాహము మిక్కుటముగా చెగుచు
న్నది. ముందుగా దాహశాంతి కేదైన చిప్పింపునను. తరు
వాత మందు త్రాగెదను.

వైద్యు—ఇదియే దాహశాంతినిగూడ గల్పింపఁ
గలదు. ఇదిత్రాగిగుట అపథమువలె నుండదు. పానీయము
వలెనే యుండును.

అతతసింహుఁ డాయాషధములత్రాగి,

“పానయోగ్యమైనదే! కాని మిక్కులి గానిగాను
న్నది.” అనిపలికెను.

వైద్యు—విదులిమషములఁ గ్రమగ్రామి మిక్కులియు
త్సాహముతో సంభాషింపఁ గలిగినంత ముకోబలము గల్గును.

అజ్ఞా—ఇప్పుడే యుత్సాహముగ నున్నది.

వైద్యు—అట్లును నీరునగ్రర్థగారు శ్రమతో చేది
యో రాచకార్యప్రసంగము చేయఁగలఁచి నచ్చినారి ట.
సంభాషింపఁగలరా?

అజ్ఞా—అహా నిస్సందేహముగా

వైద్యు—శరీరమునఁ గలి నీరసబ్ధిని గూర్చియు కా
దుదా?

అజ్ఞా—ఇంకను నీరసమెక్కడిది? మియాతాషధప్రభావ
మశ్యచ్ఛ్రమ గాదా?

అఘ్రిప రుచిశర్మ—యః సింహునిఁజూచి

“మనమీశంభావణము నేకాంతము” కొనరింపవలసి యున్నది. మీమంత్రిగారగు భగవాన్ సహాయడల్లు నాకిను జ్ఞుచ్చినాఁడు.” అనియెను.

ఆమాటవిని విమలానందుఁ డి సంతోషునితో,

“ఏమిసెలవు?” అని యడిగెను.

అ—మీరు కొంత సేపావలయుండు. ఏకాంతమున సంభాషించుటయే వారి కభిరుచి మైచయెడిది. చట్ట చేయుదును.

విషహృదియు డగ్గు రుద్రేశ్వరవద్ద నొంటరిగ నుండునని యనిపించి యరుగుటకు విమలానందున ‘కేమాశ్రమును నిష్క్రములేకొనెను. ఐనను చేయునదిలేక సదాశివుని, వైద్యుని మెటఁగొని కూవలించుకొరమున కరిగెను. అప్పు డిది సహించు, రుద్రేశ్వరయు నిట్లు సంభాషించిరి.

రుద్ర—రాజేంద్రా! కమకుఁగల్గిన మహావిషత్తులకు రాజధానమం యుఁ గన్నీళ్లు గార్చుచున్నది. ఐనను సందతీ కన్న మేము విశేషముగ విచారింపదుచున్నాము. ఏమనిన; మీవిచారివిషయములయందు మాయువగాఁగు రక్షింపఁ నిహిత్యకాఁడ మిళితమై యుండుటయే గుండునని గాక ణము.

అ—రక్షింపఁబడి ఘోరపథకు నేనే కారణమైయున్నానని రాజధానమం యు ననుకొనుచున్నది. నాహృదయ

ము సముద్రము లలే శుంచి దుఖమగుచున్నది. ఇందులకు నిట్టి మహాసాధములు మీకు నేరొనరించినందులకు నాయుడు మీకు నాచుభూమినిజూపి విచారింపటకుమారుగా శ్రోధముదీర్చుకొను బ్రయత్నింప నలసియున్నదిగాదా?

రుద్ర—అశమా గడితిరి! అదియెచ్చటో యుక్తాయుక్తము లెఱుంగనిమూఢులు శలంపవలసినవిషయము. రాశ్ట్రసముద్ర బ్రబలములైయున్న రాజ్యములు మేవాడి, యోధపురములుండే. దేశస్వతంత్రతారనమును నిలుపగల మహావీరులండును నీంప రాజ్యకలంబములయందే జన్మించియుండిరి. మన యీండురాజ్యములును కుడి యెడమకన్నులవలెను, నీరక్షిగములవలెను, మెరుగుమగడిన మసలును తీర్పురాంతకక్షేత్రం దేరిగడలేనిమాట నియు, ఐనచ విధి సంఘటనమునకో, కాలక్షైపరీత్యమునకో యెట్లుననేరు? తమ కమారికొన్ననుగు సాదామిది మేదుపునకిచ్చి వివాహము నేయు దురుదేశము మీకుగలిగినది.

అ —రుద్రశ్రీగారు! విధిసంఘటనమును కాలక్షైపరీత్యమును ఇందులకు గాఢములుకావు కేవలము రాజ్యమునకు దురాశాపశాచము చెవులు పట్టుకొని నన్నొకచర్మ సాధు భంకంక్షిని కూడినవి. కేవలమిది నాబుద్ధిహీనకక్షన్న పేగుగాదు. ఇందులకు నన్నేల తులంపనలెను. నాయుడేల సాచుభూమిని జూపెనలయును?

అశిశంసెహుండు శనకిన్నులవెంట గారుచుండిన, బా
ష్పధారాప్రవాహమున, వస్త్రాంచలమున దుఃపచుకొని
యెను. రుద్రేశర్మ జాలించు చూపులతో నాశనిజూచుచు
అంగని కరణలముం దన కరణలమున గీలించి

“మహారాజా ! శిశిరదేవీ సజిగిపోయినదిగాదా !
ఇప్పుడు దుఃఖించి యేమిలాభమున్నది ! ఆశ్మశంశయ మన
ముం కేసికొనుండు.

అ=—విచారముచే, ముంక్షిబారియున్న నాయూ
శ్మశంశయచునమునందుటకన్న వేరుమాక మేమియు
న్నది?

రుద్ర=—శిష్టము లొంగ రావనుమాట నిశ్చయము కా
కయుండిన రసపుష్ప రాజ్యలక్ష్మీ శిరోవిభూషణ మనందరిన
శమకూర్చి శనయమేచ్ఛకళంకితయగుటయు రాజస్థానమున
కంఠాశిని విషాదకరముగ రక్షసిం హుడు మ్లేచ్ఛ ఖడ్గాహ
శికిర బాలగుటయు శమ్మ దైవసమాచముగ నమ్ముకొని
యున్న గృహధర్మలక్ష్మీ స్వరూపమగు కళ్యాణదేవి పుష్పి
దుఃఖమున నీప్రపంచమును విడిచిపోవుటయు సౌదామినియో
గినియైపోవుటయు నిన్నిదుఃఖములు మీకలకై నొక్కమా
టగుగ గూలినవి.

అశతసింహుండు రుద్రేశర్మమాటల కేమియుఁ బ్రత్యు
త్తరమియలేదు. శిశిగిపోయిన విషాదిగాధలన్నియును చిత్ర
పటములవలె నొకటివెంటనొకటిగా నాతనికిన్నలకుఁ గట్టు

అపల్కులగు మర్వాకలేదు; శాంతములేదు; ఆకరణలేదు; అసంకములేదు - కర్మశములై క్షేమణములుగ నుండున. ఆకస్మికముగఁ గలిగిన యాశని ప్రవృత్తినావిభేదముగఁ గుడ్రేశర్మ మిగులు విస్మితుడయ్యెను. బలహీనతచే పరిండియండిన యాశనిచిత్తమున కింతటి యుద్వేగమెల్లఁ గలిగెనాయని యాశంకాశ్చర్య పడఁగఁ జెప్పెను. అడిగిన ప్రశ్నకు శరమీయకపోవుట యుక్తముగాదని యాశంక ముఁగినిఁబూచి,

“అయ్యా! శాంతింపుడు. నేను మరేవిధమగు సత్యాచారవాక్యమునుఁ బరికియుండలేదు; శరమరొకశాలుని పెంపకము చేసికొన్నయెడల శ్రేయమోయని తోచియట్లంగిలి” అనిపలికెను.

ఆమాటవిని యశతసింహుఁ డొక్కమాటుగఁ బెద్దసెట్టుననవ్వి రుద్రేశర్మ వీర్ముచై దట్టించు

“సెబాస్! రుద్రేశర్మా! సెబాస్! నీకింకను తోడుచున్నదా? అట్లయిన నీబుద్ధిబలము చాల మెచ్చుకొనదని నడే! నీక్షణక్షణము మేము పుత్తునిఁబెంచుకొనుట శ్రేయమని తోచుచున్నది; గాని మాకిదివఱకే తోచినది. తోచియే మాచిన్నదాదాను పెంచుకొంటిమి” అనియెను.

అశతసింహుని యీవిక్రీతచేష్టలన్నియుఁ జూచుచున్న రుద్రేశర్మను అగడమైన మధుపానము చేసెనాయను దురక్షప్రాయము కలిగెను. వైద్యుఁడె పథము విచ్చునంతవఱకఁ గడు ప్రశాంతముగనుండి, కారవప్రపూర్ణ సంభాషణముఁ

యొనరించెను. ఆయాషధము నేవించినపిదపనే కృమిమముగ నిట్టిభాషణము చేయుచున్నాడు. రుద్రశర్మ యాతని పలుకులనాలకించి ఆతఁడు సదాశివుని పెంచుచుచినవృత్తాంత మెఱిగినవాడయ్యును తాను కొంచెమైన నెఱుంగనిచంగమున ఆతనిచేతనే చెప్పింపదలచి,

“చిత్తము అటులనా?” అనిపలికిను.

అ — ఓం. . మాదాదాను నీవెక్కడును మాపనట్లున్నావు. నీకుగూడను.

అనిపలికి యాశంకింపఁ గు నిగ్గిరిగా— “దాదా!—దాదా!! ఇటురమ్ము చిన్న మర రుద్రశర్మగారు గూచి సుతోపిందెడరంట?” అని పిలిచెను.

ఆపలుకులు బయటకు వినఁబడుటతోడనే విమలూచు మచివద్దను వైద్యునివద్దను నుండిన సదాశివుఁడు

“నాదా! ఇదెనచ్చితి?” అనిపలుకుచు నామరగ వందీరమధ్యమునకు వచ్చెను. ఎందుచేతనోగాని సదాశివుని జూచినప్పటినుండియు, రుద్రశర్మ యాశ్చర్యమున నసహ్యించుకొనుచునే యుండెను; సదాశివుఁడువచ్చి యతఁనింబొని శయ్యపైఁ గూర్చుండెను.

ప్రకృతలక్షణములను స్థితిగతులను విమర్శించునది, సదాశివునియందొప్పున అవగరికిములులు అసహ్యములును నగువిషయము లేనియును లేకున్నను ఒకానొక నిరుపేక్షబాలకుని నతఁనింబొందు పెంపము చేసినాకెనని, రుద్రశర్మ

వినియున్నాడు; ఆశాలులు రాజశూన్యవార్షమున విరళమున నున్నట్లుగా మూతవికి, కిష్టమునను-
-అను. అ తునిది నిలవించి శాస్త్రమున

“మహాప్రభూ! సమవం¹ సమున్నత కారవమశోకృ
న్నగు రాజో శములీ విరుపేదశాలునిగాకి శమయభిజాశ
వంశమున క్విమిమరీశి² ప్రఖ్యాత మశోకృన్నని పెంచుకొ
న్నది యు క్తిమన, పుణిపాశ్రమన చగునుగాదా?” అని
యెను.

ఆమాటలు విని బడినతోడనే యతని గూర్చి
హాసలనూదాశించుటెను. ఆతని మొమున విక్రమముగా
నేసి,

“విను—రాజరాసమున కిం ని భశావిదా
నీవు! నీవుచెప్పుము గూర్చిము ఏశాలునిచెంచుకొనిన యుక్తి
మును ప్రితిపాశ్రమును నంపనో” అనియెను.

అని—మంచియో - క్తియో- ఆగ్రహముమాని
నాటుక లాలకించెను గాని, సమర్థి కోపపించున్న,
నేనేమిప్పనిలను?

అని—రాజరాస! కోపముగాగు; కేను మంచిమా
టయో చెప్పుచున్నాను. ఉలికిపడవేరు? కాకున్న నీవంశ
ధీవిశాక గూర్చి రాజమున వింశవృత్తికి గుడు? గాగ్రహ
ణమే సామాన్యమైదా! అందు కిప్పుడైన గాగ్రహ

లేకు విచ్చేషమున నీలమున శ్రావ్యమణి మేళ రుద్రశర్మ
పేరువిన్న సెచ్చు గుండె గడగడలాడకుండును. రుద్రశర్మనజీ
వియై యుండుటనలచనే రాజగ్రానమునవమునతోచున్నది. ఏదీ!
కానిండు. తేను నదాశించదాదారు పెందుగుట నలశిగారవ
మునక లోపముచియూక్షేపించితివి. సరియే; ముంచిని. సమ్మతిం
చితిని. మరి తేనెవ్వని పెందుగుదును? ఎక్కడైన నీ వెఱి
గిన న బేరుచిమనమున నన్నాడె? వెల్లము.

చుదగ్గము.

అని సెప్పుచు మిగుల నావేగముతో విగ్రహమున
లంఘించుటచేత నానూలు బయలుపెట్ట పెనులొందున
కను భీష్మగర్భిణిని, విప్రులముగ నివలించుచున్న. గుండ
శర్మకును అనిండుకాక, నేదియో నాక్కి హిము సభ
మిచిచరచివాకు నిశ్చయమగుచు. అప్పుడామన మిగానా
య-సాచి చిత్రప్రకారము విమలించునకు మిగుల నా
శర్మమును నీలిగించెను. అదియెచు గొల్గకామునుండి
యు నింకవలె నీలమున విప్రులము నెఱిగియేయు
న్నాడు. ఇతను, ఇట్టి మావేము, ఇట్టి విప్రులమును
నెన్నకు నాకాచోరుడి వెలున మును పెనులొందున నెఱి
గియుంటేను.

విమలానందుడప్పుడు సంశయభావముతో వైద్యునిఁ జూచి, “అయ్యా! ఇదియేమి? మిగుల బలహీనుడై నిస్సత్తువగానున్నదని చెప్పిన మహారాజిట్లు దారుణవాక్యముల నాడుచు విజృంభించుట కేమైనఁ గారణముండునా? ఔషధమును సేవించినచో బలమువచ్చునని తమరు చెప్పియుంటిరి. ఇది దానిప్రభావ మేమైననగునా?” అని యడిగెను.

వైద్యుఁడు అపరాధము చేసినవానితెఱంగున నధరదంశనము గావించుకొనుచు,

“మహాశయా! ఔను. తప్పక యీదోషము నావలననే జరిగినది. శరీరబలముకొఱకై నేనౌషధము నిచ్చియుంటినే కాని, యిది యింతవఱకువచ్చి వాక్కులహముగా నయితము ప్రవర్తించునని నేను తలంపనైతిని... అదిగాక, యిట్టి సమయముననే యీరుద్రభట్టాకండు దాపురింపవలెనా? వచ్చినను నిది ముందుజఱుగఁబోవు సంగతుల నూహించి యిది సంభాషింపఁదగిన సమయముకాదని వైద్యాధికారము నాధారముగాఁగొని నేనై నను నాటంకపఱచియుండవలసినది. నేను సయితమట్లుచేయక వారిసంభాషణమున కెడమిచ్చితిని. ఇది తప్పక నాదోషమే!” అనియెను.

విమ — అట్లనుచున్నారేమి? తమరిచ్చిన యౌషధమున నట్టిదోషమేమైనఁ గలదాయేమి?

వైద్యు—అవయవముల కన్నిటికిని స్వల్పముగ హామారీ కల్గునిమిత్తమై నేనాయౌషధమున కొంచెము మధురన

మును మిళితముచేసియుండును. అదే యంశగా ప్రవేశించుచున్నది?

విమలానందుఁడు నీతార్థము చేసి కడకుఁజూచుకొనుచు “అయ్యయ్యా! ఎంతవని చేసితిరి. ఇంతవఱకు ను దుర్గుణముల నెఱుంగని శ్రేష్ఠగుణసంపన్నుడగు మహారాజుచే మధుపానమును చేయించితిరా! ఈనాళ్లు పదుగురువన్ని నేమిగాఁ దలంతురు. ముందుముంది యభ్యాసమైనచో, నెంతపనియైనఁ జేయుటకు సమర్థుఁ గలిగినదిగదా!..... ముందుముందుమాట యెందులకు, రుద్రేశ్వర ముక్తిశ్రీము నెఱిఁగియుండియు, మహారాజుని మనస్సు కొప్పించుచు, మిగుల సవ్యక్తముగ, సడ్డదిడ్డముగ సంభాషించుచున్నాఁడు. ఇప్పుడే యిదియెంతదారుణముగఁ బ్రవర్తిల్లునో యని నేను మిగుల భీతినందుచున్నాను. నేను స్వతఃకంక్షియున్నచో మహారాజు సంభాషించుట కెడిమిచ్చి యుండును..... ఎటుపోయి యెటువచ్చునో కేనుగూడ దగిలినందునా?

వైద్యు—ఇప్పు డంతలోండఱయేమి? సమయము వచ్చినప్పు డరుగవచ్చును. ఆనలిగియేగదా!—పిలువకుండ ముందుగా సరిగిన కౌపోయి యెటువచ్చునో—సమయ మయ్యక మైగది గదా!

విమ—ఔను—ఆమామయు నిశమే.

నచిమిర చంద్రికాము.

ప్రశ్నా పరామి

అనంతరముని పలుకులు మిగిలిపోయి యింకా
మిగిలినాటికినీ సేవ చేయు. ఆనంతరముని యెత్తిపాపముమా
కలు నిందా ర్థములై మిగిలియుండుగా మిగిలెను. అప్పుడే
శ్రీనివాస చంద్రికా ముఖముగా చిట్టియన
మాదిగిరి వాక్యములు విని, సహించియుండలేదు. ఆనని
రోమగోమనాపములందును అవమానములు ముడికిపోవుదుం
గెను. అట్లము సప్తమ విడిచిపోవునమా యచి మాదిగి
ఉండుమాదిగి కిల్పించెను. కాని, మేవాడి మహామహిమిశేఖ
దీక్షితు భగవాన్ సేవించుచు యింకావాక్యములు జ్ఞప్తక వచ్చిచు
దుర నానా సుదేశవాక్యములు సముపే మితిసేవించుచు గెవి
సివేసి, పునఃసేవించు దేల్పుచున్న సోపానముల కి
ల్లుచుండెను.

మిగిలిపోయి యింకా మిగిలినాటికినీ సేవ చేయు. ఆనంతరముని యెత్తిపాపముమా
కలు నిందా ర్థములై మిగిలియుండుగా మిగిలెను. అప్పుడే
శ్రీనివాస చంద్రికా ముఖముగా చిట్టియన
మాదిగిరి వాక్యములు విని, సహించియుండలేదు. ఆనని
రోమగోమనాపములందును అవమానములు ముడికిపోవుదుం
గెను. అట్లము సప్తమ విడిచిపోవునమా యచి మాదిగి
ఉండుమాదిగి కిల్పించెను. కాని, మేవాడి మహామహిమిశేఖ
దీక్షితు భగవాన్ సేవించుచు యింకావాక్యములు జ్ఞప్తక వచ్చిచు
దుర నానా సుదేశవాక్యములు సముపే మితిసేవించుచు గెవి
సివేసి, పునఃసేవించు దేల్పుచున్న సోపానముల కి
ల్లుచుండెను.

“ఏమింజి— గాగ్గివాణప్రిభువుగారు! నాప్రిశ్న
కేమియు నున్నదము అచిచికిరికాదా యేమి?— ఊరిగు
న్నాను! అచి” పలికెను.

ప్రశ్నా గంధము కిరిస్వరముతోడ,

“రాజా ! నీయింటికివచ్చిన నన్ను నిందించి యిట్లు మర్యాదావిసర్జనముచే మాటాడి నాహృదయమును నొప్పించుట నీకు తగినపని గాదునుమా ! ” అనిపలికెను.

అఱి—ఎందుచేత ! అతిథిశౌరవలోపము చేసినను హేతువుచేత నాగృహస్థాశ్రమ ధర్మమునకు కళంకమువచ్చుననియా ! వచ్చిన నేమిలెండు. హీనజాతునిఁ బెంచుకొనుట చేత నావంశశౌరవమున కిదివఱకే లోపము వచ్చినదని నీమరు సెలవొసఁగియే యుంటిరి గదా ! ఇంక నాగృహస్థాశ్రమ ధర్మమునకు లోపమువచ్చిన మాశ్రమ నాకేమిలోటు ? ”

రుద్రేశ్వరుఁడైమాటలవలన చాలకోపము వచ్చెను. అతఁడొక నెంతోకాల మాతృసంయమనముఁ జేసికొనఁజాలకపోయెను. అతఁ డించుక దూక్షకంఠస్వరముతో—

“ రాజా ! నీయిష్టము వచ్చినట్లనుకొనుము. నాకందు వలన లోపమేమియునుఁ గలుగఁజోదు. కాని, నీవీ బాలకునిఁ బెంచుకొనుట మాత్రము మిక్కిలి యశౌరవము, నింద్యమునగు కార్యమని, మరల మరల నీమనస్సును హెచ్చరించుచున్నాను. ఇందువలన రాజస్థానమున నొక మహావిప్లవము సంఘటింపఁగలదని యెఱుంగుము. రక్తవాహిను లెల్లయెడలఁ ప్రివహింపఁ గలవు. రాజోవు నీప్రళయము నెట్లునమర్చించుకొందువో దానిం జూచుకొనుము. యశోవంతమగు నీమహారాష్ట్రము కేవలము నీయన్మత్తశత్రుతో కాక భావసంచ

లనముచేతనో యొకభిక్షునికరములందు, ప్రపంచజ్ఞానములేని
 యొకభిక్షుక బాలుని కరములందు పడిపోవుచుండుటను చూచి
 సహించుట కీరాజస్థానము పౌరుషహీనమైనదని తలంప
 కుము. రసపుత్ర సామ్రాట్టున కింకను పౌరుషదుర్భిక్షము
 కలుగు దుష్కాలము ప్రాప్తింపలేదు. విజ్ఞానివై మనఁదలంచిన
 వాఁడవైనయెడల, మేవాడ మహామంత్రీశేఖరుఁ డగు భగ
 వాన్సంహునకు సుగుణార్థిఘఁడగు ప్రభాకరసింహుడను
 కుమారుఁడు గలఁడు. రత్నసింహుని మరణానంతరమున
 మేవాడరాజ్యము నయిత మరాజకమై యున్నది. మరణిం
 చిన మహారాణా యమరసింహుని పత్నియగు మీరాబాయి
 యు నాబాలకునిఁ బెంపకము చేసికొనుట కంగీకరించియున్న
 ది. నీవు నయిత మాబాలకునే పెంపకము చేసికొనిన యెడల,
 మేవాడ యోధపుర రాజ్యములు రెండును నేకపరిపాలన
 మున చక్కగా పొందుపొసఁగి మనఁగలవు. ఇది మామేవా
 డరాజకీయవేత్తల సంకల్పము. మామహామంత్రీ యగు భగ
 వాన్సంహుఁడు నీకడ కీవశమానమునుఁ గొంపోయి నీయ
 భిప్రాయము నెఱిగిరమ్మని పంపుటచేత వచ్చితిని. పైన నీ
 యిష్టము. నాసందేశమునకు సరియగు ప్రత్యుత్తర మేదేని
 యిచ్చితివా? దానిని మామంత్రీకి సక్రమముగ నెఱిగించె
 దను. కాక, నీవిప్పటివలెనే యున్నత పైత్య ప్రలాపముల
 నాడుచుంటివా? వానిని నయితమట్లే యెఱిగించెదను.

మీరును, మీరును, తుద కేమగుదురో యీశ్వరుడెఱుంగును. నేనిందు కేవలము నిమిత్తమాకుండను, బ్రాహ్మణుడను, వార్తాహారిని అనిమాత్ర మెఱుంగుము. అందులకై నీయింటికి వచ్చిన నన్ను నీవు నిర్నిమిత్తముగ నిందించుట అవివేకమును, అప్రస్తుతమును, అవిచార్యమును, మీదు మిక్కిలి యపాయకరమునుఁ గూడనై యున్నది. నాపలుకులు వ్యర్థములని తలంపకుము. ఇందలి యర్థమును దూరదృష్ట్యుగలనాఁడవై యాలోచింపుము.” అని పలికెను.

రుద్రశిర్మ ఈన యుపన్యాసము నారంభించి సప్పటికన్న నాతఁడు దానిని పూర్ణచేయువఱకునుఁ బలికనపలుకుల నన్నిటి నాలకించు సరిక, అకతసింహుని హృదయక్షేత్రమున సముద్భవించిన యాగ్రహాగ్ని మిన్నంటెను. మధురనావేశ మూహశ్వమున, నాతఁడు యుక్తాయుక్త విచారదూరఁడై మహాగ్రహమున నొడలెఱుంగని యావేశమున నువ్వెత్తఁగ లేచి “దుర్మార్గుడా ! ఏమంటివి? నామందిరమునకు వచ్చి నన్నే దూషింపఁ దొరఁగితివిగా? బ్రాహ్మణుడవని యింక నేవును నిన్ను కనికరించి యూరకొంటిని గాక? ఇంక నిన్ను నైరింపను. నీశల తీగెదను.” అని పలికఁ గుర్రశిర్మ కేశములం బట్టుకొనియెను.

అకతసింహుఁడొట్లు భీషణముగ వేయుకేకల విశ్రాంత చిత్తమున నెప్పుడొట్లు పరిణమించునో యచి యూర్జ మంది

రమున నపవిత్రమైయున్న విమలానందున ను, వైద్యునక ను, విస్వప్రముగ విసంబడియెను. వారిఱువుదును, ప్రమాదము ప్రమాద మని కేకలువేయుచు, రాజుండిన గదిలోనికి బరువెత్తిరి. విమలానందుఁడును, వైద్యుఁడును, అమందిరముం బ్రవేశించునప్పటికి స్థితిగతులు మిగుల భయంకరములైయుండెను. సదాశివుఁడు “దాదా! దాదా!” యని యాహ్వానించుచు, సజ్జనసింహుఁడగును, రుద్రశిర్మక ను, సమమ నిలువఁబడియున్నాఁడు. రుద్రశిర్మక అకలిసింహుని చేతనున్న శనవి స్ఫూరిత కేశపాశమును విడిపించుకొని యున్నాఁడు. ఆకలినిరమున తళతళ మెఱయు నొక కరవాలము ప్రదీపించుచుండెను. అది రుద్రశిర్మక శన ప్రాంతరీక్షామునకై నెండుగొని నెచ్చుకొనిన కుష్మిణ్డమైయుండునని విమలానందుఁడు గ్రహించెను.

మొదటినుండియు విమలానందుఁడు శాంతజీవుఁడు. ఆశనిట్టి భయంకరదృశ్యములు మిగుల భయావహకరములు. ఆతఁడు రుద్రశిర్మకరమునందిలి కాలపాశమువంటి కరవాలముంగాంచి మిగుల భీతుఁడైపోయెను. విమలానందుఁడు గడ్డగిడివణకుచు నటునిటు పరువులిడుచు “నేనకలారా! రండు రండు. మహాప్రమాదము జఱుగుచున్నది. మనరాజేంద్రుని సీబ్రాహ్మణుఁడగు రుద్రశిర్మక చంపుచున్నాఁడు.” అని కేకలు వేయసాగెను. వైద్యుఁడు మహాధయ సంకులచిత్తుఁడై యొక మూలకొదిగి నిలువఁబడియెను.

అజితసింహునిదగ్గఱ నాసమయమున కరవాలముండి యుండలేదు. అందువలన నతిసాహసమున రుద్రశర్మ తనకర వాలమును పైకెత్తి యొక్కమాటుగ నాతనిశిరస్సును నటుకొ బోయెను. సదాశివుఁ డేప్పుడు నడుమ నిలువఁబడియున్నాఁ డు. ఇంకనేమున్నది. తుణములో యోధపురాధిపతి శరీరము శిరస్సునుండి వేరైపోవనున్నది.

ఇంతలో.....మహాద్భుతము!!—రుద్రశర్మ తనకర వాలముతోపాటు తానప్పుడుచేయఁదలంచుకొనిన మహాద్య మమునునూని, యజితసింహునిసేవకులు వచ్చులోపలకత్రోసి తరములను నిర్గమించి యామందిరమునుండి తప్పించుకొని యా వలఁబడి బయటనున్న తనయశ్వము నారోహించి పలాయనఁ డైపోయెను.

ఏమిజరిగినది?

చండికాస్వరూపిణియగు నొకభీషణస్త్రీమూర్తి రుద్ర శర్మ రాజుపైకెత్తిన కరవాలమును వెనుకనుండి లాగివేసెను. సేవకులు రాకమున్నే పలాయనమగుట యుక్తమని తలంచి రుద్రశర్మ పారిపోయెను.

అమెయెవ్వఱు?

ఉన్నాదనియగు పద్మిని.

పద్మిని యామహాపదనుండి రాజును తప్పించుటనిజమే. కాని, యానంకులకలహమున రుద్రశర్మకత్తివలన సదాశివుని

భుజభాగము గాయమై రక్తప్రవాహము లగుచుండుటనుమా
త్రమవరోధపరుపఁ జాలకపోయెను.

ప్రాణహత్యమాని ప్రమాదముతో సరిపోయినది!

తొమ్మిదవ ప్రకరణము

అకాలసన్న్మిదియే!

పూర్ణిమా నిశీధనమయము. శుభ్రచంద్రికలు బ్రీ
హ్మాండమునందంతటను పుచ్చపూతవలె మెరియుచున్నవి.
నిశాచరుని సంపూర్ణవిజృంభణమున నత్సంతతులు సహజతేజ
మును దోలంగియుండెను. నీలాకాశతలముమాత్ర మనంత
మై, శుభ్రమై, కాంతిమంతమైయుండెను. సుఖదాయకములగు
మలయపవమానాంకురములు విశాలాంతరాళమధ్యమున స
ముచిత స్వేచ్ఛాసంచార మొనరించుచుండెను. నిశాసమయ
ప్రచార ప్రముదితములగు పులుంగులుకొన్ని యనుక్షణ
స్వేచ్ఛాసంశయులగు మానవులకన్న నత్యధికానందముతో
నభోమధ్యమున గమ్యస్థానరహితమగు ప్రయాణము సల్పు
చుండెను.

అనాడు శుద్ధద్వాదశి. ప్రభుశూన్యమై, కళారహితమై
యున్న మేవాడ రాజసాధోపరిభాగమున నాకాశమువంకకు
దృష్టిసారించి నిశ్చలనయనములతోఁ జూచుచున్న సుందరాం

గియగు నొకబాలిక నిలువఁబడియుండెను. ఆమెవదన మా నందభావద్యోతకమై యుండలేదు. ప్రకృతిని సర్వమును సం తోషమయముగా నొనరింపఁజాలిన యాచంద్రప్రకాశమును రమణీయరజనీసమయమునుగూడ నాబాలిక నానందపలుపఁ జాలకపోయెను.

ఆమెయెవ్వరో మాపాఠకులకు తొలుత నెఱిగించియే అసంతర కథాభాగమున కరుగుట మాకు సర్వదా శ్రేయ మని తలంచుచున్నాము.

ఆమె మేవాడరాణియగు మీరాబాయికి పెంపుడు కుమార్తెయగు హైమవతి. ఆనాఁ డభగవాన్ సింహుఁడు హైమ వతీ సమావేశమునకై వత్తునని వాగ్దానమొనరించియు, రాఁ జాలక తానేదియో యవసరకార్యమున నరుగుచున్నట్లును మరలమూఁడుదినములలోవచ్చి కాన్పించి స్వయముగాకొన్ని విశేషాంశముల నెఱిగించెదననియు, కోటలోనొక కాలసర్పము తిటుగుచున్నదనియు, అదిసమయమరసి కాటువేయఁదలం చినదనియు, జాగరూకతగ నుండవలయుననియును నొకలేఖ నామెకడకంపుట మాపాఠకు లెఱిగియే యున్నారు.

అట్లాతఁడు లేఖవ్రాసినదినము బహుశద్వాదశి. నేఁడు శుద్ధద్వాదశి. ఇప్పటికి పదునైదుదినములు గడచిపోయినవి. ఆతఁడు త్తరమునవ్రాసినదే నిజమైనచో తప్పకనమాస్యనాఁటి కై నను వచ్చియుండవలసినది. అట్లును జిలువలేదు. పదునైదు

దినములనుండియు ప్రభాకరసింహుని వృత్తాంతము రవంతైన నామెకుఁ దెలియుటలేదు. ఒకటిరెండుసారులామె ప్రభాకరునివృత్తాంతము నెఱుగుటకై యొకదాసిని మహామంత్రియంతఃపురమునకుఁ బంపెను. కాని, యాప్రయత్నమును విఫలమయ్యెను. అతఁడెక్కడికిఁబోయెనో వారు సయితమెవ్వఱు నెఱుంగరు.

ప్రభాకరునివార్త నెఱుంగక హైమవతి మిగులవిషాదాక్రాంతచిత్తయయ్యెను. శుద్ధద్వాదశినాటిరాత్రి యామె పరుండెను. కాని, నిద్దురపట్టలేదు. ఆమె స్వీయశయనప్రదేశమును శూన్యముగావించి సాధోపరిభాగమునకువచ్చి చంద్రమండలమును, నక్షత్రసముదాయమునుఁ జూచుచు నిలువఁబడెను.

“నాటికిని, నేటికిని సరిగా పదునైదుదినములైనది. మూడుదినములలో వచ్చెదనని లేఖవ్రాసినవాఁడు మరలనే వాతఁడయిబంపకుండుటకు హేతువేమి? ఏదేనియపాయమునకు లోనైయుండఁడుగదా! అపాయమైనచో నదియెట్టియపాయము. ఆతఁడుత్తరమున వ్రాసిన కాలసర్పమునుమాట కర్థమేమి? అదినిజముగ కాలసర్పమై యుండునా? కాలసర్పముననుకరించు దుశ్చాత్రపుణ్డై యుండునా? ఇంతకును నన్నిట్టిసందిగ్ధవిషాదావస్థయందు ముంచి పోవుట దుర్భరమైయున్నది. తల్లిదండ్రులకైన నెఱుగరానిభంగి యుండేగనో, ఏకపు

తుగ్గిఁజై తమనకలాశకును నాధారమైయున్న ప్రభాకరుని పోలెడికి వీరింత ధైర్యముననుండుట కేమిహేతువో! వారికా తఁడున్నస్థలము తెలిసియే నాకుఁజెలుపకుండ మనస్యపలుచు చున్నారో!

అనితలంచుచు హైమవతి గగనము నుపలక్ష్మించుచుండెను.

ఇంతలోమందిరాంత రాధాగముననగ్గినదప్పుడును, యెవ్వ రోమెల్లగనడచుచు సాధోపరిభాగమున కెక్కినచ్చినవ్యవస్థ వినియువిననయ్యెను. ఆరెండువ్యనులును హైమవతికిఁ జిరపరిచి తములే.

ఆనచ్చువ్యక్తి హైమవతింబెంచి పెద్దదానింజేసిన మహా రాణియగు వృద్ధమీరాబాయి.

మీరాబాయి హైమవతియొట్టయెదుటకువచ్చి,

“బిడ్డా! ఇంకను నిద్రింపలేదా?” అనియడిగెను.

హైమ—లేదమ్మా.

మీరా—ఏమి? ఇప్పుడు చాలరాత్రి యైనదిగదా?

హైమ—ఎంతరాత్రి యైనదమ్మాయిప్పుడు?

మీరా—బిడ్డా! చంద్రమండల మెంతకిందికి దిగి పోయినదోచూడు. రెండుగంటలు కాలేదా?

హైమ—అబ్బ! రెండుగంటలేయైనదా! ఇప్పుడివ అకు నాకంటిపై గూర్చు పట్టలేదమ్మా?

మీరా—బిడ్డా! నీవదేపనిగ వచ్చినవాండ్రొస్తే బెం గపెట్టకొని నిద్రాహారములుకూడ మానివేసి యనారోగ్య

మును నిక్షేపమువంటి శరీరమును పొందుకొనుచున్నావు.
నీమొగ్గమెంత వాడిపోయినదో చూడు. నీకన్నులలోరక్తమే
మైన చున్నదనుకొనుచున్నావా? నీచేతులు.....

మీరాబాయి, ఇంతవఱకును నింకనేపటినుండియును
ప్రహరీగోడవంకకు నిర్నిమిత్తమైన దృష్టులతో జూచుచుండిన
హైమవతి యులికిపడి కెండడుగులు వెళ్ళకువేసెను. మీరా
బాయి తనసంభాషణమును నిలిపివేసి,

“బిడ్డా! అదియేమి?” అనియడిగెను.

హైమవతినోటమాట వెలువడలేదు. ఆదేకదృష్టిని
ప్రహరీగోడవంకకే ప్రసరింపజేయుచు “అదిగో: అటుచూ
శము.” అనుభావము సూచించునట్లు తర్రనితో జూపెను.
మీరాబాయి యావంకక జూడగా నొక సుదీర్ఘమగు కృష్ణ
సర్ప మాప్రహరీగోడయంచుననే ప్రాకిపోవుచు శుభ్రమగు
వెన్నెలలో మెఱయుచున్నది.

మీరా—అమ్మయ్యో! కృష్ణసర్పము:-

హైమవతి యామెను కేకలువేయవద్దని సంజ్ఞచేసెను.
మీరాబాయి యూరకుండెను. సర్పము తిన్నగా నంచుమీర
ప్రాకించునే కిందికి దిగిపోయెను.

హైమ—ఆకాలసర్ప మిదియే.

మీరా—ఏకాలకర్పము?

హైమవతి, తల్లితో ప్రభాకరుడు తనకు వ్రాసిన

లేఖాంశముల నెఱిగించెను. మీరాబాయి యదియంతయును విని భీతినంది,

“బిడ్డా ! ఇట్లునీ వర్ధరాత్రములం దొంటరిగ చరించుట మిక్కిలి యపాయకరము. రమ్మ. లోపలికిఁ బోవుదము” అనెను.

తరువాత వారిఱువురు మందిరాంతర్భాగమున కరిగిరి.

పదియవ ప్రకరణము.

అంధకారమందలి కృష్ణచ్ఛాయ.

హైమవతి మాతృశయన మందిరముదనుక వెంటనరిగి యామె శయనించిన పిదప స్వశయ్యాగారమునకు వచ్చి పరుండెను. పరుండెనను మాటయేకాని, యామెకు సరియైన నిద్దుర పట్టలేదు. రవంత కన్న మూతవడెనా. కాలసర్పము సిద్ధము. కోటలోని ఘంటాయంత్ర మప్పుడు నాలుగు గంటలు కొట్టెను. హైమవతి కన్నలు దెరిచిచూడ గా ద్వాదశీచంద్రబింబ మస్తంగత మయ్యెను. మెల్లమెల్లగా నంధకారము దిశాతలములందు వ్యాపించుచున్నది. ఆసన్న ప్రభాతశీతల వాతపోతములు హాయిగా వీచుచున్నవి. ఇంక విశేషముగ మేల్కనినచో నారోగ్యభంగముకునని తలంచి, యామె బలవంతముగ కన్నలు మూసెను.

ఈ వాక పదవిమిషములు శాంతిము' 'డికెను.
 ఈ వాక వృత్తాంతముల మాకును వేదియో చప్పుడుగుట
 విని హైమవతి యులిపడి వేచి శయ్యామధ్యమున గూరు
 చుండెను.

ఆనాడు హైమవతి పుండీన స్థలము ఉద్యానవన
 మధ్యమునందలి 'బ్రాహ్మదీరము. చుట్టును పరిమళివృక్షము
 లతోసరిసిములు సల్లకొని యున్నవి. దానినుండి వికచపు
 వృషాంధము సముద్రము ఘోరవేద్యమగుచుంకెను. శిద్ధ
 త్కమాలము యందు నాంద్రమగు సంభారము పుంభూత
 మైయుంచు.

హైమవతి కనగినాములకు విరలబడిన స్వలియో మై
 యుండున నలుమరల విలకించెను. అగదేమి? ఆనంపంగి
 పొది నమోమునకున్నదియేమి?

• అంధకారము నందలి కృష్ణచ్ఛాయ.

నల్లని కుచి ముగనమయమున నావి' నే క్రియు
 శనుచకు పృథ్వీమాకమైనట్లు బొమ్మలలో చిత్రింప బడు
 నా కివి' హిమింబోలిన యాచు శాహుగ్ధి విగ్రహము
 క' ధామాకృతి దాల్చినిలువబడియుంకెను.

ఆశ్చర్యకారము దిలకించి యామెచికి శాంత యయ్యె
 ను. మా'లా పట' సహితము చోరురాజేగు. అదిమాచవ
 విగ్రహమా? శాచియా? భూతమా? యచనదేహిమా

శాఖిపనా గ. సమై న ముచ దేయచికిరి స్వసముశోడ
దైర్వము దెచ్చుచి,

“ఎవరువారు?” అనిపలికెను.

ఆవిగ్రహము స్వల్పముగ సంచలించెను. హైమవతిగ
కింగి ధైర్యము గలిగెను. మరల “ఎవరువారు?” అని పడి కెను.

ఆవ్యక్తి మాటలడమగుని హస్తసంక్షేపే సూచించి,
రమక సహిషమునక చచ్చెను. హైమవతి శ్రోతైర్ధైర్యముం
దెచ్చుచి శిర్యాతలమునుండి లేచి నిలువబడి మెల్లనిస్వ
మున “మిత్రావ్వరు?” అని యడిగెను.

కృష్ణచ్ఛాయాసహితముగు నావ్యక్తి మిత్ర మిత్రా
మునకువచ్చి,

“అర్కచేయనద్య; నేను శివోపసమునంబని భిక్షుఁడను.
ప్రభాకరిసింహుఁ ఁ పంపఁగావచ్చితిని.” అనిపలికెను.

హైమవతి యధైర్యము సమసిపోయెను. పృథ్వీ
సింహ నామాక్షరములామె శ్రీవణపుటంబుల కాశామృత
ముం బోయుదుఁ డెను. ఆశనిక్షేమవార్త విసనామె యువ్వెళి
లూకుచుండెను. హైమవతి యాశతో ముందుపకువచ్చి,

“ప్రభాకరిసింహు డెక్కడనున్నాఁ ఁ.క్షేమమేనా?”
అని యడిగెను.

భిల్ల—శివోపసమునంబునన్నాఁ ఁ. ఎన్నవేముఁ
దీసింపగిమ్మని ఎన్నపింపనాఁ ఁ; ఈచ నికొఱకై సవామొ

కటి సిద్ధముగానున్నది. రమ్మ. ఆలసింపఁగూడదు. ఇతరులకీ సంగతి తెలియఁగూడదు.

హైమవతి విషమావస్థలోఁ బడిపోయెను. ఆమె భిల్లుని యభిప్రాయము తెలియలేదు. ఆతనివెంబడించుగా? మానుట? యనుయోచనాసముద్రమున నిమగ్నయైపోయెను. 'భిల్లున కామెయూహ బోధపడియెను. ఆమె హృదయ సందేహముం దీర్చఁదలంచి యాతఁడొకయంగుళీయముం దీసి చూపుచు "మీకు సందేహముగ నున్న యెడల దీనింజూడుఁడు. ఇది ప్రభాకరసింహుని యంగుళీయమేకద!" అనియడిగెను.

హైమవతి దానిందీసికొని చూడెను. అదియామెకు చిరపరిచితమైనదియే. స్వల్పములగు నక్షత్రకాంతులలో నముతమామె యాయంగుళికమును గుర్తించెను.

భిల్లుఁడు తొందఱపడుచు.

"ఇంక నాలస్యము చేసినందునలన లాభములేదు. ప్రయాణమై కడలిరమ్ము." అని తొందఱపెట్టుచుండెను.

తన్నరమ్మగి కబురుపంపుటకు ప్రభాకరున కేమియ వసరమో, తానరుగకున్న వచ్చునపాయమేమో, ప్రభాకరుఁ డింకను గృహభిముఖుఁడుగాఁ దలంపక తన్నునయితమచ్చుటకు పిలిపించుకొనిన నేమిలాభమో యెఱుంగక హైమవతి కర్తవ్యవిమూఢయైపోయెను. ఆమె యాలోచనముం గనిపెట్టి భిల్లుఁడాతురస్వరమున,

“ఓమ్మా! ఆలసించుటకిది సమయముకాదు. నీవిప్పుడు రాజులవేని, ప్రభాకరునిప్రాణములు నిలువవు. నీవు నన్ను సందేహించుచు జాగుచేసినచో సర్వనాశనమగును. పిదప చింతిల్లెదవు.” అనిపలికెను.

హైమ—అయ్యా! నేనువచ్చెదను. కాని మాప్రభాకరునియాపదయెట్టిదియో, నారాకవలన నదియెట్లు శాంతించునో కొంచెమైన నెఱుంగక రావలయుననిన భీతిగల్గుచున్నది. శ్రీస్వభావముగదా?

ఆమాటకుభిల్లుచు మిగుల చిరాకుపడుచు,

“ఇదిగో! నేనొక్కమాట చెప్పుచున్నాను. గ్రహింపుము. తపోవనమున నిప్పుడు జఱుగువిషయములు మిగుల నపాయకరములైయున్నవి. తొలుత నీవుబయలుదేరుదు వేని మార్గమున నెఱిగింతును. శ్రీస్వభావమును గణించుచు నిందేయున్న నీయిష్టము. నాకుమాత్రము జాగుచేయుటకు వేళలేదు. నేనరుగుచున్నాను.” అనిపలికెను.

హైమవతి కేమిచేయుటకును దోషదయ్యెను. ప్రభాకరుడు “ఈలోపల నీవెవ్వఱిని విశ్వసింపవలదు.” అనిప్రాశ్నన జాబులోని వాక్యములు స్మృతికివచ్చెను. ఈభిల్లునినమ్ముట? నమ్మకుండుట? యనునాలోచనము గల్గెను. కొంతవడి చింతిల్లినపిదప నామె భిల్లుననుసరించి బయలుదేరుటకే స్థిరపఱచుకొనియెను. భిల్లునివాక్యములు ద్రోహభూయిష్ట

ములై నచో తనకపాయమగును. సత్యములై తానరుగకున్న
చో ప్రభాకరున కపాయమగును. కావున తనయపాయము
నులెక్కింపక ప్రభాకరుని జేమముడలంచి యామె సర్వము
వకును సర్వేశ్వరుడే కలఁడనితలంచి మారుమాటాడక
బయలుదేరెను.

హైమవతి బయలుదేరునప్పుడొక తీతువుకూయుచు
రెపరెప నెగిరిపోయెను. ఆమెగుండెలు ఝల్లుమనెను. “ఈ
లోపల నీవెవ్వరిని విశ్వసించవలదు.” అను ప్రభాకరునివా
క్యము లామెహృదయమున ఘంటలవలె మ్రోగుచుండెను.

హైమవతి పోకడ నావేగుజామున నొకభిల్లుఁడును ప్ర
కృతియు దప్పనెన్నఱు నెఱుంగరు. ముందేమి జలుగునో.

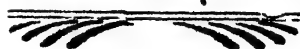
ద్వితీయభాగము.

సంపూర్ణము.

తపోవనము

(వనదుర్గము తరువాతికథ.)

తృతీయభాగము.

మొదటి ప్రకరణము.

.. నిఋణము తీరుచెట్లు? ..

మాపాతకులు వనదుర్గమును దర్శించి బహుదినములైనది. కావున మరియొకసారి యచ్చటివిశేషములను విచారింపవలసియున్నది.

నాడు ఉన్మాదినియగు పద్మిని చనదుర్గమునకువచ్చి, యజితసింహునితో నిష్ఠురభాషణము లాడుటయు, భగవతియొక్క మనశ్శాంతి గల్గుటకై విశ్రాంతిభవనమునకుఁ గొనిపోయి పరుండఁబెట్టుటయు నెఱింగియున్నారు. తరువాత నామె యోధపురమున కెట్లువచ్చెను? ఎందులకువచ్చెను?

కల్యాణీ మరణానంతరమున నొకనాటినిశీధమున, విమలానామాంతరమునందున్న పద్మిని హతాశుఁడైయున్న యజితసింహున కాత్మప్రబోధమునఁ గల్గించుటకును, ఆమె

మృతివాశా నెఱిగిందుటను, ఢిల్లీనగరమునకువచ్చి యశిశింహునితో సంభాషించి యుండెను. ‡

శరువాశ నామె కల్యాణీమరణమువలన గల్గిన మహా ద్విషాదమున చున్నతనైపోయెను. అట్టి యున్నతావస్థ యందే యామె మగల వనదుర్గమునకువచ్చి యశిశింహుని నింగించినది.

కాని యామెశిశివనమున చక్కవివిశ్రాంతి గైకొని నపిదప కొంతయున్నతతశాంతి నందెను. తరువాత నొకభిల్లాంగన వివిధాషధులచే నామె మస్తిష్కమునందలి పైత్యోద్రేకమును శాంతింపజేసెను. అప్పుడినుండియు పద్మిని యున్నతతస్థితి చాలవఱ కణగిపోయెను.

ఉన్నతశత్రుశాంతినందినపిదప భగవతి యశిశింహుని నామెదూషించినవైఖరియంశయు వివరించెప్పెను. పద్మిని సువ్యక్త స్థితియందుండినందున తానవ్యక్తావస్థయందుండినప్పుడొనరించిన యాకార్యమునకు మిగుల విచారపడెను. అప్పుడామె భగవతింజూచి

“బిడ్డా! నేను మిగుల సజ్జానకార్య మొనరించితిని. అశిశింహుని నేను చాలదినములనుండియు నెఱుంగుదును. అశిశిమిగుల ప్రశాంతచిత్తుడు. సాధుమతి. నేను నాశనియెడల మిక్కిలి యనాగరిక ప్రవర్తన మొనర్చియుందును. పాప మాతఁడందుల కెంతగా బరిశుద్ధహృదయుఁడై పోయెనో

కదా ! కల్యాణి మరణించినప్పటినుండియు నాశకుమిగుల విషాదావస్థయందున్నాను. అట్టితొనిని నేను మరల నిష్ఠుర వాఙ్ములచే కొప్పించియుందును. అతనితోమరల నొక్కమాటు సంభాషించి సమాశ్వాసించినగాని నామనస్సు శాంతి నందదు. అందులకై నేనొక్కమాటు యోధపురమున కరిగి వచ్చెదను.

అనిపలికి యామె యోధపురమునకు వచ్చినప్పటికి రుద్రశర్మతో కలహముగల్గి యింకొక్క లిక్తమాత్ర మాత్ర స్యమైనచో నశిసింహుని మస్తకము తునాడుస్కలగుటకు సిద్ధముగ నుండెను. పద్మిని సకాలమునకువచ్చి యజ్ఞశింఖుని రక్షించెను. కాని, యాదుర్దినమునందలి వీడయంతయు పాప మమాయకుఁడును, బాలకుఁడును నగు సదాశివునిపైఁ గొట్టుకొనిపోయినది. అనవసరముగ రాజుపై భక్తిపెంపున నడ్డము నచ్చిన యాబాలకుని కనికరము ఖండితమయ్యెను. ఆప్రమాదకార్యమున కందఱును మిగుల విచారమునందిరి. పద్మిని యిట్లుగానఁ దవచేలాంచలమును చింపి చేతికి కట్టుకొట్టెను. రాజభూటలువచ్చి రుద్రశర్మకొఱకై కనుదూరము వెంబడించిరి గాని విషఫలమయ్యెను.

కట్టుకట్టినను చాలనేపటివఱకును చేతినుండి రక్తము స్రవించుచునేయుండెను. తనప్రాణసమానముగఁ జెంచుకొనుచుండిన సదాశివునకుఁ గల్గినపాటునకై యకతఃసింహుఁడు మిగుల మే ఖంపఁదొడఁగెను. ఆదినమునఁగల్గినయవాంతరము

లకిన్నిటికిని వైద్యుడిచ్చిన మధురసమే కారణమని విమలా నందుడాతనిఁ దనహృదయమునందే నిగులదూషించెను. వైద్యుడునుఁ దనచిత్తముననే మిక్కిలి నొచ్చుకొనుచు రాజు నక్షీసంగతి తెలిసినట్లయిన నేమనునో యరియుచు, విమలానం దునకు సముతమీసంగతి తెలుపకున్న నేభయముచు లేకుం డును గదాయరియును, నిజము వెల్లడిచేసికొని పొగముల మీదికిఁ దెచ్చుకొంటిని గదాయరియుచు లోలోనఁ దలపో యుచు భీతి నందుచుండెను.

రాజునాజ్ఞవలన నొకప్రతివైద్యుఁ డచ్చోకివచ్చిరక్త స్రావము విలిచిపోవుటకును, గాయమైనవోట క్రొత్తకండ పట్టకును మందువేసి కబ్బుగట్టి వెడలిపోయెను.

పద్మిని యింకను నున్నాదినియే యైయుండెనని య శసింహుఁ డపోహమందెను. కాని, యామెలక్షణములఁ బరిశీ చిన కొలఁదియు నాతనియభిప్రాయము మారిపోయెను. అశి తసింహుఁడు విషాదవదనఁడై సదాశివుని సమీపమునఁ గూ రుచుండెను. సదాశివున కప్పుడు విశేషజ్వరము వచ్చియుం డెను. దేహముపై న జొన్నగింప వేసినచో పేలగింజయగుచుం డెను. అశి తసింహుఁ డాబాలుని చేయిపట్టుకొని చూచుచు గుడ్డనీరు గుక్కొనుచుండెను. ఏగడియలోన జ్యోతి ముగ్ధుఁడు సదాశివునకు జ్యోత్యముచెప్పెనో, ఏగడియలో నశి త సింహుఁడాబాలునిఁ నూచియుండెనో ఆగడియ చాల పవిత్ర మైనది.

ఒక్కొక్కప్పుడు సాధారణముగ మన మొక వ్యక్తిని జూచుట తటస్థించునేని యావ్యక్తియందపూర్వస్నేహభావము గలుగును. వేరొక వ్యక్తిజూచుట తటస్థించునేని, యపూర్వవైరభావము గలుగును. ఇందులకు పూర్వజన్మమునంగని స్నేహవైరముల మాహాశ్మయమో కాక, సమావేశమైన వేళా విశేషమో నిర్ణయింపఁ జాలము. సదాశివునకును, అశిశింహునకును, అట్టిపూర్వసంబంధ విశేషమేమైన గలదో కాక, యప్పటి వేళావిశేషమో యేదియో యొక్కటి హేతువైయుండెను. కన్న ప్రేమకన్న పెంచిన ప్రేమ యధికమని పెన్లు చెప్పుదురు. అట్లే పెంపుపప్రేమ వారిరువురి నడుమనున్న స్నేహనూత్రమును బలవంతుముగ బంధించెను. ఆకని ప్రాణముల కేవిధమగు నపాయమును గలుగకుండఁ జేయుమని యశితసింహుఁ డిప్పుడు భగవంతుని బ్రార్థించుచుండెను.

అశితసింహుఁ డిట్టి స్థితియందచ్చట నాసీనుడైయుండగా నాతనికడకు పద్మిని వచ్చెను. ప్రాణాపాయసమయమునఁ దన్ను రక్షించినదేమైనను, పూర్వవిషయస్మృతిచే నశితసింహుఁ డామెయందింకను నున్నాడశంకంబూనియేయుండెను. పద్మినిం జూచి యాశ్చర్య మెఱగుపాటుతో నిలువఁబడియెను. రాజు తన్నుంగాంచి వెఱగుపడియెనని పద్మిని గ్రహించెను. ఆమె తానిదివఱలో తపోవనమునఁ గావించిన సర్వవిషయములకును నిష్క్రమ పశ్చాత్తాపపడి నలవంచుకొనియెను. గతించిన దానికామె యేమిచేయఁగలదు.

గతవిషయములను కూడ దీసికొనఁజాలదుగదా ?

అను మెల్లగా శయ్యానమీపమునకు వచ్చి బాలుని దనచేతితోఁ దాకి చూచి—

“శరీరము మిక్కిలి వేడిగానున్నది. భోషధమేమైన మంచిది యిప్పించితిరా ?” అని యడిగెను.

రాజు విమర్శకదృష్టితో నామే మాటల నాలకించెను. తానిదివఱలో దురభిప్రాయపడిన చందమేమియుఁ గాన్పించుటలేదు. ఆమెవదనము వికారభోషమేదియును లేక నిష్కళంకమై యుండెను. వాక్యములందున్నావలక్షణములు తోచుటలేదు. అతితసింహుని మనస్సు కొంచెము స్థిమిత పడియెను.

ఆతఁడామె నొక యాసనమునఁ గూరుచుండుమని పలికి విచారసూచకమగు కంఠస్వరముతో—

“విశేషముగ జ్వరమువచ్చినది. భోషధసేవ జలుగు చునే యున్నది. ఈదినమున నింకను వ్రణవైద్యుఁడు వచ్చి కట్టువిప్పి మఱలఁ గట్టలేదు. ఆతఁడును వచ్చువేళయైనది.” అనిపలికెను.

పద్మి—ఇదివఱకే విచారములతోఁ గుంగియున్న మీహృదయమున కీ బాలుని విషయ మొక కొత్త విచారముం దెచ్చిపెట్టినది.

అని—నాజీవనమే విచారమయము ; విచారమే నేను నేనే విచారమై పెరుగుచున్నాము. ఇందుల కెవ్వఁటి నేమనఁ

గలను ? నాదురాశాపూరితమే నన్నిప్పు డీ స్థితికిఁ దెచ్చుటకుఁ గారణమైనది. నేనిప్పుడు నా కిరాజులలోఁ దలయెత్తలేను. బంధువులకు నిర్భయముగఁ మొఁముఁ జూపలేను. మీవంటిహింసచింతకులతో ధైర్యముగ భాషింపలేను. తుదకు నాస్థితియిట్లు పరిణమించినది.

పక్షి—గతముం దలంచుకొని యీవిధముగా మీరెన్నినాళ్లు విచారపడిన నేమిలాభము ? అశయఁ బరమేశ్వరచిద్విలాసము ! ఒకరినన్న లాభమేమి ? ఈశ్వరేచ్ఛ యెట్లొ యట్లు జరిగిలేదును. దానినంతను మరచిపోయి, మీరిప్పుడు భావికర్తవ్యము నాలోచింపవలసియున్నది. ఇప్పుడు మీ పైనున్న కార్యభారము విశేషమై యున్నది. అదిగాక ; మీరు 'శివోపనయమునందలి' దేవీసాన్నిధ్యమునఁ ఘోరప్రమాణ మొనర్చియుంటిరి; ఆప్రమాణప్రాబల్యమే వనదుర్గమునందలి ప్రతిప్రాణియందును చైతన్యమును గలిగించినది. భగవతినయితము మీసహాయమునందే తనయాశలు నిల్పియున్నది.....ఇంతేకాక; నేను ముఖ్యముగ మీతోఁ గొన్నివిషయములకు సంభాషించదలచి యిచ్చుకొనివచ్చితిని. ఇచ్చు ప్రాణపదముగఁ జూచుకొని తనతో సమానముగఁ బోషించిన నాకన్న శల్లియగు కల్యాణీదేవి మరణానంతరమున నాకు చిత్తచాంచల్యము గలిగి మరణించిపోయినది. ఆచంచల హృదయస్థితియందే నేను శివోపనయము

౪౬ దమతో నవ్యక్తదుష్ప్రలాపములవాడి మీహృదయ
 మును విశేషముగ నొప్పించితిని. అప్పుడు నే నున్మాదస్థితియం
 దుంటిని చెప్పవచ్చును. ఆస్థితియందు నేనేమిసంభాషించి
 తోగో యే మొనర్చితిగో యిప్పుడు జ్ఞప్తికివచ్చుటలేదు. నేను
 విమలాభిధాననై కొన్నినాళ్ళు మీకృపాముచందు కేవలము
 జ్ఞాతవాసదీక్షయందుంటినియును, నేను వనదుర్గేశ్వరియై
 భగవతి జననినగు పద్మినినిగాని మీరు భావించినట్లు విను
 లును కాననియు భగవతిముఖమున మీరెఱిగియుందురు.
 శపోవనమున నేనానాఁమిమ్ము నిష్కరభాషణములచే నొప్పించి
 నపిదప నానయయగు భగవతి నన్ను శనరక్షణమునం
 దుంచుకొని యనేక శ్రీలోపచారములచే నాయున్మాదస్థితిని
 మాన్పెను. ఆసమయమునందే యొకభిల్లాంగన నామెనగు
 నుపట్టియున్న పైత్యోద్రేకమును శగ్గించునాషధముల నవ
 యోగించి నిశ్శేషముగ నాయున్మాదమును మాన్పినది. నేను
 పరిపూర్ణ స్వస్థచిత్తురాలనైనపిదప భగవతి నాతో చేరు
 శమయదైట్టి యనాగరిక ప్రవర్తనముం గావించియుంకిగో
 యావిషయమెల్ల నెఱిగించెను. అప్పుడు నాహృదయమెట్టి
 తీవ్రవేదనమునకు లోనయ్యెగో పరమేశ్వరున కెఱుక. నన్ను
 కింటికి తెప్పచందమున నింటికికొని రక్షించినందులకు
 నేను మీయందుఁ జూపిన విశ్వాసముం దలంచుకొని చాల
 లజ్జించితిని. ఆహృదయపరితాపము తీర్చుకొనుటకై మీతోఁ
 గలసిొని సంభాషించి క్షమాపణవేషుకొనినచే గారి, యీ

హృదయా రాజము శివపదనియు ప్రకటితమైతిని.
 ఆదులకే చేరిప్పు డిక్కడికి వచ్చినది. నేనింకను వెరుకక
 యున్నాత్తావస్థయందే యుండుననియు, మరల గేదియో రిష్ట
 రనిదావాక్యోపన్యాసము నారంభింతుననియుఁ బలంచి,
 మీరు నేను నన్నుఁ జూచినవెంటనే యందుక వెఱచితిరి.
 అందుకై నన్ను మన్నింపుడు. నాయపరాధమును తమిం
 గనని మీరు పంపుచుండనుక గారు చిత్తశుద్ధియు ను
 గదు. ఇంతేకాక ; మరిలనొక వేళ వెరుకక యున్నాదోదే
 కము తీరిగి తెలుపించిననుఁ దటస్థింపవచ్చును. ”

పద్మిని వాక్యముల నాలకించి యవతరింపఁబడి విస్మయభ్రాంతుఁడయ్యెను. ఒడలెఱుంగి యున్నాదిస్థితియందామె కన్నేమి చూడినదోకాచి, యీసారిమాత్రము రుద్రశక్తిచే హాసముగానున్న సహితమును చిలిపిసమయమునకు రక్షిండుటయేగాక సహజానామును, గౌరవమును, రాష్ట్రమ రాజ్యదను చిల్పిన మహోపకారినీ యయ్యెను. ఇట్టి పుణ్యాత్మురాలి ఋణము నాశంఁజెన్ని సద్గుణములెత్తి తీర్చుకొనఁగల ప?

అని కలింపఁగా న కృతజ్ఞుని పూచిందు చూపింపఁబడెనో నామెనదికల నాదుదు,

“అచ్చూ ; కన్నాదినినైయున్న నీనంభాషణమును నేను రాకనీయుచునా ? నాప్రాణమును నీవు రక్షింపరద్ర

నుండి రక్షించిన మహాపాపకారముయొక్కయు ఋణమును నేను నాశరీరము నొలిచి చర్మమును నీకు సమర్పించినను దీర్చుకొనఁ గలనా ? నీవు నీహృదయమున నట్టివిచారమును లేకమైన నుంచుకొనవలదు. నన్ను నీయాప్త బంధుకోటియం దొక్కనిఁగను కాదేని నీకుమాకునిగనుఁ జూచుకొనుటయే నాకుఁ గావలసినది.” అని పలికెను.

రెండవ ప్రకరణము:

పురదహనము.

అతితపింహుని కృతజ్ఞతాపూర్ణములగు వచనములచే, పద్మినిచాల నంత్రస్త చిత్త యయ్యెను. ఆమె తనచిత్తమునఁ గల్గిన యానందమును వెల్లడింపకుండ నప్పుడే కన్నులుదెరిచిన సదాశివునిఁ జూచి,

“నాయనా ! ఎట్లున్నది ?”

అని యడిగెను.

సదాశివుఁ డటునిటు బొరలుచు, “దాహము-దాహము-” అని పలికెను. అతితపింహుఁ డచ్చటనుండిన యొక కలశమునందలి జలమును చిన్నపాత్రలోఁ బోసి సదాశివునకిచ్చెను. సదాశివుఁడు దానిం ద్రావి పరుండెను. అప్పుడప్పుడే బాలకుని శరీరమున స్వేదము గాన్పింపఁ

దొడగెను. అజితసింహులు దానిని గుర్తించి—“జ్వరము జారుచున్నది కాబోలును.” అని పలికెను.

పద్మి—ఇది చేతిమీది గాయపుబాధవలన వచ్చుచున్న జ్వరమేకాని, స్వశస్థిధముగ వేలు జ్వరకారణములు లేవు.

అ—ఔను; గాయము నయమైన యెడల జ్వరము తనంతటనదియే శాంతి నందగలదు.

ఇట్లు పద్మినీ యశశింహులు బాలుని దేహవిషయమై సంభాషించుచుండ, నింతలో బయటనుండి యొకవిషజీశమగుకోలాహలము విసరబడియెను. అది యేమోచూడవలయునని పద్మినీ యజితసింహులు బయటికి బోయిరి.

వారికన్నులు మిరుమిట్లుగ్రొమ్మెను. హృదయములు భ్రాంశములై పోయెను. పురమంతయును వర్షించుట కవేద్యమగు మహాగ్నిహోత్రజ్వాలలమధ్యమున భస్మీపటలమై పోవుచుండెను. దివ్యాలంకారశోభిణములై యనంతధనసముదాయము వెచ్చించికట్టబడిన మహోన్నతసాధశ్రేణులు నిమగ్నములో చూచుచుండగనే కాలికూలి భస్మరాసులై పోవుచుండెను. అగ్నిస్పర్శచే పటాలున బగులువేలువులు బొంబూగుండ్రధ్వనులచు మఱిపించుచుండెను. ఏకహమున కామహమే ప్రత్యేకప్రత్యేకముగా నాహుతియగుచున్నట్లు నిమిగ్నములో దేనికదియే యంటకొని కాలి కూలిపోవుచుండెను.

నల్లనిధూమము చుట్టలు చుట్టలుగా సభోమండలమున కెగసి
 సూర్యమండలమునుఁ గూడఁ గప్పివేయుచు భూమిపై నెచ్చ
 టఁజూచినను మేఘములు పరువెత్తుచున్నట్లు ధూమచ్ఛాయ
 లుపారుచుండెను. వీధుల కీనలావలి ప్రక్కలయందు జనసౌ
 కర్యమునకై చల్లఁదనముకొఱకు నాటఁబడిన విశాలసాంద్ర
 శోభాసంయుతము లగుభూరుహపంక్తులు తమ్మాశ్రయించు
 కొనియున్న కలాయములతోడను, ద్విజసంతతులతోడను, ఫల
 పుష్పపుంజములతోడను, మాడిపోయి పచ్చని పెండ్లిపందిళ్ళ
 వలె నున్న ప్రదేశములన్నియును శుష్కశృశాన సమానము
 లైపోయెను. పసిపాపలును, నశునఁజాలని జరావీకితులగు
 వృద్ధులును, రోగగ్రస్తులును, బంధనములు విడిపింపఁబడని పశు
 పులును, కుక్కుఁబాదులును, గృహంతర్భాగము లందుండు గృ
 హజంతు సంతతులగు మార్జాలములును, శునకములును, బయ
 టఁబడు మార్గాంతరముఁగానక తీక్షణుగు నామహానలకీల
 యందు మలమలమాడి మృత్యుదేవతా కరాళమునం బడిపోవు
 చుండెను. స్వగృహరక్షణాశచే నిష్క్ర కొప్పలయందు నిలువ
 బడి జలభాండములంబూని యిన్ని నార్పఁబ్రయత్నించియు
 లంకాదహనసవ్యశమగు నామహాప్రళయాసల విజృంభణ
 మున నగ్నిహోత్రుని గెలువనోపక హతాశులై తమస్వప్రా
 ణములనై న రక్షించుకొనఁబూనువారును “అమ్మా! అక్కా!
 వదోనే! నాయనా! అన్నా! సుతా! హితా” యనునిత్యాదినం
 బోధనములచే ధీత్యాక్రందనసహితముగ నొంకొంతులంబిలుచు

కోనుచు పిప్పినోయిన శమబంధుజనులకొట కాకరించిచువా
రును, అకస్మాత్తుఁ విశృంభించిన యన్నిప్రళయ హేతువుచే
నింటిలోనిపూరిపుల్లయైన దీసికొనుట కదను లభియింపమి
పెన్నెడులం గోల్పజియేప్పుచు నామహాగ్నిజ్వాలలకు నమ
స్కారముదప్ప వేటుప్రతిక్రియలొనర్చుటకు మార్గముగా
నని ధనికులును, ఒడల్పునగము సగమగ్నిస్పర్శచే గాల పా
ణాపాయస్థితియందున్న శమబాంధవులను నడుమనుంచుకొని
చుట్టునుఁ గూరుచుండి యాకరించిచువారును, తమచేతికి దొ
ఱకినంతవఱకు నిది యుపయోగవస్తువు; ఇది నిరుపయోగవ
స్తువు; ఇదిభారము; ఇదిలఘువు; అని విచక్షణగాని వివేచన
ము గానిలేకుండ కంటికిఁ గాన్పించినదానిని, చేతికందినదానిని
వేవేగముగ వివిక్తస్థలాంతరములం జేర్చువారున్ననై యాయో
ధపురమంతయు నాపట్టపగంటివేళ మహావిపత్సముద్రమున
మునింగి యుండెను.

పద్మినీ యతితసింహు లాప్రళయముంజూచి భీశచే
తస్కులైపోయిరి. అతితుండు వెంటనే యిరువురు సేవకులను
బిలిచి వారిని సదాశివునకుఁ గాపుంచి తానును అపాయకర
ములగు స్థలములకుఁ బరువెత్తెను. కాని యెవతెంతటి విశ్వప్ర
యత్నముం గావించినను పురరక్షణమార్గము దుష్టులమై
తోచుచుండెను.

మరుక్షణమునందే గాలివినరున నగ్నిజ్వాలలు రాజు
 పాసాదముంగూడ చుట్టుముట్టెను. అజతునకప్పుడు ద్రవ్య
 సాధాది సంరక్షణమునకన్నను ప్రాణరక్షణమే యవశ్యకర్త
 వ్యముగఁ దోచెను. పద్మిని యేమయ్యెనో యాతనికిఁ గా
 న్వింపలేదు. సదాశివునిదగ్గఱకుఁ బరువెత్తుకొనివచ్చెను. తాను
 నియమించిన యిరువుఱుభటులు నచ్చటనింకను నట్లేయుం
 డిరి. వారు స్వగృహరక్షణమున కాటంకమైయున్న రాజాజ్ఞ
 కమిగుల వినవికొనుచు నందులకుఁ గారణమైయున్న సదాశి
 వుని శపింపఁదొడఁగిరి. ఇంతలో నజితుఁడచ్చటికివచ్చి వేటొ
 కనిరపాయస్థలమునకుఁ జేర్చుమని వారినిశాసించెను.

మూఁడవ ప్రకరణము.

సదాశివుని యనంతరపుత్రాంతము.

ప్రచండాగ్నికీలల కాహుతియైపోయిన జోధపురము
 మూఁడుదినములు నిరంతరాయముగ వెలిగెను. అగ్నిదాహ
 మున కెవ్వఱుకారకులో యెట్లీయగ్ని యుత్పత్తియయ్యెనో
 యెఱింగినవారెవ్వఱును లేరు. రాజపాసాదమునకుఁగూడ
 మహానలమంటుకొనియెను. రాజాధికారము లగ్నిహోత్రము
 పై నేమియు బని చేయలేకపోయెను. ఐనను బహుభట సమ
 స్థితమైన దగుటచేత చాలవఱకు పరివారసహాయమున

రిక్షింపఁబడియెను. కొన్నిమందిరములుదప్ప రాజప్రాసాదము
సూడ చాలవఱకు కాలిపోయెను. లక్ష్మీసమన్వితమై, కిశకిశ
లాడుచుండిన యాపురరాజ నిప్పును ధనాభావముచే నసహ
యలై దిక్కలేని జనులతోడను హాహాకారములతోడను
కాలిపోవగా చల్లార్చి ప్రాతవస్తువులను వెదుకకొను జనుల
తోడను, పాడుగోడలతోడను, భస్మరాసులతోడను, కాలియెం
డిపోయి గెల్గెలలాడుకొమ్మలుగెల్గెర్ణివృక్షముల నోడిచు
శ్మశానప్రాయమై యుండెను.

అంతవఱకు దశతశలాసుచు పచ్చగానండి యామహా
గ్నిదాహముచే నిలువున నెండిపోయిన వీధులందలి వృక్షము
లవలెనే నాశనమైన సాహారములసంఖ్యకొర ఒరిమితయేలేదు.
క్షణములో వింతమార్పునందిన యాపట్టణముం జూచినవారిం
దఱకును “ఔరా! పరమేశ్వరుని చిద్విలాస మిట్టికదా!”
యని తోచుచుండును. పెద్దలు సూత్రప్రాయముగ నిష్ప
చించిన ప్రవిధవైరాగ్యములతో పాటుగా నిదియొకచేర్చుట
యయుక్తము కాదేమో:-

మాపారకులిప్పును రాజప్రాసాదమునందలి విశేష
ముల చింతకు గమనింపవలసియున్నది. అంతసింహుండల్లు
భటనహాయమున నన్నిస్వర్భలేని ప్రదేశమునకు గాయము
లతో బరుండియున్న సదాశివుని బంపినరహిత నాశడే
మయ్యెనో యని విచారిండుటకై గొదగ్రోశముంతయు చూడ

గినపిమ్మట తానాజ్ఞాపించిన స్థలమునకుఁ బోయిచూచెను. కాని, యాస్థలము నిర్జనమైయుండెను. అచ్చట సదాశివుఁడగుగాని, తనభటులుగాని కాన్పింపలేదు. పద్మిని యేమయ్యెనో యామెఁకూడ గాన్పింపదయ్యెను. అశితసింహుఁడనేకస్థలములు నెదికించెను. కాని, యెచ్చటను సదాశివునిజాడ గాన్పింపలేదు. అనేకులకుఁ బ్రశ్నించెను. తమగొడవయే నమకుఁడెలియనియూహనంబునంభనమయమునందు సదాశివునిజాడ నెఱిగిన వారెవ్వఱుందురు? వెనకించి వెనకించి యశితసింహుఁడు వేసారి హతాశుఁడై తుదకు స్వసాధమునకువచ్చి శిరస్సును కెండుచేతులతోఁ బట్టుకొని విచారముతోఁ గూలఁబడెను.

“ఓజగదీశ్వరా! ఏమి నీహాయావిలాసము. ఈయన్నిదాహమును నిర్వేతుకముగ నీవుగల్పించినది. బాలుఁడగు మాసదాశివుని మింగివేయుటకా? ఆసుకుమారుఁడేమయ్యెను! పదునారవయేటవానికీరాజ్యము వచ్చుననిగా జ్యోతిష్యులువచించిరి. ఇంతలో నీకన్నలేల నొక్కమాటు భగ్గునమండిపోయినవి! చేతిపైన గాయమైనవానిని అర్భకుని నదృశ్యుంజేయుటలోన నీయద్దేశ్యమేమి? నన్నింక నెన్నికష్టముల పాలుచేయఁదలంచితివి? దుఃఖాఘాతములచే నిదివఱకే గాయమైయున్న నాహృదయము నింకను శూతము చేయుచుంటివేల? నీకిది యానందమా? దుఃఖప్రపూరమైన యాస్థిప్తి

నీకెట్లు సంతోషమియ్యగలదు. ఈయభాగ్య అవతరింపఁబడిన జీవనమున కింకెన్నినాళ్ళకుఁ దరణమార్గముం జూపవచ్చు.* అని తలంపసాగెను.

ఇంగ్లీషులో నానని జాగి భ్రష్టున్న మునుంటి యెవ్వతో మేల్కొల్పితిమి. కన్నులు తెరిచిచూడఁగా నానఁడు విమలానందుడు.

విమలానందునిజూచి యతఃసంహార హృదీర్ఘమగు నుష్ణసిద్ధాంతమును విడిచి “మిత్రమా! నాపురస్థితియైన నా స్థితియైన జూచితివిదా! ఇట్లన్నాము” అనిపలికెను.

విమలానందుఁడు కొంతసేపు విచారించి,

“ఏమిచేయునము! అంగయును దైవచక్రము? విచారపడినందువలన సంశయ వ్యర్థమే. కాని, మనము కుండదీసి కొండగల్లు కార్యమొక్కటియునులేదు. ఇదివఱకు గల్గిరకష్టములకు వేరికి నీవు విచారింపక వైర్యావృత్తి కలంబించితివి? ఊరక విచారించి నీవు చేయఁగలిగిన దేమున్నది. మన ప్రయత్నములన్నియును వ్యర్థములు! సర్వజ్ఞులవలె మనముం రక మంగిరి మింగిరి సూక్ష్మము లల్లుటయేగాని శలికము దైవేచ్ఛ ననసరించితే యుండును!” అనియెను.

అ. — పురదహనముమాట యబ్బించుము; అంగకర్మ ఘోరవిషాదకర కార్యము జరిగిపోయినది.

విమ. — అనియేమి?

అ:—పరిగహననచయమున గాయముచే శయ్యపై స్వరితుడై దొరలుచుండిన మన సనాశివుని భటరక్షణమున న్నిస్పర్శ శగులిప్రదేశమునకుఁ బంపియుంటిని. నేను తొందజయంశయు నణగిపపిమ్మట వెళ్లిచూడగా సచ్చట బాలుఁడుగాని భాయిలుగాని కాన్పింపలేదు. బహుప్రదేశములు వెదకించితిని. నిష్క్రమైనది. ఏమియుఁదోషక యిస్సడే నిరాశతోవచ్చి యిందుఁ గూరుచుంటిని. గాఢాంధకారప్రాయమై యున్న నావీశమున బాలుఁడు రివంశ వెలుగు గానండెను. నేటితో నాయాశయుఁ దీరిపోయినది. ఇంకేమి న్నది? విమలానందా! ఇప్పుడునీవు నన్నేమచి యోచార్పఁగలవు?

విమ—ఇంక న్న ఘోరవార్తయొకటి జటిగించుటకై వచ్చితిని.

అ:—ఇంక న్న ఘోరమింకొకటి జటిగినదా? హా! ఎరిమేశ్వరా! నాశిముపై నెట్టిభయంక రాశనిఘాతముం గా వింపనున్నావు?.....విమలానందా! అదియేమి?

విమ—అగ్నిహోత్రుఁడు విమల నాహుతి గావించుకొన్నాఁడు!

అశ్రితిపింహుఁ డామాఁ విని యులికిపడెను. “అఁ! అ!! ఏమి! విమల మరణించినదా! అనియెను.

విమ—పురమంశయు నగ్నిచే దహింపఁబడుచుండగా, విమలసాహసముతో నగ్నిహోత్రమునఁ బ్రవేశించి నృద్ధులై

మూడవ ప్రకరణము.

నక్షత్రజాలని యనాథలను, పసిబాలురను, బాలికలను, పశువులను, మొదలగు వానిని నిరపాయకరంబగు స్థలాంతరమునకుఁ జేర్చుచుండెను. ఇట్టి సాహసకార్యమునం దామె ప్రవృత్తమైయుండఁగా నొకమందిరమున నాల్గుదినముల క్రిందట ప్రసవించిన స్త్రీయొకఁడె బలహీనతచే తన శిశువునత్తుకొని బయటకుఁ గాఁజాలక ఆందోళన పడుచుండగా విమల యామెంజూచి రక్షించు నుద్దేశముతో, శిశువునొడి నిటికించుకొని రెండవచేత బాలెంతరాలిని నడిపించుచు నాగదినండి బయటకు వచ్చుచుండెను. ఇంతలో కణ కణ కాలుచున్న పెనుదూలమొకటి విటిగి యామె భుజముపైఁ బడియెను. నాల్గుదినములందు నన్నిజ్వాలలు భయంకరముగా నచ్చుచుట్టుకొనియెను. బాలింతయగు నాయువతిమాత్ర మెట్లో బయటఁ బడియెను. విమల పురిటిలోని శిశువుతోఁ గూడ నన్నిజ్వాలలో మండిపోయెను.

అజ్ఞ—హా! హా! ఎంత దారుణము! నాగర్భగోళమంతయు నిప్పుడు మండిపోవుచున్నది.

విమ—చున సదాశివుఁడు గూడ నిట్లే యొకవేళ అగ్ని కావలెనని కాలేదుద ?

అజ్ఞ—అతఁడు భష్కమైనయెడల మెంటున్న భటుల మాట?

విమ—ఒకరికొకరి తియు, నింకొకరి కింకొకరి తియుఁగల్గునా? అందఱకు నొక్కటియే యవస్థ ప్రాప్తించినదేమో—

విమలానందుఁ డిట్లునుచుండఁగనే మూరమునండి యొకభటుఁ డు రోజుచు నక్కడ విస్మయ పరీత స్వాంత్యులై అజిజసింహ విమలానందు లాభటునివంకఁ జూచుచుండిరి. సదాశివునకు తోడిచ్చి తాను పంపిన భటులలో వీఁడొకఁడని యజితసింహుఁడు గ్రహించెను. అణగిపోయిన యాతని యాశాలత మరల నొకింత తల సూపెను. అజితసింహుఁ డాత్రముతో,—

“ఏమిరా? ఏమిజటిగినది? సదాశివుఁ డెక్కడ? నీవేల రోజుచు వచ్చుచున్నావు? ఇప్పుడెక్కడనుండి సీరాక? నీకు తోడుగానుండిన యారెండవభటుఁ డేడీ?” అని ప్రశ్న పైఁ బ్రశ్నగా నడుగసాగెను.

ఆభటుఁడు రాజునకు నమస్కరించి, కురుచుండి, కొంతతడవు నేడఁదీర్చుకొని కంపితస్వరముతో,

“మహాప్రభూ! రక్షింపవలెను. తమ యాజ్ఞప్రకారము చిట్టిబాబుగారిని మేమాయింటికిఁ దీసికొని పోయి కాపాడుచుంటిమి. ఇంతలో ప్రోద్బుద్ధుఁడైన. పగలంతయు నెండవడచేతను, అగ్నిచేతను బడలియుండిన ప్రాణములు గావున, రవంత కునుకు మాయిద్దఱకును బట్టినది. పదినిమిషములు నిద్రించితిమో లేదో యింతలో చిట్టిబాబుగారి యాకృందన ధ్వని భయసూచకముగా మాచేవులకు వినఁబడి యెను. అది యేమోయని తత్తరపడుచు మేముఋపురమును

లేచి చూచితిమి. చూచునప్పుడు మనచిట్టిబాబు నొకభయం
కరాకృతిల భిల్లుల భుజమున నిశ్చిహ్ని ముందునడచు
చుండెను. వాని వెనువెంట సట్టియాకారములే కలిగిన నలు
పురు భిల్లులు నడచిపోవుచుండిరి. వారి చేతులందు తళ తళ
మెఱయుచున్న పెద్దపెద్ద పరశువు లుండెను. మానద్యనొక్క
కిరవాలమైనలేదు. మేమేమి చేయుచులము. వారి పరశువు
లను, ఆకారములనుఁ జూచి భీతిల్లి నిలిచిపోయితిమి. భిల్లులు
మహావేగమునఁ గాలగతి భుజముపై నెత్తు, పోవుచుండిరి.
చిట్టిబాబుగారు బిగ్గఱ నేప్పుడు, “దాదా ! దాదా !!”
అని ఘోషింపుచుండెను. పోవలెనని భిల్లుల హృదయ
ముల నాసని యాకృతిస్థము మెత్తబడుపఁ జాలఁ పోయెను.
వాండ్రొకరి చెతలను, కాళ్ళను బిగియఁగట్టుకొని, కోరుగట్టి
గమూసియు వెలయునెడ నాల్గయిదు సార్లు ప్రహరించియు
పురమునతిక్రిమించి నన్నచి యడివికాలిదాఁరింబట్టి చువవ
సాగిరి. మేమిద్దఱమును వారియచిఁపట్టుకొని గ్రహించుచుండే
శముతో, వారిచి రహస్యముగా వెంబడించి నొనసాగితిమి.
ముండలలోను, నొంకిలయందును, లేడిపిల్లలవలె నొందుచు
నాభిల్లులు భయంకరాకారములను నిఁకఁబించి పోవుచుండిరి.
మేమును వెంబడించుచునే యుండితిమి. ఇట్లు చాలాదూరము
వడచిన నెరుఁ మావెరుకనండి మాపోబడి సంతయు
గ్రహించిన వేటొకభిల్లు డాస్మాత్తున వచ్చి, నావెంటఁ

డిన కెంతవ భూమిని ననపరశుని కావారము గావించెను. నేను వానికన్న పది రోజుముల వెనుక నడుచుచున్నందున ముందు కటిపోయిన యా ఘోరకృత్యమునంశను వీక్షించి వెనుక వాడను వెనుకనే పరువెత్తుచు ప్రాణములను దక్కించుకొని కమ్మవాడై కటిగించుటకై జీవములతో మాత్రము వచ్చితిని స్వామీ!" అని పలికెను.

అంతసేపూ విమలానందులు భూమిని చెప్పిన కథనంశము వినిరి. కాని, వారిటువురకును గతవ్యము బోధపడలేదు. అట్లు లెచ్చువారో, వారికి సదాశివు నెత్తుకుపోయినట్లు ప్రయోజనమేమో వారాబాలకు నెక్కడికిగొనిపోయిరో, యేమియును బోధపడలేదు.

అమ్మ—ఓరీ! భిల్లుడు మనభూమిని జంపిన స్థలమువలె కైనను, నీకు మా మాము తెలియును గాదా?

భ—చిత్తము; స్వామీ! అంతవఱకు గుఱింపకలను. కాని, అప్పుడు వారెటకేగినదియు కేనెఱుంగను. కీతించే, వారెక్కడ కేగుచున్నదియు నేను వెనుకకైనదిరిగిచూచి నాహసింపలేకపోయితిని.

అ—పోనిమ్ము. కొందరు సాహసముగల భూమిని వెంట దీసికొనిపోయి నీవాస్థలమువలెకైనను మార్గముంజూపుము. సమాగమము ఆభిల్లుల పల్లెలకు గావించి, బాలుని వెనుకనల్ల నేనేర్పాటులు చేసెదను.

భూ—భాగ్యము.

తరువాత నశితసింహుఁడు కొందఱుభటులను తోడు
గానిచ్చి వానిని సదాశివు నన్వేషించుపనిపైఁ బంపెను.

నాలువ ప్రకరణము.

శ్లోకములు.

రాజపుత్రస్థానమునం దారానళి, యచ పర్వతశాఖ
విఖ్యాతమై నెలయుచున్నది. ఈనగము లక్షములవలె మెఱ
యుచుండు కారిణమున “ఆరానళి” లేక “ఆదర్శానళి” అని
పేర్కొనఁబడుచున్నది. రాజపుత్రుల పర్వతములయందమిగ
గారివభావములదు. ఈపర్వములపై ననేబలిష్ఠ దుర్గము
లేకా పుణ్యక్షేత్రములును, వానియం దసంఖ్యాకపవిత్రదే
వాలయములును గలవు. మిఠాబాయిచే చిర్మింపఁబడిన
శ్రీకృష్ణాయమును, రసపుత్రుల కశ్యంకగారివస్థానమున “శ్రీ
పతిలింగ” యనుపేరుగల శివక్షేత్రమును యీపర్వతములు
దేయున్నవి. ఈకొండలయందన్యులకు తెలియరాని నిగూఢ
ములగు లోయలనేకములు గలవు. వానియందు భిల్లులపల్లెలు
వేసవేయి. ఈభిల్లులు అడవిజాతివారుగు మోటుమనుష్యులు.
వీరికి క్రమమైన యుద్ధశిక్ష తెలియకున్నను బల్లెములతోడను
విండ్రతోడను, అంబులతోడను, గండ్రగొడ్డండ్రితోడను, వడి

సెల తాత్పర్యతోడను శత్రునిధనము చేయఁగల చాకచక్యము
 బాగుగఁగలదు. ఈజాతివారు బహిరంగసంగరమున కంత
 గానుపకరింపకపోయినను తమప్రదేశములం దడుగుపెట్టిన
 రిపులోకమును నిమిషమాత్రమున సామావశేషము గావి
 పఁగలరు. రెప్పపాటుకాలములో నెచ్చటనుండియో తండ్రిప
 తండములుగా నరుడెంచి సమశాస్త్రపులపై శిలానర్జముం
 గుఱిపించి చీమలబార్లవలె మరల నందఱును దమపల్లెలలో
 దూరి యణగిపోవుదురు.

ఈభిల్లులు సూర్యచంద్రులను, అగ్నిహోతుని, ఆదిశ
 క్తిని విశేషముగఁ బూజింతురు. శక్తిపూజలందు వీరుబలి
 యిచ్చు మహిషములకును, మేషములకు, త్రాగు సురారసము
 నకునుఁ బరిమితియుండదు. ఒక్కొక్కప్పుడు వీరు నరబలులనుఁ
 గూడ నిచ్చుచుండుదురు. ఇందువలన మహాశక్తియగు కాళి
 కాదేవి తమభక్తివిశేషములందు ప్రీతురై ప్రిసన్నత
 నంది తమకోరికలని దీర్చునని వారివిశ్వాసము. ఈభిల్లులు
 మంత్రవిద్యయందు చతురులనియు, నరణ్యమునందలి కూరి
 జంతువులు సర్పములు మున్నగునవన్నియును వీరిమంత్ర త
 త్రములచేఁ గట్టువడిపోయి చెప్పినట్లునినుచు తమకూరిస్వ
 భావములనుమాని సాధువులగుననయు, ఆనాటి మూఢజనుల
 విశ్వాసము! వీరికి పితాచములు, దయ్యములు, భూతములు
 సహాయములుగా నుండుననికూడ ప్రజలనమ్మకము! వీనియా

ధాన్యమొకటియున్నచు వీరుమాత్రము ప్రజానయనము లగుటలో సందేహ మేమాత్రమునులేదు.

ప్రాకరకాలమునదిలి ఏకకృతి యొకనాడారావలీ పరిగోళములయం దతిలోకి రమణీయమై యొప్పురుమంజున. ఏ భాగగుచి భేదకిరణము లపరకాద్రావకము బూయబడినచందమున నారావలీపర్వతమునకు బ్రకాశించుచుండెను. చిక్కగాఁజేటియున్న పచ్చికప్పులయందు గొల్లలచే నప్పు విజనబడిన పశువులు కలలెత్తకుండు మేయుచుండెను. సలపావాహములయందు సూర్యోపాసనాపరులగు విప్రశిఖామణులన్నియు లంకాపూరితఁబులు చంలిపుటంబులతోఁగ పాదీది శాశిముఖులై యుదయనమయ్యున్నప్రదానముఁ కేయుమండిరి. స్నానశుభ్రములయందు జలానగాహనము నల్పువారును వనతొగన మొరచ్చువారును, భుజములందు జలకిలశిముగును ధరించి కృహభిముఖులుగువారును నెయుండిరి. చగీతిటముంగు గూరుచుండి కౌండిలు గాలరాలు యెరువేసి మత్స్యసంగ్రహము చేయుచుండిరి. సలమన్నతీలేఁ నద్దలమాట పనచిగుటరి గాలగులు పెడిటు క' ప్రదేశములం గౌపీనములునగు తములేకుండు నీ లోఁబడినీకాకులవలెముగ్గుచు నీలొనుచుండిరి. వారియల్లటివలనఁ దిమ్మంబదిన జలమిదుపాతమున కోర్వఁజగి మచిహ్నాతుగు నెంతాబాగులను కర్ణించుచు నెవ్వర క్షయిషేయక పమ్మ బరిహరించుచును

శయల్లరి చేయఁగా విసవిగ్నము ప్రసంగత్య విమర్శము చేయుచుండిరి.

ఆయుడయకా ముననారావళీపర్వములచే ముసన న్న యాభిల్లపల్లియందు కాళికాశిలావిగ్రహ స్థాపితమైన వేపవెట్టక్కిరి మిగుల కోలాహలముగ నుండెను. భిల్లులు చెవులు గింగురుమనునట్లు వాద్యములను మ్రోగించుచుండిరి. శృంగధావసములం జేయుచుండిరి. కాళికావిగ్రహము పసుపుకంకుమలతో పూజింపఁబడి వేపమండలచే జక్కఁగా నలంకరింపఁబడి యుండెను. ఆవిగ్రహపార్శ్వభాగమునందొక పెద్దదీపము వెల్గుచుండెను. ఆదీపమునక సమీపముననే యొక మ్రోచుదిమ్మెయు దానిపై కఱుగట్టిననెత్తురు మఱకలునుఁ గాన్పించుచు నది బలిప్రదేశమని చూపరులకు స్పష్టముగఁ దోరపజేయుచుండెను. గణాచారులు కొండఱు వేపనారతో పేనఁబడిన బలమైనత్రాళ్ళను చేఁబూని పసుపునలచిన యొడళ్ళతో, పెద్దకంకుమబొట్టు గలఫాలములతో, న్నానముఁజేయగా నింకను నీరుగారుచుండిన చేలములతో, తూగుచున్న శరీరములతో నిమిలితములైయున్న నేత్రములతో, వాంద్యముల లయ కనుగుణ్యమైన నృత్యవిన్వాసముతో నడుమనడుమ దుర్బలహృదయుల దిరిపడునట్లు వేయుఁకుం, యను విపరీత భయంకరారావములతో తమదేహములయందు పూనిన దేవీ ప్రతాపముం నుఁబఱచుచుండిరి. వారు నడుమనడుమ శాంతికొఱుకై చన్నీరునానములు చేయుచు నీళ్లుగారువెం

చుకలను సాంబాజిపాగలచే నాకుక్కొనుచు దేవి యేమేని వదియుంపుమని తమకాదేశించెనో వానినెల్ల భీషణవాక్యములచే వెల్లడించుచుండిరి. వారిసమీపమున నిలువఁబడినవాగు మాత్రము తమకెచ్చినిండియో మధురసవాసన వచ్చుచుండుటచే గుసగుస లాడుకొనుచుండిరి. కాని యాపరిమళము సాక్షాద్దేవీభక్తులగు నా గణాచార్యవద్దనుండియే వచ్చుచుండెనని పల్కుగల సాహసమెవ్వటికీ గలదు ?

కేవల శిలానిర్మితయగు నాభైరవీమూర్తియెదుట వారెంతెంత, భయంకరకార్యముల నొనర్చినను అవియెల్ల నిరాటంకముగ సాగివచ్చుచుండెను. సర్వజనులును యేకమతావలంబులై యుండినతమున సదసద్విచక్షణము గావించి వారినివారింను వారందొక్కఁబునుఁ గాన్పింపరైరి. అనాష్ఠాస్థలమంతయు మహానందంభముతోడను, దేవునిపానములతోడను, నిండియుండెను. ఆయుపాసనాపరులయం దగ్గగణ్యుండగు లక్ష్మీభిల్లుడే యాభిల్లపల్లెకు ప్రభువు. ఆతనిచేతిక్రింద నాల్గువేలమంది భిల్లవీరు లెల్లప్పుడును సిద్ధముగానుందురు. లక్ష్మీభిల్లు డిదినఁటలో నొకమారు చిత్రోద్దుర్గమునందు మాపాకకులకు న్వల్పమాత్రముగఁ బరిచితుఁడై యున్నాఁడు. అతఁడు దేవీపూజాపరుఁడు. ఈతని పూజాభ్యసనమున కొకచిత్రమైనగాథ గలదు. లక్ష్మీభిల్లుని బాల్యకాలమునందే యాతఁడొక హఠయోగికి శిష్యుడగుట నంభవించెను. శిష్యవత్సలుడగు నాహఠయోగి తన యవసానసమయము నందొ

కదివ్యమంత్రముచుక్కోళ్లునయిపడేశించి ఈమ. ప్రమును
జపించి మంత్రసిద్ధియైసమీప మిగుల సౌందర్యవతియు శవివా
హితయు చగురి ప్యదెచ్చి దేహ బలిగుచ్చియెడల దేవినీ
యందు ప్రసన్నమతిమై సకలాభ్యక్షములం దీర్చునని యాదే
శించి దేహమును చాలించియుండెను. లక్ష్మణుని మంత్ర
జపమిగిలెటకే పరిభూర్తి నందియుండెను. కాని గలిగియుచ్చు
కొక కన్య లభి యుండుననుభవించే చిన్నినములు శా. కంఠవల
నెచ్చెను. అట్టి సౌందర్యనాయకస్య మిప్పటికె లగిగియు
చుటచే నామెను ? లిగియుచ్చుటకే నేరే? మహాశ్వ్రయశ్శము
చేయఁబ. నుండెను.

విదన ప్రకరణము.

శోకానందము

“కటకీ! నేనె? మ ది హేమ్యరాని! హేమిగు
నీకారాబంధనమునుండి యెక్కు బయల్పడి పాణిములను సం
రక్షించు కొనఁగలుగుదును? “ఈలోపల సీతెవ్వఁజేచి విశ్వసిం
పవలదు.” అని ప్రభాకరసింహుఁడు నాగినిచమాటలు చిరా
కరిచినందుల కిప్పుడు శివనగల మనుభవింపచున్నాను. ఎట్లు
నిర్ధరింపఁగలను! ప్రభాకరుఁడు విపత్తునందున్నాడనుటచేతను
అచి యుగ్మకీయకపాను ప్రకృషిశ్రమా.ముగఁగూపు

నేను విశ్వరూపిని; నామో మాబుద్ధుల నెన్నికెప్పినను
 నచ్చెడిదాననుగాను. ఈయరాగిగురు మధ్యమున కిట్లు
 వినా మునియొకఁడాయే కాన్పించదు. వీ రావపనుష భాషా
 మునుచేతను చేయుచున్న విశ్వకప్రియన్నములచేతను నేను
 వీరివిషయమున గురూ క మేదియో చేయసంకిల్పించిననం
 శ మున వలసియున్నది. మీ నే హరికథామృతాన దేవీప్రసా
 గావించుచున్నట్లు తోచుచున్నది. దైవమా! వీరోకవేత
 నన్నీశక్తికి బలియాయగుదా! శాల్యముచనుండియు ననా
 ధ నేయైయున్నను భగవత్కృపచే మహారాజాననియంతటి
 గౌరవనియురాలు చనుటెంచి ఎర్చిదానింకనెగు; నాకన్నకి
 న్యురా డ్రెన్వ"అని కొండెక మునెత్తి చప్పలెనపుడు
 తిరిచిదా! ఇ లో నీశ్వరుల హరివ్రతేయ జానునని చచ్చి
 తీరిచి కి గర్భపాలు గావించెను. ప్రభాకరిసింహులకు ఇదోవ
 నమునక గిట్టమగుచుభవ మిదుడెనియునారాని మునెత్తిక
 మనియు నాతో నృత ములులెల్లి మున్నదేనియొక డ్చె
 చ్చిన కి లోకాశ్వుల నేమిచేసిన శాపమున్నది? ఇట్లుచ
 ప్రభాకరిసింహుల కిదుండెచ వీరినిశిక్షించి న్ను గక్షించి
 యుండుచుదా! అభ్యాము నాను నుగిరియ్యెను. నేనందు
 క్షణనిఁమున నే మిరియొక శాలు నెవ్వనినో కొందఱు ల్లు లిల
 దుఁజేర్చిచి విల వి. ఆశ్రమాకవేత క్రి గాననెహ య
 గి నేమో యి రవ కి మునెత్తినిచి. కాని మునెత్తిని భూ

గాబాలుడని తెలిసినపిమ్మ నాయాశయవిచ్చేంచునవలసి వచ్చె. అతఁడెవ్వఁడో నావఁగి యనాథబాలుఁడు కానొపును. పాపమాకని నీకుఁగిరులేమి గావింప నిందుఁగొనితెచ్చిరో! ఈకాళికాశక్తి కాతఁడు సయితఁబహుళము కానన్నవాఁడేమో!.....హా! ప్రభాకరసింహా! నావలనే నీవు సయితమిప్పు డెదురాత్ముల బంధసంబులం శక్తునడియుటివో నాగితిని నీవెట్లెఱుంగఁ గలవు?—కాక, నీవీనాటికి డేము బుగ చితోడుదుర్గమున కరిగి నేను నడు రెయి నయ్యెఱుంగఁ గుండ మాయమగుటం జూచి, వీరూజ్జలేండ నీవు వ్రాసిన లేఖోపదేశములను నిరాకరించి యిట్లు నచ్చితివని యెంతని దించితివో? న్నానహీనురాలనని నన్నెంతఁడగడితివో?—ఓతల్లీ! మీరాబాయీ! నన్ను చిన్ననాటఁగోలె పుత్రికాప్రాయముగఁ బెంచుకొనుచు, నన్ను జూచుకొని రత్నసింహుఁఁప లేచి దుఖమును సయితము మరచితివిదా? అట్టి నీతోడ సయితము చెప్పకుండ, ప్రభాకరుని యంగుళీయ నిరర్చనముం జూచినంతనే, భిల్లుని మాటలను విశ్వసించినచ్చిన నే నెంత దురదృష్టశాలిని! కడుపులోనిచల్ల కడలకుండ, నీర త్నూబలమున వృద్ధినందుచుంటినే? ఇంతలో నీకిట్టిదుఃఖమును నాకిట్టికష్టదశయు కేవలము నాబుద్ధహీనతచేఁ గదా కలిగినది? ఇప్పట్లైన నన్నెవ్వఁడు రక్షించువారు? ఎవ్వరు నామొరాలఁగించువారు? నాంకేదిగతి?*

అనిమాళ్ళుండించు నాభిల్లపల్లియయందలి యొక
కోరమున కొకబాలిక పైతన్యముండియు లేచివిధంబునఁ బడి
యుండెను. ఆమె భిల్లుచే మోసగింపఁబడి రాఁబడిన
హైమవతియని మాపాఠకు లిదివఱకే గ్రహించియుండును.

లక్ష్మీభిల్లుడు భగవాన్ సింహునితో సదభాషిం
చుటకై చితోక్తదుర్గమునకు వచ్చినప్పుడు హైమవతి యాతని
కింటఁబడియుండెను. ఆతఁడు దేవికి బలియిచ్చు నిమిత్తమై
సురూపశాలియు, యావనవతియు. నగు యవతి నిదనఱకే
కాంక్షించి వెదకుచుండుటచేత హైమవతిం బూచితోడనే
తాను కోరిన లక్షణములన్నియు నామెయందుండుటచే,
మహానందపూరిత హృదయుడై యప్పుడికి తనమనోరథం
బును నిగూఢముగ మనస్సునందే యుంచియుంచుకొని యు
పరి తాను భిల్లపల్లెకువచ్చి ప్రభాకరసింహుని యంశభీయము
నానవాలుగా నిచ్చి యామెను మోసమున రప్పించెను.
ప్రభాకరుని యంగుళీయము లక్ష్మీభిల్లుచే పైకెక్కి
దియు స్థలాంతరమున నండర్భ క్రిమింబున చూచుకొని మహా
శయు లెఱుంగఁగలఁడు ?

‡

•

‡

అల్లుడుఃఖవివశయై పశియుండు హైమవతి కెందుచేకనో
నిద్రాభంగము గలిగెను, తోచెనుమామెకలంపరికించిగాక
నామె యెదుట నల్లని యాకృతి కల్గి నన్న భయంపికు

జేయఁబాలిన భిల్లాంగన యొకఁడె యారఁడుగుల పొడవున నిలువఁబడి యుండెను. ఆమె సంస్కారగ్రహితముగు నంగరములు ముక్కుకొనిన బిరుసుకలకట్టుతోడిను, కేవలము గుహ్యంగ ప్రదేశమును మాత్రము గొప్పచు ననాగరికతను స్పష్టముగఁ దెలియఁజేయు కళచెలముతోడను, భీమాములగు భావములను న్యక్షింపఁచు ముఖచిహ్నములతోడను, మనపూర్వ లుభానశరామాయణాదు మహాకావ్యములం నభివర్ణించిన పూర్వనా తాపకాదిన క్తంచరాంగలను జ్ఞానాని దెచ్చుచుండెను.

హైమవతి మాభిల్లాంగను గాంచి, కథచేసెనయై పోయెను. ఆమె నోటమాటయైనను నెలువడిలేదు. భిల్లాంగన యామె నెగాదిఁజూచి, యొక్కవిషహాస మొనరించెను. ఆహాసమునుఁ గాంచి హైమవతి మఱింతకంపించెను. భిల్లకాంక్ష యామెనుఁ జూచి యిట్లు సంభాషించెను.

భిల్ల—నీవింక నిట్లు పోక దేనశవలె పరుగిడి యుంటి వేరే ?—

హైమ—ఎక్కడికి లేవవలయును ?

భిల్ల—నేను నీకథ్యంబు నన్నముచేయుండవలెను.

హైమ—ఎందుక ?

భిల్ల—నుదులకా ? నీకు ఎక్కితేయవలసియున్నది ?

హైమ—పండ్లియా ?

భిల్ల—ఔం.

భిల్లాంగన తన చమత్కారసంభాషణమునకు తనలో దానే పెద్దపెట్టున నవ్వుకొనసాగెను. హైమవతి కేమియు బోధపడలేదు. ఆమె స్థితి “పిల్లికి చెరలాటము ఎలుకకు ప్రాణపోక” డగా నుండెను. హైమవతి వాలినించు చూపులం జూచుచు నామెతో చిట్టనెను.

హైమ—తల్లీ! నీకు నమస్కరించెదను. విషదంబుధిని మునింగియున్న నావంటి యభాగ్యురాలితో పరిహాసములా డినందువలన నీకేమిలాభము? నాకు పెండ్లి చేయవలసి యున్నదని నీవనిన మాటయు, పిదప నవ్వి నవ్వును, నిగుఁ థభావాన్భిములుగా నున్నవి. నాకిక్కడ పెండ్లియనుమాట కర్థమేమి? నన్నెవ్వరి కిచ్చి పెండ్లిచేయుదురు?

భిల్ల—చిన్నా? చిన్న కాళికాశక్తి కిచ్చి పెండ్లిచే యుదురు. గొండ్రెగొడ్డలియే మంగళసూత్రము. తెలిపినదా?

హైమ—హా! దైవమా! నన్న బలియిచ్చుటకు యిందుగొనివచ్చిరా! కాళికు బలియాయవలయు నన్న నాకన్న నెవ్వఱును లభింపరా?

భిల్ల—నీవంటి సౌందర్యశాలిని కాళికకు దొరికునా? నీవంటి యాహుతి లభింపవలయుననియే మాలక్ష్మీభిల్లుడిన్ని నాళ్లనుండియు తపస్సుచేసినాడు. ఇట్టి తరుణమున ననా యాసము లభించిన చిన్నారకు చేయిజూర్చుకొనునా? నీవు లేనిపోని టక్కులుచేయక, స్నానముచేయుటకు లేచిరమ్ము.

పనుపుబట్టలుకట్టుకొని, పెండ్లికొమార్తెవు కావలసియున్నది. నిన్నింతను మాపెద్దమ్మ యాశీర్వాదంపహుసి యున్నది. కాల విశంబన మేల ? లెమ్ము. లెమ్ము—

హైమవతి యింక నాభిల్లాంగనకుఁ బ్రత్యుత్తరమియఁ జాలకపోయెను. ఏమియుం దోఁపకనేలప్రబడి గిలగిల తన్ను కొనుచు నేనువసాగెను.

భిల్ల—నీవు తన్నుకొని యేడ్చినంతమాత్రమున నేమియు లాభములేదు. నాయుపదేశమును వినఁగల్గినదానపై తివేసి, మారాడక లేచిరమ్ము. కాలమతిక్రమించుచున్నది. ఇంక నీవీయేడ్పుమాని యాదేవినే శరణ్యము గావించుకొని ధ్యానించి ముంగుము. నీకీంకరిన వేళ్లొక శుభోవాదములేదు.

శరువాక భిల్లాంగన బలవంతముగ హైమవతిని స్నానప్రదేశమునకుఁ గొనిపోయెను. హైమవతి యింక దుఃఖించినందు వలన నేమియు లాభములేదని యెఱింగి, చిత్తమును శర్వాణీపాదపద్మములయం దాయత్తముగావించి, తనచుట్టునుఁ జేరిన భిల్లాంగనలెల్లు చెప్పిన నట్లాచరించుచు, శరీరమును వారికప్పగించి మిన్నకుండెను. భిల్లవనిశలు సుకుమార శరీరయగు హైమవతిని, తమయుష్టమువచ్చినట్లు పడనీడ్చి, యేదియో పనుపుకలిగిన గిండియునుక వంటి పదార్థముతోడ

శరీరముచతోమి, న్నానముఁ జేయించి, మొక మందిరములో
నికఁ గొనిపోయిరి. ఆకుటీరమున పెద్దపెద్ద పల్లెరములలోన,
పసుపు, కింకమ, ఎఱ్ఱనిపూవులు, గుగ్గిలము, సాంబాళి,
మొదలగు దేవీపూజ కర్పములగు వస్తువు లమరింపఁబడియుం
డెను. వానినిఁ జూచుటతోడనే హైమవతి హృదయమున
నపూర్వముగ ధీతిజలించి, శరీరమాపాదమస్తకమున, గడ
గడవణికిపోవఁ దొడింగెను. భిల్లాంగన లామెన పసుపురాచిన
యొక పీటపైఁ గూర్చుండి బెట్టి యామె శరీరమునందంతటను
పసుపు నలచి, మొగమున పెద్దకంకుమబొట్టు బెట్టి, యెదుట
నొక కంపనింపించిప్పులుబోకి, న్నానముచేసినందున తడిగా
నుండి యామె కింకమ సాంబాళి, గుగ్గిలపు పొగలచే త
డియాల్చిరి. ఇరువార మొదట నామెనడ్డకువచ్చి, న్నానా
ర్థమై బలవంతులైచి కొనిపోయిన భిల్లయువతియే వచ్చి,
“ఇక పెండ్లిసమయము వచ్చినది. లే! లెమ్ము-”
అని పలికెను.

ఆభిల్లాంగన సులుగులవలన హైమవతికి సపూర్ణ
ముగ స్పృహ గలిగెను. ఆకుటీరమునకు వెలుపలిభాగమున
చెవులు చిల్లులుపడునట్లు భిల్లులు విచిత్రములగు వివిధవాద్య
ములతో, మహాకోలాహల మొనర్చుచుండిరి. ఇన్న బలి
వీరము పిండు నమ్మచి భిల్లాంగన తొందర పెట్టుచున్నది.
ఏమికి నేపథ్యముం బ్రాణిలోచి చిగును హైమవతికి గర్భ

ని ద్భేదమగుచుండెను. ఆమె శరీరము గాలిలోని రావియాకు వలె వణికిపోవుచుండెను. హైమవతి యాభిల్లాంగన పాదములపైఁబడి శోకవిహ్వలమగు కంఠస్వరముతో,

“నాతల్లీ ! నన్ను రక్షింపుము. అకారణముగ నా ప్రాణములం దీసికొనుటకు నేను మీరుమందొనరించిన యపరాధ మేమియునులేదు. ప్రాణభీతార్థనై యూహించిందుచున్న నన్ను నిర్దోతుకముగి కాళిఁ బలియిచ్చుట మీకు తేమముగాదు. ప్రపంచక సుఖములనైన చింకిను పూర్ణముగ నెఱుంగని పసిదానను. నన్ను బలిగా మ్రింగినఁ గాళి కాదేవి కేమిశృప్తికలుగును? మీకేమి సుకృతముకిలుగును? నన్ను రక్షింతురేని మీకుతప్పక పుణ్యమబ్బురగుదు. మీ దయామయమానస మీశ్వర ప్రీతికరమగును. కావున నో శోల్లీ ! నన్ను రక్షింపుము.” అని పలికెను.

భిల్ల—ఓసీ ! పలుగాకీ ! నీవు మాటలు చాల నేర్చి నట్లున్నావు ! కాని, నీయపరాధములు, నీబోధలు, నీగాధలు, నీ నీతులు యిప్పుడు మాచెవుల కెక్కఁజాలవు. అందులకు కరుణము మీరిపోయినది. ఇంక నీప్రియాసము మానుము ; నిన్ను బలిగొనుటయే మాదేవికి ప్రీతికరము. మాదేవి కోరికను యిన్నినాల్గినండియు నామెను నేమిచుచున్నమాకన్న నీవెక్కవగా నెఱుంగుదువా? ఇంక ముందునీయారాటములు చాలించి దేవీవ్రహ్మ సాన్నిధ్యమునకు నడువ

దేవికి బలియగు పుణ్యఫలము గూడ నీకు దక్కదు. నాకొక్కమాటుగ నాగ్రహము వచ్చెనేని ముందే నేనే నిన్ను సంహరించెదను. లెమ్ము లెమ్ము.

అని బలుకుచు నాభిల్లాంగన హైమవతి రెక్కపట్టుకొని యీడ్చెను. మోగి గానుండిన యాభిల్లనతి చేతితో నీపునప్పకి కామ మణిబంధము భాధితమై నొప్పి పుట్టెను. ఆభాధనము మామె యెట్లో సహించుకొని మరల పాదములంకి,

“ శ్రీ ! అనుగ్రహించిన నీవు దప్ప నాకిక్కడ చింత దీక్షింప వచ్చునా? ఆగ్రహించినచో వివే! అనుగ్రహించినచో నీవే!—నిక్కలేని నన్నిప్పైన నీవు రక్షింపకన్న నాకు శరణ్యములేదు. అని యేడ్చెను.

భిల్లాంగన మూమెను కాలితో నావలకు నన్నివేసి,

* “ ధీ! ధీ! నోరుమూయుము; చావునకు సిగ్గుమై యుండుమనిన నిన్ను దేవులాడెని చెందులకు? ఇక్కడ నీయే డ్దు విని నిన్ను రక్షించుటకు సిగ్గుముగా వెవ్వఱును నుండులేదు. లేలెమ్ము. మారాడక నావెంటఁమ్ము. నానాగ్రహము గల్గింపకము. మరల చెప్పుచున్నాను. ” అనియెను.

హైమ—అమ్మా! అట్లగుచ నాకు రక్షణ మార్గములేదా?

భిల్ల—ఎక్కడ ?

హైమ—అట్లయిన నిక నేను దేహాభిమానమును వదిలికొని చావునకు సిగ్గమై యుండివలసినదేనా?

భిల్ల—నీకీమాట మరిల మరల చెప్పవలయునా? ఒక్కమారు చెప్పిన దెలియదా?

గిల్లాంగర పలుకులు వినునప్పటికి హైమవతి యాపావమర్తమును భగి భగి మంజిపోయెను. ఆమె శాంతస్వభావమంతయును, సనుసిపోయెను. ఆమె యాకొన్న సింగమువలె మునిగిపోయి నువ్వెత్తుగా లేచెను.

హైమ—ఓకతిన మానులారా! దుష్టకిర్మలారా! కలుషకార్య చింతనులారా! నావేడికోలుకు గాలెన గతి గియుండివలసినది; గాని వశినమానకర్మశములగు మీ హృదయములు మాత్రము కలుగవయ్యెనే! సాపచరితులారా! మీరుచేయుచున్న సరబలి యీశ్వరి ప్రీతికరమగు సత్కార్య మెన్నఁజేసెను? అఖిలప్రాణిసముదాయమును స్పృహచి పెంచిన యయ్యాదిశక్తికొక ప్రాణియెడల నాధిక్యము, వేఱొక ప్రాణి యెడల న్యాయతాస్వభావమున గలుగునా? అట్టి సమన్వయముల ఆది ప్రకృతి స్వాప్యము నాహరించినందువలన నానందిముదును మీరు భ్రాంతినంది యిట్టి జాతరల నాచరించుచున్నారా? ఓభగవత్త్వము నెఱుంగజాలని పంథలారా! ఈవిధముగ ప్రాణి హింసగొందించి మోక్షం, సాపమును గమనముగొన

దలచియున్నారు ! ఇట్టిమీ కన్నడైన నుత్తమ గతులుగలుగునా ? అనంతమై, యపారమగు నీసృష్టియందు నేనొక యల్పప్రాణిని. ఇట్టి నేను చనిననెంత ? మనిననెంత ? నా కొఱకు దుఃఖించువారు సయిత మత్యల్పసంఖ్యాకులు. కాని, యీ ఘోరపాపకార్యాచరణమునలన, మీప్రభువునకుఁ గలుగఁజోవు నరకశాధ లత్యంతభయానకములు. చంపుడు. మీకరపంజరమునఁ జిక్కిన నన్న చిలుకనుఁ జంపినచందమునఁ జంపివేయుడు. నేను అబలను, అనాధను, అసహాయను మిమ్మెదిటించు సంతతిశక్తిగల దాననుగాను. మీరీమహా రణ్యమధ్యమునందలి పల్లెయందు నన్నేమిచేసినఁ జేయఁగలరు ! మీస్వేచ్ఛాకృత్యముల నాటంకపఱచు నారిచ్చట నెవ్వలును లేరు.....కాని, సర్వచక్షువగు సర్వేశ్వరుడు ప్రతి పరమాణువునందును నిండియున్నాడు. మీదుష్కార్యము లొకవేళ మానవసేత్రముల కగోచరములైన నగుఁగాక ! పరమేశ్వరుని దృష్టిపాతమునండి మాత్రము తప్పించుకొనిపోవఁజాలవు. నాశిర మిటు తెగిన యంతనే, మీభిల్ల పల్లెయ సర్వమును వినాశము గానుండునా ?”

హైమవతిపలుకులకు భీల్లాంగన కలుకరెట్టింప వామ పాదమున నామె నీడ్చితన్ని,

“ఓసీ ! కుటిలురాలా ? ఏమంటివే ! మాయందఱినా శసమునుగోరి శపింపసాగితివా ? ఇంక నీవధమునల దాలస్య మొనరింపఁగూడదు.” అనిపలికెను.

వెంటనే యొకభిల్లుఁ దచ్చటికివచ్చి హైమవతిం బాదమునఁదన్నిన యాభిల్లాంగను వారించి “ఓసీ! ఎంతతప్పుపని చేసితివి! దేవికి బలి యియ్యఁదలఁచిన యీమెను పూజింపవలయును గాని యిట్లు పాదతాడనముచేసి పరాభవింపవచ్చునా? ఈమాట మనభిల్లప్రభువుగాని, పెద్దమ్మగాని విని యుండినయెడల సీప్రాణములు నిలుచునా? ఇంకనైన నాలసింపక తొలుత నాశీర్వాదమునకై యీమెను పెద్దమ్మకుటీరమునకుఁ దీసికొనిరమ్ము. ఇప్పటికే కాలాతీతమై పోయినది” అని పలికెను.

ఆభిల్లాంగన కోపంబున నొడతెలుంగక యొసరించిన యాత్మాపరాధము నొప్పుకొని యెచ్చటను వెల్లడింపకమాయని యాభిల్లుని బ్రతిమాలుకొని హైమవతితోఁగలసి పెద్దమ్మకుటీరమునకుఁ బోయెను.

ఆజవ ప్రకరణము.

జటాధారిణి

భిల్లులకందఱకును పూజనీయురాలును, విశేషించి లక్ష్మీభిల్లునకు దైవసమానురాలును, ఆగతానాగతవేదియని విఖ్యాతి నందినదియు, నేబదివర్షముల ప్రాయముగలదియు, నగు నొకదేవీ స్వరూపిణి యాభిల్లపల్లెలోని నారికప్పుడప్పుడు

దర్శనమిచ్చుచుండును. ఈమె సహజ నామధేయమేదియైనను భిల్లవానికిలోని వారందఱు నీమెను “పెద్దమ్మ” యని పిలుచుచుందురు. ఈమె దీర్ఘజీవించుట విరాజమానయు, ఫాలభాగసమలంకృతకుంకుమాక్షతవిలసితయు, కరతలజపమాలికాభిశోభితయునై చూచువారికి భక్తికారవభావములనుద్బోధింపఁ జేయుచుండును. పెద్దమ్మ శాసనము భిల్లవానికియందలి సర్వజనులకును వేదవాక్యము! ఆమె భవిష్యత్కథనమేది యెట్లుచెప్పిన నిదినటలో నట్లు సరిగా జరిగియుండుట చేత ప్రజాసామాన్యమున కామెమాటయందట్టిగుఱి యేర్పడిపోయెను.

ఆదినమున పెద్దమ్మ తనకుఁగరమున పద్మాసనయై వ్యాఖ్యాజనముపై నాసీనయై యుండెను. ఆమె నిమిలితనేత్రయై నిష్ఠానిబద్ధయై యుండెను. నిశ్చలముగఁ గూర్చుండి యున్న యామెయొగనిదని భంగపఱుపవెఱచి యెవ్వఱును మోహింపఁజేయి. ఆమె జపమాలికలను మెలమెల్లనఁ దిగవేయుచు నధరమునించుకించుక కదలించుచుండెను. ఆమె కుడిపక్కన విషాద సూచకనదనయగు హైమవతి నిలువఁబడియుండెను. ఎడమపక్కన గతప్రకరణమున మాసాత కలకుఁ బరిచితులైన భిల్లంబును, భిల్లాంగనయు నిలచియుండిరి.

ఆనాఁడు కాళికాశక్తికి బలియాయ సంకల్పింపఁబడి యున్న సోమవతిని భిల్లంబునకు యాశీర్వదింపవలసియు

న్నది. పెద్దమ్మయింకను నిమిలిఃనేత్రమై సమాధియందే యుండ్లియున్నందున వారందఱు నామె వైశ్యల్యమునకు భంగపాలు నాపాదింపవెఱచి యూరకండ్లి. భిల్లునకు మాత్రము హైమవతిని తాను ప్రహరించుట చాలదోషమనియు నావార్తను పెద్దమ్మ నదివ్యవీక్షణజ్ఞానమున నెఱిగియే యుండుననియు, నామె సమాధినుండి లేచినపిదపఁ దనపాల్గొట్టుపరిణమించునో యనియు, నొక వేళ హైమవతికి మాటుగా తన్నేయావధ్యశిలపైఁ బెట్టి కింఠితనముం జేతురోయనియు నిట్లే యసంఖ్యాకములగు నశుభసంకల్పశింకాపరంపరలచే మోడంతయు వేగిపోవుచున్నది.

ఇంతలో నాస్థలమునకు లక్ష్మీభిల్లునకు వచ్చెను. పెద్దమ్మసమాధిః భంగముకలుగనివిధమున నిశ్శబ్దముగనే సర్వజనులును భిల్లప్రభువునకు గౌరవపురస్కరముగా సమస్కృతులు చేసిరి. లక్ష్మీభిల్లునకు దూరముననుండియే సాష్టాంగమున నేలపైవ్రాలి పెద్దమ్మకు నమస్కారముచేసెను. మిగిల వారి సమస్కృతులు స్వీకరించెను.

తరువాత నొకపావుగంట వఱకందఱును నిశ్శబ్దముగా నుండిరి. అప్పుడు పెద్దమ్మ మెల్లఁగఁ గన్నులు తెఱచెను. మరలనందఱు నామెకు నమస్కరించిరి. పెద్దమ్మ శిరఃకంఠనమాత్రమున నందఱును గౌరవించి మెల్లగా తనదృష్టి నెచ్చట నిలువఁబడియున్న హైమవతి వంకకు మరిచ్చి స్త్రీజనసహజ మయ్యును మిగుల గంభీరమగు కంఠస్వరముతో,

“నేడు కాలికారాధనమునకు వ్రానిరాబడిన సుక రాంగి యీమెయేనా?” అని యడిగెను.

లక్ష్మీ—శ్రీ! ఔసీమెయే! ఈమెను బరీక్షించి, బలిపూజకర్తమగు పశువగు కావో, నిర్ణయించి యాశీ ర్వదించి సంపవలయునని ప్రార్థన.

ఆమాటలకు విని యాజ్ఞాధారిణి యైదునిమిషముల కాలము కంఠుకిన్నలునుమూసి యేమో దీర్ఘలోచన మొన రించెను. పడప గున్నలు తెజచి హైమవతివంక దేరిపాక జూచి,

“నిచ్చ భిల్లులచే చేమైసం బ్రహ్మంపం బడిలేదుదా!” అని ప్రశ్నించెను.

ఆప్రిశ్న యచ్చటచన్నవారి చనేకలనేకధావములకు లోనగు నట్లాచరించెను. హైమవతిం బ్రహ్మించిన భిల్లాంగిన యాపాదమక్తకమును గడగడనణకసాగెను. ఆమెవెంటవచ్చి నభిల్లు డాభిల్లాంగినవలకిను చూడసాగెను. హైమవతి యా ధారిణిప్రిశ్నముల కుత్తిమొసంగక, నేలచూపులుగూచుచు గిన్నెరు కార్పజొచ్చెను. మిత వారందఱును పెద్దమ్మప్రి శ్నలకం బలి యాయంబడబోవు నాబాలికయిచ్చు ప్రశ్నకు త్తరమేమో వినవలయునని యామెవంకకే చూచుచుండిరి. పెద్దమ్మకు హైమవతినలన నేయుత్తరమును రాలేదు. ఆమె ముఖవీక్షణమాప్రముసనే సర్వజన హృదయభావములం బరి కించెను. భయంపిరురాయి వెలవెలబారు వెమ్మొము

తోనున్న మాళిగలలోన ఘోమవసించి హరించుచున్న
నియు ఘోమవసించి పృథమునకు భిన్నంగాన కీతికిని గారణ
మదియేయని లోక జ్ఞానముగల మాజుల ధానిని గ్రహించెను.
కాళికె గలిగియున్న బలిపశువు పృథనానమునకు గాకి
యవమానమునకు గానిన మాభిజ్ఞతయందొక భయంక
రమున శాసనముగలదు.

సోమ్యమీకారము క్రిమి క్రిమిముగా భయంకరమై
పోయెను. ఆమెన్ను లెట్లబిగిపోయెను. పంక్తి పటపటగొ
టికెను. శిరీషు కోర్కెధమున గంపించునాగెను. ఆమెయొక్క
మాము పింహనానముం జేయుచు నాళిలాంగన ను దిలకించి,

“ఓనీ ! యవిధేయురాగా ! దేవధర్మమున విహీనా ?
దేవధర్మానాశజ్ఞా ? దుష్టా ! కుక్కతీ ? పాపంజీనీ ! ఏమిచేసి
తివి ! ఎందురా దరామొచ్చితివి ? ఎంతోదుష్కృతముగావించితివి !
పుంశ్చంద్రానయై దేవి కాహారముగానున్న యీశ
గోష్ఠముగావించి మృతము చేపికిన్న అధిముగి పూజించు
యనేకాచి ముగిసిన తాడనమేల గావిచితివి ? మేము నీ
హస్తధార మొసరింప నమిధిలనుచి తెలియితివా ? ఇన్యజ్ఞ
సముచిత స్వవిషయములు మాకగిలెనే నేనములైపో
యినవి. ఈదుష్కారమున కనీక 13 దాని కాని గాని శిక్ష
నైనను విధింపనేహయు, నీకు ఊహించుకొను.” అని పలి
కెను.

ఇట్టి పీషయనుచునుందు లున్నట్లుగాను సూక్ష్మముగా
వనలు స్వభావములనాచు. ఇందు. ఈ పీషయమునందఱు
నెఱుఁగుదును. ఇపుడనే యాచి యభివ్రామమునూప
నీ న్యనహారమునందు ఎక్కుము నూనిహముననుచుచియే
యునుననియు, చేయ నల్లంగునకేదియో మూసిననియు
దిలచి యెల్లఱున బిడ్డ చేసఁకున్నాయున్నా.

అట్టి సృష్టిన పటిగెనఁగి యేయ నయుబోపపడియెను.
ఆనఁ బ్రామాముతోచేచి నలునఁబడి ననఁకొని నున్న యె
నొకటిల్లుచిచేసెలోనున్న కొని నుగిసిని నొకలుదుసాని
లాభిల్లఁగ న మోచదేరిన యొకల్పి బుముగి ప్రహరిని
“ఏనుచేసేవి: గమమునము!” అని గర్జించెను.

అట్టి సృష్టిన ప్రిచండశాసనము. ఆ వియోజన
మీరిం ల నాచు చొక్క ఱుచులేకు. ఆచి శాసనమేయమ
శాసనము. ఆ నుచుగిరిగి నానిచొను మొ మొలతో
నూనిచు చొక్కరిమిచ్చి నలుచుగిరి. ఎల్లదేబ్బది
గిల్లఁగ నగిరిమున్నె గొఱు: దేబ్బది నూని దేబ్బది
ను. శాధ న పొమిచు గిరిమిన్ను నహించి నూనిం
గి: గుడ్డినీరు గుడ్డినీరుచుండెను. అప్పుడొకదేవిమ
య న్నేచేరిగిరి పోవుమండెను.

అట్టి సృష్టిన మరలఁబ్రహరిచి “మాచుచేమి:”
అనియెను. భిల్లంగిగ నున్నలనెలు పప్పు: లధానిలు చు

చున్నవి. ఆమె బాధను సహింపకోపక “స్వామీ ! అపగా
ధముచేసితిని. ఈమె మనభిల్లులనంగఱును కలిపి తిట్టినకారణ
మున నుద్యోగమును సహింపలేక కాలితోఁ దిన్నితిని. ఇదిని
జము !” అని అలికెను. అమాబలువిని జగ్గాధారిణి కన్నులును
మొగమును చిల్లించి—“జైతాంకరీ !” అని నిర్వేదమునం బలి
కెను.

లక్ష్మీభిల్లులు పెద్దమ్మనుజూచి “తల్లీ ! తమయాజ్ఞను
సారము గావించును. ఈపాపాత్మురాలి కేళిక్ష విధింపవలసియు
న్నది!” అనియశిగెను.

పెద్దమ్మముఖముగంభీరమునందెను. ఆమె లక్ష్మీ
భిల్లునిఁ దనదగ్గఱకుఁ బలిచి కూర్చుండుమని నియోగించి యి
ట్లనియెను.

పెద్ద—దేవికి బలియిచ్చుట కిదియే కపిచ్చకిము
హూర్తము. కాని యీభిల్లకాంత చేసినదుష్కృత్యముమూ
లమున కార్యమంతయుఁ జెడిపోయినది. ఈముహూర్తమున
దీమెను బలియాయఁ దగినదికాదు. ఇంతకన్న బలియాయ
దగిన పదార్థమును మనకు లభింపదు. కావున, యీప్రాణి
యెప్పటికైన దేవి కాహారము కాదగినదియే ! అందుచేత
మఱియొక ముహూర్తము దివకి నీబాలిక నారక్షణమునంబడే
యుండును. నేడు బలిపూజచేత దేవీహృదయ మానందతృ
ప్తమై యుండెనా నీనకిలాభీష్టములును తీరిపోవు చుండెడివి.

రును, భిల్లవాటిక దాకిపోయిరి. ఎటుబోయినో భిల్లు తెవ్వరు నెఱుంగరు.

*

*

*

భిల్లాంగనను మాత్రము కాళికాదేవి యెదుట
యథాకాలమున కరితీసిరి.

నీడన ప్రకరణము.

అపోనము.

హైమవతిని కాళికాదేవి యెట్టయెదుట నురిచీయు
టయే తన ప్రథమ కర్తవ్యముగ నెంచిన యాపరమగంభీర
విగ్రహాయగు పెద్దమ్మ, హైమవతీ సదాశివులతోడ గలసి
భిల్లవాటికను దాకిన పిదప మార్గమధ్యమునఁ దన గాంభీర్య
మేమయ్యెనో, మోటుతనమే ప్రధానముగాఁ గల్గిన భిల్లు
లనుశాసింపఁ గల్గిన చాతుర్యమేమయ్యెనో కాని, యామె
యాబాలునకును బాలికకును మిగుల సులభమైపోయెను. ఆమె
వయస్సునందు మీరినదయ్యెను, మాగాళ్యమునందలి
వృక్షాభిప్రాసంబు లందలి ఛాయాభాగంబుల నడచుచు,
నతివాత్సల్యమున వారితో మాటాడుచు చనువొనంగి తీయ
సిమారులతో సంతోషపరచుచు, వారికి మోదముం గూర్చు
కోధల నల్లిచెప్పుచు మాగాళ్యాయానము నపనయించుచుండెను.

హైమవతి మున్నెన్నడును సదాశివునిగాని చూడాలని
గాని చూచి యెఱుంగనిదయ్యు, నిష్కళుష వారియందు చిగ
మైత్రిని సంపాదించుకొనియెను. పెద్దమ్మకు మాయిలువు
రును బూర్వపరిచితులై యుంకినట్లు తోచుచుండెను. కాని,
యది యిప్పటిమైత్రిమై యుండదు. బహుపూర్వ పరిచయ
మై యుండును. ఆమె యొక్కొక్కప్పుడు సమధురి పుధుర
సువ్యక్తములుగా నాహైమవతి సదాశివుల కిందధ్వనులు నాలు
రించి గూఢానంద సాగ్రవికములగు చర్చల కన్నీటి ముగ్ధలను
నొట నొట రాల్చును. అట్టి సమయముం దామె హృదయప
క్లమమున నేదియో పూర్వకర్మస్మృతి పోయిన సాగ్రవికమై
యట్టి భావనలను ముగ్ధులనుండెను. మరియొక్కొక వేళ
యందామె నేమేమియో గోలించుచు, శిర కంఠముచే
యుదు మామధ్యమునం దుండును. విన్నవించి కొం
దొకవడికి స్మృతికిర దెచ్చి కొనుగొను యథావిధముగ నడ
చుచుండెను.

కొంతన్నేన నడవ హైమవతియు గామయు చిట్లు
సంభాషించిరి.

హైమ—అమ్మా! ఇప్పుడు మర మెక్కడికి బోవు
చున్నాము?

గై—బిడ్డా! గోపోవనమునకి .

హైమ—అమ్మ! వెంటలకి ?

పెద్ద—అక్కడగొప్ప కైశ్రీమాత్రా ప్రయత్నము జరుగుచున్నది.

హైమ—ఏమిటి?

పెద్ద—రత్నసింహుని మరిణకాలమునఁ జిన్న కృపా రహితులై హరిమొనర్చిన శర్మకైరు ప్రముఖులగు దుష్టశా త్రిపుర నణించి ప్రతీకాగము గావించి నయాత్మకు శాంతిం గూర్చి వనదుర్గముం దిపోవనముగా నొన రింపవలయునని యాని ప్రేతాత్మి యాని యాత్మీయుల గువాకిరి బ్రబోధించి సందుచ నిష్పపట్టి ప్రయత్నము జరుగు చున్నది.

హైమ—ఆగత్యైక్య మొనర్చు చున్నవాఁడెవ్వఁడు?

పెద్ద—ఇందులకు వనదుర్గేశ్వరియగు భగవతి యొక శైయు, యోధపురాజుగు న కసింహుఁ డొకఁడను ముఖ్యు లు. ఇప్పుడందులకు ప్రవాకరింపఁగాఁ జూడఁడు శహాయము గానున్నాఁడు.

హైమవతి ప్రభాకరిసింహ నామాకిణా నమున చులికి పడియెను. ఆమె పెద్దమ్మరు విస్మయముతోఁ జూచి, “ఏప్ర భాకరసింహుఁడు శక్తి!” అని యడిగెను.

పెద్ద—చిత్తూరు పెద్దమఱియగు భావాన్ సింహు ని యేక క పూరుఁడు.

హైమవతి సందేహము నివృత్తియయ్యెను. ఆమె యా
శాలశిలు వెండియుఁ జిగిర్చెను. చిరకాలమునుండియు పోబ
డియే తెలియరాని ప్రభాకరుని యునికి నేడు స్పష్టముగఁ
దెలియుటవలన నామెకుఁ బరమాశ్చర్య మయ్యెను.

హైమ—తల్లీ! బహుదినములనుండియు మాకుప్ర
భాకరునిజాడ తెలియుటలేదు. తపోవనమనిన నేలులుండునో
యేదిక్కుగానుండునో సయితము నేనెఱుంగను. అట్టి నావద్ద
కొకనాఁడెరిఱి యొకభిల్లుఁడువచ్చి తపోవనమునందలి వ్యవ
హారము లతిదారుణములుగా నున్నవనియు, నీవుతప్పక రావ
లయుననియు, రావేని ప్రభాకరసింహున కపాయము గలుగఁ
గలదనియు, నీయుంగరమాతని యానవానియుఁజెప్పి నమ్మిం
చిననొక సవారిపై నీలక్ష్మిభిల్లుని ప్రదేశమునకుఁ జేర్చెను.
పదవ వృత్తాంతము మీఁదెఱిగినదేకదా! మీకృపలేనిచో
నేను కాళికాహారమైయుందును. అట్టిమృత్యు ముఖమునందు
న్ననన్న బ్రదికించుటయే కాక నాకు బదులుగా భిల్లాంగనను
బలియిప్పించిన సయామయులుమీరు. మీఋణమును నేనెన్న
డుం దీర్చుకొనలేను. ఈసదాశివుఁడను బాలు నీభిల్లులీపల్లయఁ
జేర్చుటసముతము దురుద్దేశముతోడనే కూడియుండును. న్నా
కందులకు హేతువు తెలియుటలేదు. ఆతనిని సముతమాశా
ఙ్గాలముట ముఖమునుండి మీరేతప్పించి పుణ్యముఁ గట్టు
కొంటిరి.

పెద్ద—బిడ్డ ! మీకింకేమియు భయములేదు. ఇప్పుడు నీకు పకలరహస్యవిషయముల నెఱిగించెదను. నేనుమీకు హిశముఁ గోరుదాననుగాని యహిశమాపాదించుదాననుగాను. ఈసదాశివుఁడు తన పదునారవయేట యోధపురరాజ్యాధికారము నందఁగలఁడని జోమ్యుఁడు చెప్పినందున నహిశింహుఁడు సద్బుద్ధిగలవాడై పెంచుచున్నాఁడు. ఈవృత్తాంతము భగవాన్ సింహునకుఁ దెలిసినది. చిత్తూరునకు భావిరాజ్యాధికారముల నందనున్న యువరాజగు రత్నసింహుఁ డిదివఱకే ఘేచ్ఛహస్తాతుండై మరణించుటయును, ఆతని శంఖియగు రాణాయమరసింహుఁడు యుద్ధమున మరణించుటయు, నందునాన చిత్రోప వారసులులేని రాజ్యమగుటయు నట్లే యోధపురరాజ్యము సయిశము పురుషసంతతిలేనిదై యున్న నొక్కకాలికయగు సాదామినియు శాశ్వత బ్రహ్మచారిణియై శివోపనమే కాపురముగా నుండుటయుఁ గలపోషిదురాశాపీడితుఁడగు భగవాన్ సింహుఁడు చిత్తూరు యోధపూరు రాజ్యములను రెండింటినొకేసారి యువ్వైత్తుగా నాహరింపఁదలచి చిత్తూరు రాజ్యమెట్లయినను నవచేతిలోనిదే కదాయును ధైర్యమున, యోధపురపరిపాలనముకొఱకై పృథ్వికరసింహుని దత్తముచేసికొమ్మని యుజ్జరసింహునికడకు రాయబారమంపగా రాయబారియగు గుద్రాకర్మయు నవతసింహుఁడును కలహించినందున నారాయణారము వర్గియైపోయెను.

అసంకుల కలహమునందే నడుమ నడ్డమువచ్చిన బాలుడగు
సీసదాశివుని చేతిపైఁ బడినకత్తివేటువలన గాయమైనది.
అది యిప్పటికిని పూణముగా నయముకాలేకనియే నాత
లంపు.

సదా—తేదు. ఇంకను కట్టు కట్టుచునేయున్నాను. కొం
పలు కాలుచుండగా నన్ను భిల్లులెత్తుకొని వచ్చినారు.

హైమ—కొంపలు కాలుకేమి?

పెద్ద—అదియు నెఱిగించెదను. తనరాయబారము విఫ
లమగుటను సర్వమును రుద్రేశ్వరవలన నెఱిగి కోరికపితాచ
గ్రస్తుడై భగవాన్సంహారము యోధపురమును భిల్లులచే
గాల్పించి తనకుమారుని నంతసంహారము పెంచుకొనుట కా
టంకముగానున్న యీబాలుడగు సదాశివుని లక్ష్మీభిల్లుని
సహాయముచేత కాలికాదేవికి బలియిప్పించుటకై ప్రయత్నిం
చెను. అందులకై గృహదహన సమయమునందే భిల్లులిశని
దప్పించి భిల్లువాటికంజేర్చిరి.

సదా—అబ్బా! ఎంతప్రమాదము!! తల్లీ! మీరు
లేనిచో నేను కాలికాదేవియెదుట రెండుముక్కలై రక్తపును
డుగులలో దొరలుచుండి యుండును.

పెద్ద—అదిగో! మనమిప్పుడు సహాయమునకు మిక్కి
లిచేరువగా వచ్చినాము.

హైమ—అమ్మా! అధ్వనియేమి? దూరముననా కాశ
మంట గేగుచున్న యాధూళియేమి?

పెద్ద—చెప్పితినిగదా ? భగవతికి సహాయ మొనర్చుటకును, తురకలమద మణచుటకును యోధపురరాజుగ నజిత సింహుఁడు సేనలనంపుచున్నాఁడని. ఇవి యాసేనల కలకల భవ్వులు. ఈధూళి గూసేనల పదపరాగధూళి. మనము కూడ సత్వరముగ నాసేనలం గలసికొండము రండు.

హైమ—అమ్మా! మనకు శపోవనమునందిప్పుడు ప్రభాకరసింహుఁడు కనబడునా ?

పెద్ద—అఁ. కనబడును.....దానినట్లుంచుము. నేనిప్పుడు నీకొక విచిత్రవృత్తాంతము నెఱిగింపనున్నాను. సానధానపుష్పము.

హైమ—అమ్మా! అదియేమి ?

పెద్ద—ఈనదాశిపునకును నీకును నెట్టిసంబంధము గలదో యెఱుగుదువా ?

హైమ—శత్రు! ఎఱుంగదు.

పెద్ద—మీరిద్దఱును అక్కయు, ముఘునును నగుదుగు.

హైమ—అనఁగా ?

పెద్ద—అనఁగా నేమున్నది ? - ఏకగర్భమునం బుట్టిన వారు.

హైమవతి స్త్రీప్రీతి దెచ్చుకొనినగాఁడను. చిన్నతనమున శమయూరిలో మహాచివ్యాధి చెలరేగినప్పుడు తనత

మ్మండగు పూర్ణచంద్రుడనువానికి సముతము వ్యాధివచ్చుటయు, వైద్యులు పీల్గలను గుట్టలుగా బండ్లపైఁ గొనిపోవునప్పుడు పాణములున్నవని హైమవతి తల్లిదండ్రులుచెప్పి యేడ్చుచున్నను వినక కఠినహృదయులగు వైద్యులీబాలుని సముతము శనములబండిలోఁ జేర్చికొని పాణములతోడనే యావలఁ బారవేయుటయు, తరువాత నీతఁడు మరణించెనని యందఱును నిరాశఁజేసికొని యూరకుండుటకు పిదపనామె గలిదండ్రులుగతింప చిత్తూరురాణావారిభార్య, శ్రావ్యకంఠ స్వరముగల హైమవతి గానమునకు హస్తించి, జెచ్చిపెంచుకొనుటయు జ్ఞాపి వచ్చెను.

“అమ్మా! ఈసదాశివుడు మృత్యువాఁడంద్రుఁడేనా?” అని యడిగెను.

“అఁ—”

హైమవతి బాలుని నానందముతోఁ గౌగిలించుకొని “హా! నాయనా! పూర్ణచంద్రా! మృత్యుముఖమునకు బడి నవాఁడ నెట్లుబ్రదికితివి తండ్రీ! భగవంతుఁ డెంతకృపాప్రి భావుఁడు “అని పలుకసాగెను. ఇంతలో వారు సేనలం గలసికొనిరి. ఈలోపల పూర్ణచంద్రుఁడు శవపరీక్షకువచ్చిన యొక వైద్యుఁడు తన్నుఁజూచి యింకను పాణము లుండుటెఱింగి తనకును సంతతిలేనందున మందులిచ్చి నయమైనపిదప పెంచుకొని కొన్నినాళ్ళయినపిమ్మట తాను దూరదేశమున కేగవల

సివచ్చినందున వదిలిపోగా కొన్నినాళ్ళి సనమాట మంచిసన
ముంజూచి ప్రజలేపోషించుచుండగా నింతలో నడిగినివారుఁడు
శోమ్యనివద్దనుండి తన్నుఁగొనిపోయి నాటివఱకు సుఖము
గాఁ జెంచుచుండినవార్త నెఱిగింపుచుండెను.

తరువాత నొకగంటకు వారందఱును నేనలమెంటఁబడి
తపోవనముం బ్రవేశించిరి.

దీని తరువాయిఁథ “జపమాలిక” యనునవలలోఁ
జూడఁదగును.

14062